



# Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 14 снежня 1984 г. © № 50 (3252) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

## ПАД ВЕТРАМ НАДЗЕІ

З РЭСПУБЛІКАНСКАГА  
СЕМІНАРА МАЛАДЫХ  
ПІСЬМЕНІКАЎ

Зноў напоўніўся маладымі галасамі каралішчавіцкі лес. І зноўку да позняй ночы не гасне святло ў пакоях і вестыбюлі. Гаспадарамі Дома творчасці пісьменнікаў імя Якуба Коласа сталі маладыя аўтары, удзельнікі традыцыйнага снежаньскага семінара.

Сёлетні семінар, як і папярэднія, праходзіць пад своеасаблівым ветразем надзеі. Ніхто — ні з кіраўнікоў, ні з удзельнікаў — не цешыць сябе тым, што тут абавязкова можна навучыць пісаць. Творчасць залежыць і ад таленту, і ад працавітасці, і ад жадання не спыняцца на дасягнутым. Аднак ёсць і тое, што можна атрымаць толькі менавіта ў час семінара — набыць выразнага творчыя арыенціры, сфарміраваць канкрэтную грамадзянскую пазіцыю, пашырыць сваё ўяўленне аб жыцці і, безумоўна, назапасіць тэарэтычных ведаў. А там, дзе надзея, там, з цягам часу, і плён.

Плённым быў для ўдзельнікаў семінара аўторак. Адбылося, так сказаць, афіцыйнае адкрыццё «каралішчавіцкай школы». Да прысутных звярнуўся першы сакратар праўлення СП БССР Н. Гілевіч. Адзначыўшы добрую традыцыю ў правядзенні семінараў, падкрэсліўшы іх ролю ў фарміраванні творчых індывідуальнасцей, назваўшы вядомых сёння пісьменнікаў, якія ў свой час былі ўдзельнікамі падобных семінараў, прамоўца звярнуў увагу на адметнасць сёлетняга. Ён праходзіць, сказаў Н. Гілевіч, пад дэвізам «Месца маладога пісьменніка ў барацьбе за камуністычныя ідэалы». Не выпадкова ўвага засяроджваецца на грамадскай пазіцыі літаратара. Кожны з тых, хто пачынае свой шлях — ці ў паэзіі, ці ў прозе, ці ў крытыцы, ці ў драматургіі — павінен адразу вызначыць сабе: чаго я хачу ў жыцці і ў літаратуры, што магу і што па-



Маладыя літаратары гутараць з Максімам ТАНКАМ і Васілём БЫКАВЫМ.

Фота Ул. КРУКА.

вінен зрабіць, каб самааддана служыць сваёй бацькаўшчыне, Радзіме, свайму народу, сцвярджаючы ідэалы самага справядлівага на зямлі грамадства.

Час наш, працягваючы прамоўца, вельмі складаны, няпросты і неспакойны; праблемы, што трэба вырашыць, — і сацыяльнага плана, і маральнага, — таксама няпростыя. І ад кожнага, хто бярыцца за пера, незалежна ад узросту, ад творчага вопыту, патрабуецца высокае пачуццё грамадзянскасці, сталасці, ідэйнай перакананасці. Гэта не гучныя словы, гэта патрабуе сам час. Вобразна кажучы, кожны павінен задумацца, а ці з той ноты пачынае сваю песню. Яна, нота гэтая,

павінна быць вельмі і вельмі сур'ёзнай. Маладыя аўтары тады дасягнуць жаданага поспеху, калі не будуць забываць, што яны не толькі творцы, а і грамадзяне свайго часу, барацьбіты за ўсталяванне камуністычных ідэалаў.

Уважліва слухалі ўдзельнікі семінара старшыню праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, лаўрэата Ленінскай прэміі, Героя Сацыялістычнай Працы Максіма Танка. Сустрэчы пакаленняў, якія мы афіцыйна называем творчымі семінарамі маладых пісьменнікаў, сказаў ён, сталі плённай традыцыяй літаратурнага жыцця рэспублікі. Нам было радасна тыдзень назад на пасяджэнні прэзідыума

праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі прыняць дружнае званне таленавітых беларускіх паэтаў, якія ў свой час былі, і неаднойчы, удзельнікамі каралішчавіцкіх семінараў. Гэта — Леанід Галубовіч, Віктар Шніп, Леанід Дранько-Майсюк, Аляксандр Пісьмянкоў, Уладзімір Мазго, Аляксандр Каско, Уладзімір Марук. Многім з іх пашчасціла ўдзельнічаць у VIII Усеаюзнай нарадзе маладых пісьменнікаў, якая была гэтай вясной у Маскве.

Больш за пяць гадоў назад Цэнтральны Камітэт КПСС прыняў пастанову «Аб рабоце з творчай моладдзю», і кожны раз, збіраючыся тут на сустрэчу з новым атрадам літаратурнай моладзі, пацвярджаецца

жыццёвасць гэтага партыйнага дакумента, яго надзённасць, яго глыбокая з'яднанасць з народнымі інтарэсамі, з клопатамі Камуністычнай партыі пра тое, каб вечнажыліе дэмакратычнае саветскае літаратурнае пускала ўсё глыбей у нашу рэчаіснасць свае маладыя карані, каб новымі парасткамі імкнулася яно ўгору — да сонца, да новых творчых вышынь.

Максім Танк засяродзіў увагу маладых аўтараў на неабходнасці ўжо на пачатку творчай дарогі фарміравання выразнай ідэйна-творчай пазіцыі. Толькі жыццёсцвярдзальнасць, на-

(Заканчэнне на стар. 4).

# У СЕСАЮЗНАЯ НАВУКОВА-ПРАКТЫЧНАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

Стратэгічныя задачы ідэалагічнай дзейнасці партыі ў святле рашэнняў яе XXVII з'езда вызначылі чэрвеньскі (1983 г.) Пленум ЦК КПСС, на якім з дакладам «Актуальныя пытанні ідэалагічнай, масава-палітычнай работы партыі» выступіў таварыш К. У. Чарненка. Абумоўленыя надзвычайнымі патрэбнасцямі этапу развіцця сацыялізму, асабліва і проціборства дзюх сусветных сістэм развіцця Пленуму ўзбагацілі тэорыю і практыку ідэалагічнай работы, сталі важным звяном у ідэйным жыцці партыі.

Пытанні больш эфектыўнага выкарыстання багатага арсенала сродкаў камуністычнага выхавання працоўных абмеркавалі ўдзельнікі Усесаюзнай навукова-практычнай канферэнцыі «Удасканаленне развіцця сацыялізму і ідэалагічная работа партыі ў святле рашэнняў чэрвеньскага (1983 г.) Пленума ЦК КПСС», якая праходзіла 10—11 снежня ў Маскве, у ДOME палітычнай асветы МГК і МК КПСС.

У рабоце канферэнцыі прымалі ўдзел сакратары і загадчыкі аддзелаў прапаганды і агітацыі ЦК кампартый саюзных рэспублік, сакратары крайкомаў, абкомаў, акругкомаў, рада гаркомаў партыі, намеснікі Старшынь Саветаў Міністраў саюзных і аўтаномных рэспублік, група намеснікаў старшынь выканкомаў краінаў і абласных Саветаў народных дэпутатаў, работнікі ідэалагічных устаноў, сродкаў масавай інфармацыі, вучоныя, дзеячы культуры, прадстаўнікі прафсаюзных і камсамольскіх органаў. Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, ідэалагічны актыў Масквы і Маскоўскай вобласці.

Канферэнцыю адкрыў сакратар ЦК КПСС М. В. ЗІМЯНІН. Ён зачытаў прывітанне таварыша К. У. Чарненкі ўдзельнікам канферэнцыі, якое было сустрэта бурнымі, працяглымі апладысмантамі.

Цёпла сустрэты прысутнымі з дакладам выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС М. С. ГАРБАЧОУ.

Па пытаннях арганізацыі ідэалагічнай, агітацыйна-масавай работы выступіў сакратар ЦК КПСС М. В. ЗІМЯНІН.

Першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі М. М. СЛЮНЬКОУ, гаворачы аб вольнасці па забеспячэнні адзінства ідэалагічнай, арганізатарскай і гаспадарчай работы, падкрэсліў, што камуністы рэспублікі бачаць задачу ў тым, каб там, дзе вырашаецца лёс панаў, дзе фарміруюцца асноватворныя рысы асобы, злучыць разам выхаванне словам і выхаванне справай, навядзеннем парадку на вытворчасці, умацаваннем дысцыпліны і арганізаванасці.

На канферэнцыі выступілі таксама галоўны рэдактар газеты «Правда» В. Р. Афанасьев, сакратар МГК КПСС А. М. Раганов, віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук СССР акадэмік П. М. Федасееў, сакратар ЦК Кампартыі Украіны А. С. Капто, загадчык аддзела навукі і навукаў установаў ЦК КПСС В. А. Мядзведзеў, дырэктар Інстытута марксізму-ленінізму пры ЦК КПСС акадэмік А. Р. Ягораў, першы сакратар Праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Г. М. Марнаў, першы сакратар Святлоўскага абкома КПСС Б. Н. Ельцын, галоўны рэдактар часопіса «Коммунист» Р. І. Салапаў, першы сакратар Саратаўскага абкома КПСС В. К. Гусев.

Адна з першарадных задач партарганізацыі, ідэалагічных кадраў, усіх камуністаў, гаварылі прамоўцы, разгарнуўшы шырокую масава-палітычную і арганізатарскую работу ў перыяд падрыхтоўкі да XXVII з'езда КПСС, накіроўваючы велізарныя стваральныя сілы, заключаныя ў свядомасці і ідэйнай перананаснасці мас, на далейшы рост эканамічнай і абароннай магутнасці Радзімы.

Шырокае кола пытанняў удзельнікі канферэнцыі разгледзелі на пасяджэннях секцый «Партыйнае кіраўніцтва ідэалагічнай работай: вопыт, праблемы, асаблівасці», «Актуальныя пытанні ідэалагічнага забеспячэння эканамічнай і сацыяльна-палітычнай партыі», «Роля ідэалагічнай работы ў рэалізацыі задач сацыяльна-палітычнага развіцця грамадства сталага сацыялізму», «Павышэнне дзейнасці сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды, культуры ў вырашэнні задач эканамічнага, сацыяльна-палітычнага і духоўнага развіцця грамадства», «Удасканаленне сродкаў, форм і метадаў ідэйна-выхаваўчай работы — абавязковая ўмова павышэння яе эфектыўнасці», «Далейшае паліпашэнне партыйнага кіраўніцтва камсамолам і камуністычнага выхавання моладзі — важнейшая задача партыі».

Робатай секцый кіравалі загадчыкі аддзелаў ЦК КПСС В. А. Мядзведзеў, Б. І. Стукалін, В. Ф. Шаўра, галоўны рэдактар газеты «Правда» В. Р. Афанасьев, дырэктар Інстытута марксізму-ленінізму пры ЦК КПСС А. Р. Ягораў, першы намеснікі загадчыкаў аддзелаў ЦК КПСС В. Г. Захраў, З. П. Туманова, С. Г. Шчарбак, намеснікі загадчыкаў аддзелаў ЦК КПСС, іншыя адказныя работнікі ЦК КПСС.

З заключным словам выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС М. С. ГАРБАЧОУ.

З паведамленнем аб рабоце секцый выступіў загадчык аддзела прапаганды ЦК КПСС Б. І. СТУКАЛІН.

З вялікім удзям удзельнікі канферэнцыі прынялі прывітаннае пісьмо Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшынэ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышу К. У. Чарненку.

## НАСУСТРАЧ ЮБІЛЕЮ

Разам з усім савецкім народам дастойна сустрэць свята 40-годдзя Вялікай Перамогі рыхтуюцца беларускія пісьменнікі, многія з якіх прымалі актыўны ўдзел у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Аб тым, як ідзе падрыхтоўка да гэтай зямлязнальнай даты, гаварылася на сходзе актыву ветэранаў, які адбыўся ў ДOME літаратара. Сход склаўся ў камісіі па ваенна-мастацкай літаратуры, ваенна-шэфскай рабоце і савет ветэранаў вайны.

Са справаздачай выступіў старшыня камісіі і савета Л. Пронша. Ён, а таксама тыя, хто прадоўжыў гаворку, адзначалі, што пісьменнікі часта сустракаюцца з чытачамі, разказваюць аб адлюстраванні літаратурай ваенна-патрыятычнай тэмы, бываюць у вайнаў ЧЭВА, прымалі ўдзел у складанні некалькіх калектывных зборнікаў, выязджалі да пагранічнікаў.

Намечаны планы на будучае.

Я. САДОУСКІ.

## ПРЭМ'ЕРЫ

Гродзенскі абласны драматычны тэатр адкрыў сезон новым спектаклем — «Раўніва да самой сябе» па п'есе Тырса дэ Маліна. Рэжысура Т. Аўтуховай, харэаграфія, пластыка і фехтаванне — Я. Нізавога, сцэнаграфія М. Якуніна, Побач з заслужанымі артыстамі БССР У. Мішчанчуном і В. Смачневым у ролях заняты маладыя анцэры тэатра — А. Івашчкіна, В. Шагойка, С. Курыленка і іншыя.

На здымку — сцэна са спектакля.

Тэкст і фота А. КАСАРСКАГА.



# ПА АКТУАЛЬНЫХ ПЫТАННЯХ

У Мінску адбылася другая Рэспубліканская навукова-творчая канферэнцыя па праблемах мастацтвазнаўчых навук, тэатральнай, мастацкай, музычнай творчасці, культуры і бібліятэчнага будаўніцтва, якая прысвечалася 40-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Як і ў першай канферэнцыі, што адбылася два гады назад, у ёй прынялі ўдзел студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага,

## ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

Зберагаючы памяць пра вядомага беларускага пісьменніка, аўтара тэксту Дзяржаўнага гімна Беларускай ССР, актыўнага грамадскага дзеяча Міхаса Клімковіча ў мясцінах, дзе даўляўся яму ў свой час працаваць. Як вядома, у 1917—1918 гадах М. Клімковіч настаўнічаў у вёсцы Хаціхова Цяперашняга Крупскага раёна. У сувязі з 85-годдзем з дня нараджэння пісьменніка ў мясцовай сярэдняй школе адбыўся літаратурны вечар.

Ушанаваць памяць літаратара-камуніста прыехалі дачка М. Клімковіча Святлана Міхайлаўна, паэты А. Вольскі, Л. Дайнека, У. Скарынін, актрыса тэатра юнага гледача Л. Горцава, дыктар Беларускага радыё М. Чырык.

На вечары адзначаўся той плённы ўклад, які ўнёс М. Клімковіч у развіццё беларускай літаратуры, падкрэслівалася шматграннасць яго творчай

Хлебам-саломою сустрэлі на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна віцэ-прэзідэнта АН БССР, вядомага беларускага пісьменніка І. Навуменку, Шчырасць, сардэчнасць сустрэчы зразумелыя: пісьменнік тут вучыўся, а потым працаваў выкладчыкам, быў загадчыкам кафедры беларускай літаратуры.

У шматлікіх выступленнях быў дадзены агляд творчасці І. Навуменкі, падкрэслены адметнасць яго апаўднанняў, апошней і раману, праблематыка літаратуразнаўчых прац. Не за-

Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, Мінскага інстытута культуры. Былі запрошаны госці — студэнты з Масквы, Ленінграда, Кіева, Львова, Харкава, Клайпеды, Віцебска.

Працавалі сенцыі «Мастацтвазнаўства тэатральнай і мастацкай творчасці», «Музычнай творчасці і музычнага выхавання», «Культуры і бібліятэчнага будаўніцтва». Было прадстаўлена 72 студэнцкія работы, тэматына якіх разнастайная і шырокая. Многія з іх звязаны з пытання-

мі барацьбы прагрэсіўнага чалавечтва за мір. Цэлы шэраг дакладчыкаў звярнуўся да тэорыі мастацтва, якая раскрывае тэму Вялікай Айчыннай вайны.

Пры падвядзенні вынікаў канферэнцыі асабліва былі адзначаныя даклады студэнтаў А. Дубініна, Т. Гусевай, А. Чагана, Н. Суплаковай, А. Мядзведца, Ю. Шапка.

У заключэнне адбыўся агляд-канцэрт.

А. КІРЧУК,  
І. ЛІТОВКА.



Пра бацьку расказвае Святлана Міхайлаўна Клімковіч. Фота А. КАЛЯДЫ.

дзейнасці. У прыватнасці, гаварылася, што пісьменнік з аднолькавым поспехам працаваў у галіне пазэзіі і драматургіі, раскрыўся яго талент і ў кры-

тыцы, літаратуразнаўстве. Гучалі творы пісьменніка, прыгадваўся шмат якіх яркіх эпізодаў з яго жыцця і творчасці.

стаўся па-за ўвагай і актыўны ўдзел пісьменніка ў грамадскім і навуковым жыцці рэспублікі. Затым выступіў Іван Янаўлевіч. Ён расказаў аб працы над сваімі новымі творами, нагадаў гісторыю напісання папярэдніх. Асабліва цэпны і сардэчнасць была прасліянута ўспаміны І. Навуменкі аб вучобе на факультэце, аб старых сябрах, сувязі з якімі не парывае ён і цяпер. Пісьменнік адказаў на пытанні прысутных.

Л. ТРУБАЧ.

Вядомыя беларускія паэты

З. ЛАПЫШ.

## «РАДАВЫЯ» АЛЯКСЕЯ ДУДАРАВА Ў БАЛГАРЫ

Нядаўна ў Драматичным тэатры г. Габрава — пабраціма нашага Магілёва — адбылася прэм'ера спектакля па п'есе А. Дударова «Радавыя». Паставіў спектакль заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Юрый Яромін, галоўныя ролі выконваюць вядучыя артысты тэатра Станца Дзімітраў, Валеры Станцаў, Міхаіл Марынаў і іншыя.

У кароткай рэцэнзіі на спектакль, змешчанай у газэце «Народна культура» 30 лістапада 1984 года, тэатральны крытык Наташа Колеўска зазначае, што ў аснову сцэнічнага рашэння спектакля пакладзена даведка, якую малады беларускі драматург знайшоў у першыя дні друку: «Калі ўшанаваць памяць кожнага савецкага чалавека, які загінуў у вайну, мінутай маўчання, трэба маўчаць 38 гадоў...» Аўтар рэцэнзіі падкрэслівае, што і ў п'есе А. Дударова і ў спектаклі габраўцаў галоўнае — даследаванне вытокаў сутнасці подзвігу простых салдат у гады вайны, якія «не толькі ў смеласці, але і ў незвычайнай устойлівасці духу, у высокіх маральных і гуманістычных ідэалах».

В. АЛЯКСЕЕУ.

## ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці кінамастацтва, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў галоўнага рэдактара сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі кінастудыі «Беларусьфільм» ПАШКЕВІЧА Нічыпара Еўданківіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За поспехі ў развіцці самадзейнай мастацкай творчасці, вялікую работу па эстэтычнаму выхаванню працоўных Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў народны ансамбль танца «РАЊІЦА» Палаца культуры тэатры і музыкі Гродзенскага тонкасуюннага камбіната Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За шматгадовую плённую работу па развіцці самадзейнай мастацкай творчасці і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў балетмайстра-пастаноўчыка народнага ансамбля танца «Раніца» Палаца культуры тэатры і музыкі Гродзенскага тонкасуюннага камбіната ШТОПА Югена Аляксандравіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

# ПРЫНЯТЫ Ў САЮЗ



ГАЛУБОВІЧ Леанід Міхайлавіч. Паэт. Нарадзіўся ў 1950 годзе ў вёсцы Вароніна Клецкага раёна. У 1968 годзе скончыў Слуцкае прафесійна-тэхнічнае вучылішча. Працуе электрыкам у роднай вёсцы.

Піша з 1980 года. Аўтар кнігі вершаў «Таёмнасць агню» (1984). Удзельнік VIII Усесаюзнай нарады маладых пісьменнікаў. ДУБЯНЕЦКІ Міхаіл Фёдаравіч. Перакладчык, публіцыст. Нарадзіўся ў 1927 годзе ў вёсцы Востраў Пінскага раёна. У 1956 годзе скончыў Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ, у 1960 — Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КПСС. Дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура». Член КПСС.

Публіцыстычнай дзейнасцю займаецца з 1959 года, перакладчыцкай — з 1964.

У перакладзе М. Дубянецкага выйшла некалькі кніг, паасобныя творы рускіх, украінскіх, польскіх пісьменнікаў.

ДРАЊКО-МАЙСЮК Леанід Васільевіч. Паэт. Нарадзіўся ў 1957 годзе ў г. п. Давыд-Гарадок Столінскага раёна. У 1982 годзе скончыў Літаратурны інстытут імя М. Горкага. Працуе рэдактарам у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Піша з 1980 года. Аўтар кнігі пазэзіі «Вандрунік» (1983).

Удзельнік VIII Усесаюзнай нарады маладых пісьменнікаў.



КАСКО Аляксандр Канстанцінавіч. Паэт. Нарадзіўся ў 1951 годзе ў вёсцы Чудзін Ганцавіцкага раёна. У 1976 годзе скончыў Брэсцкі педагогічны інстытут імя А. С. Пушкіна. Працуе рэдактарам на Брэсцкім абласным тэлебачанні.

Піша з 1968 года. Адзін з аўтараў калектывнага зборніка «Нашчадкі» (1979). Выдаў кнігу пазэзіі «Сіразная лінія» (1982).

МАЗГО Уладзімір Мінавіч. Паэт. Нарадзіўся ў 1959 годзе ў г. п. Зэльва. Вучыцца ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя У. І. Леніна. Працуе маладым рэдактарам у выдавецтве «Юнацтва».

Піша з 1973 года. Аўтар зборніка вершаў «Спеў крыніцы» (1982).

МАРУК Уладзімір Антонавіч. Паэт. Нарадзіўся ў 1954 годзе ў вёсцы Гута Ганцавіцкага раёна. Скончыў Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум (1972) і Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя У. І. Леніна (1980). Загадчык аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Звезда».

Член КПСС. Піша з 1970 года. Аўтар кнігі пазэзіі «Зоркі ў кронах» (1982).

## ДА МАРАКОЎ-БАЛТЫЙЦАЎ

Нядаўна адбылася творчая сустрэча народнага пісьменніка БССР, Героя Сацыялістычнай Працы Васіля Быкава з маракмі-балтыйцамі. Іх звязвае моцная дружба: В. Быкаў дасылаў маракам кнігі, балтыйцы паведавалі пра свае ратныя справы.

На сустрэчы былі афіцэры, матросы, члены сем'яў ваеннаслужачых. Гаварылася пра вялікае значэнне твораў В. Быкава ў справе ваенна-патрыятычнага выхавання флотаў моладзі. Асаблівым поспехам у маракмі-балтыйцаў карыстаюцца

«Альпійская балада», «Трэцяя ракета», «Сотнікаў», «Дажыць да святання», а таксама новы твор пісьменніка — аповесць «Знак бяды».

Цёпла сустрэлі маракмі выступленне самога Васіля Быкава. Ён расказаў пра юбілейны пленум праўлення СП БССР, пра творчасць літаратараў, якія пішучы на ваенную тэму, — Ю. Бондарова, Г. Банкланда, В. Кандрацэва, А. Адамовіча, падзяліўся ўласнымі пісьменніцкімі задумамі.

А. ПАУЛАВЕЦ.

## НАШЫ ГОСЦІ

Шмат радасных хвілін перапылі тыя з мінчан і гасцей Беларускай сталіцы, хто ў гэтыя дні змог пабыць у Палацы спорту. Тут, на вялікай арэне ўвечары, а ў выхадныя — і днём, нараджалася сапраўдная зімовая казка — у трэці раз у Мінск прыязджаў калектыў праслаўленага Маскоўскага дзяржаўнага балета на лёдзе, які сёлета адзначае свой юбілей — дваццаць пяць гадоў назад адбылася прэм'ера першага спектакля «Снежная фантазія».

Сам жа калектыў, якому выпадзе гонар стаць пачынальнікам савецкага балета на лёдзе, быў створаны ў 1957 годзе. З таго часу Маскоўскі дзяржаўны балет на лёдзе, пачынаючы з юбілеяў якому давалі народныя артысты СССР Л. Лаўроўскі і вядомы рэжысёр цырка А. Арнольд, улісаў у мастацтва нямагла яркіх, непаўторных старонак. Яго мастэрству апладзіравалі не толькі глядачы ў розных кутках нашай краіны. Балет паспяхова выступаў і ў час шматлікіх гастрольных замяжжы — у сацыялістычных краінах, а таксама ў Францыі, Фінляндыі, ФРГ і іншых капіталістычных дзяржавах. І заўсёды кожны нумар суправаджаўся нязвычайнымі ап-

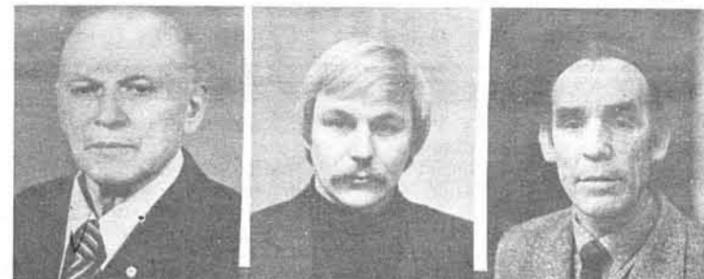
ладывыментамі, словамі: «Брава!».

«Біс!» часта гучала і ў час выступленняў у Мінску. І не выпадкова — праграма была цікавая, разнастайная і змястоўная. Аснову яе складалі пастаноўкі народнага артыста СССР, Героя Сацыялістычнай Працы М. Гадзінкі, а таксама народнага артыста РСФСР У. Ціханова, заслужанага артыста Латвійскай ССР Я. Чангі. Што тычыцца саміх артыстаў, дык у гастрольных выступленнях прынялі ўдзел сто трыццаць пяць чалавек. Сярод іх тыя, хто даўно карыстаецца заслужанай павагай у глядача — майстар спорту міжнароднага класа Т. Вайцюк, заслужаны артыст РСФСР В. Бабіцкі, У. Лузін, Т. Каткоўска, шматразовы сярэбраны прызёр першынства свету, Еўропы, Алімпійскіх гульняў, заслужаны майстар спорту СССР С. Чацвярхін і іншыя.

Спалучэнне грацыі, спорту з высокім спецыяльным элементам як сучасных танцаў, так і народных, а таксама класічных і камерных — усё гэта прынесла жаданы плён, засведчыўшы невычэрпны магчымасці калектыву, яго здольнасці па-ранейшаму заставацца правафланговым савецкага балета на лёдзе.

Г. ШВЕДАУ.

## ПІСЬМЕННІКАЎ БССР



**НОВІК-ПЛЯОН** Сяргей Міхайлавіч, Паэт. Нарадзіўся ў 1906 годзе ў вёсцы Лявонавічы цяперашняга Нясвіжскага раёна. Скончыў Нясвіжскую гімназію (1924) і Віленскія настаўніцкія курсы (1926). Актыўны ўдзельнік рэвалюцыйнага руху ў былой Заходняй Беларусі.

Піша з 1921 года. Шмат друкаваўся ў прагрэсіўным заходне-беларускім друку. Выйшлі кнігі «Елка дзеда Мароза», «Цудоўная ноч», «Пакой унаймы» (усе ў 1927), «Пратка пад крыжам» (1939), «Заўсёды з песняй» (1984). Творы друкаваліся таксама ў калектыўных паэтычных зборніках.

**ПІСЬМЯНКОЎ** Аляксандр Уладзіміравіч, Паэт. Нарадзіўся ў 1957 годзе ў вёсцы Іванаўка Касцюковіцкага раёна. У 1980 годзе скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна, Працэ рэдактарам аддзела навукі і мастацтва часопіса «Полымя».

Піша з 1975 года. Аўтар кнігі паэзіі «Белы Камень» (1983). Удзельнік VIII Усеагульнага нарады маладых пісьменнікаў. Сопат Аляксандра Сцяпанавіча. Празаік. Піша па-руску. Нарадзіўся ў 1936 годзе ў вёсцы Партызанская на Гомельшчыне. Скончыў курсы суднаходства. Працуе машыністам экскаватара ў гомельскім трэсце «Будрамбыт».

Піша з 1965 года. Аўтар кнігі «Траса» (1982), шэрагу твораў, змешчаных у рэспубліканскай перыядыцы.



**СУШКО** Пятро Паўлавіч, Паэт. Нарадзіўся ў 1937 годзе ў вёсцы Сухі Міёрскага раёна. У 1966 годзе скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна, Адажны сакратар штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

Член КПСС. Піша з 1961 года. Аўтар кнігі «Ганарлівы сучок» (1975), «Пратока» (1976), «Восці напагатоў» (1978), «Вясёлы Бай» (1980), «Парнаская кузня» (1981), ШНП Віктар Анатольевіч, Паэт. Нарадзіўся ў 1960 годзе ў вёсцы Пугачы Валожынскага раёна. Вучыўся ў Мінскім архітэктурна-будаўнічым тэхнікуме. Працуе літаратурным кансультантам часопіса «Неман».

Піша з 1977 года. Аўтар кнігі паэзіі «Гронка святла» (1983). Удзельнік VIII Усеагульнага нарады маладых пісьменнікаў. **ЯКУТАУ** Уладзімір Дзмітрыевіч, Празаік-дакументаліст, публіцыст. Піша на беларускай і рускай мовах. Нарадзіўся ў 1926 годзе ў вёсцы Рацькава Ушацкага раёна. Скончыў Вільнюскі дзяржаўны ўніверсітэт імя В. Капсунаса (1959). Кандыдат гістарычных навук. Старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР.

Член КПСС. Піша з 1957 года. Аўтар кнігі «А. Г. Червяков» (1979), «Н. М. Голодед» (1981), «Всегда с Лениным» (1983), «Віхурны досвітак» (1983).

## Да 60-годдзя беларускага кіно

17 снежня 1924 года, «дзеля ўпарадкавання кінасправы ў БССР», Савет Народных Камісароў рэспублікі настанавіў: «Арганізаваць пры НК БССР Упраўленне па справах кіно (Белдзяржкіно), якое дзейнічае на пачатках гаспадарчага разліку з правамі юрыдычнай асобы...»

«Знаёммыя вуліцы Нямігі на вачах мянялі сваё аблічча. З'явіліся шыльды з лацінскім шрыфтам, выбітае шкло ў аканіцах дамоў, ахутаных дымамі. У паветры заваяў, уздымаючыся да дахаў, націсь пух з пярэм і падушак... Па вуліцы імчаліся конныя і пешыя...»

Уваскрасалі малюнкi яшчэ нядаўна перажытай трагедыі акупіраванага горада, сапраўдныя і да болю знаёмыя. Часам яны прымушалі ўздрыгваць, і тады позірк міжволі шукаў здымачную камеру, каб упэўніцца, што гэта ўсяго толькі інсцэніроўка для будучага фільма, — так успамінае народны артыст БССР І. Вейняровіч здымкі першай беларускай мастацкай кінастужкі «Лясная быль», прэм'ера якой адбылася ў 1926 годзе.

Год 1927. У Ленінградзе, у будынку на канале імя Грыбаедава, пачала дзейнічаць кінафабрыка «Савецкая Беларусь».

Маладая рэспубліка стварала сваё кінамастацтва. Здымаліся першыя кадры кінастужкі, даўжынёй у шэсць дзесяцігоддзяў. Рабіліся першыя крокі на слабым шляху.

Тыя першыя крокі з найвялікшай удзячнасцю ўспамінаюцца сёння, калі кінастудыя «Беларусь-фільм», абсталяваная сучаснай тэхнікай, выпускае штогод у свет 14—15 поўнаметражных фільмаў, агульнаэкранных і тэлевізійных, 70—80 дакументальных стужак і тры мультыплікацыйныя фільмы. Кіназала рэспублікі—гэта каля чатырохсот тысяч глядачоў штодня.

# ПАНАРАМА ПАДЗЕЙ, ХАРАКТАРАЎ, ВОБРАЗАЎ

З нагоды юбілею наш карэспандэнт гутарыць са старэйшым Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па кінамастацтве У. В. МАЦВЕЕВЫМ

— Уладзімір Васільевіч, перад тым, як сустрэцца з вамі, я пабыў на кінастудыі «Беларусьфільм». У той дзень рэжысёр Віктар Тураў працаваў над націскам «Меншы сярэд братоў», чыкала прэм'еры кінастужкі Юрыя Марухіна «Рада-ніца», на фестывалі ў Каір збіраўся Ігар Дабралюбаў з фільмам «Белыя Росы». Студыя працавала ў напружаным рытме. Звычайным сёння і зусім фантастычным, калі думкай перанесіцца на шэсцьдзесят год у мінулае. Утвораны ў 1924 годзе трыст Белдзяржкіно меў усяго чатыры кінастужкі — два ў Мінску і два ў Віцебску. На 38 тысяч рублёў нерухамай маёмасці і амаль пустую касу. Праз шэсць месяцаў мінчане глядзелі першы кінарэпартаж... Праз два гады выйшла першая беларуская мастацкая фільма... А праз шэсцьдзесят гадоў!

— Сёння беларускае кіно ствараецца агульным намаганнем старэйшых майстроў, якія пачыналі разам з Юрыем Тарчэнам і Уладзімірам Корш-Сабліным, кінамастацтваў сярэдняга пакалення і, вядома ж, моладзі. І гэта зусім натуральна, бо гісторыя нашага кінамастацтва не выйшла пакуль што за межы сярэдняга чалавечага жыцця. Але менш за ўсё хацелася б рабіць банальныя высновы, чакталі таго, што як хутка бязьбы час. Так, магчыма, гэты востры пачуццёвы момант, які сёння наведваў кінастужку, каб паглядзець новую работу нашых кінамастацтваў, некалі бацьку Мікалая Сіманаву ў «Кастусі Каліноўскім»... Але жыццё вымяраецца не проста гадамі, а маштабам падзей. Беларускі кінамастацтва прайшоў шлях вялікі, багаты на здабыткі, на яркія падзеі. Ягоная гісторыя—яскравае сведчанне незвычайнага росквіту нацыянальнай культуры нашага народа.

Як вядома, на час заснавання Белдзяржкіно ў рэспубліцы не было ніводнага дасведчанага ў кінамастацтве чалавеча, не кажучы ўжо пра матэрыяльна-тэхнічную базу. Ды толькі сёння здаецца, што не існавала нічога немагчымага ў той час. «Даеш кіно!» — і кіно было створана. Энтузіязм? Не толькі, — у жыццё паслядоўна і мэтанакіравана праводзілася ленынская нацыянальная палітыка. Кінамастацтва Савецкай Беларусі нарадзілася, мацнела і развіваецца сёння як неад'емная частка шматнацыянальнага савецкага кінамастацтва.

У сіцылы тэрмін з дапамогай маскоўскіх і ленінградскіх майстроў беларускае кіно набыло свой голас, заявіла пра сябе як

мастацтва, здольнае вырашаць складаныя заданні. У фільмах «Лясная быль», «Кастусь Каліноўскі», «Да заўтра», «Песня вясынь», «Нянавісьць», «У агні народжаная», «Першы ўзвод», «Адзінаццатага ліпеня», «Залатая агні», «Шлях карабля» і шэрагу іншых знайшлі адлюстраванне старонкі гісторыі і сучаснасці. Сфарміраваўся творчы калектыў нацыянальнай кінамастацтваў, плённа працавалі рэжысёры Ю. Тарыч, У. Корш-Саблін, Э. Аршанскі, А. Файнцыммер, сцэнарысты А. Вольны, Б. Браздзянскі, Р. Колец, М. Таўбэ, К. Губарэвіч, апэратары Б. Рабаў, Д. Шлюглейт, С. Іваноў, А. Булінскі... І ўжо ў 20—30-ыя гады кінамастацтва Беларусі зрабіў свой каштоўны ўклад у савецкае кінамастацтва. Можна ганарыцца, што на беларускай кінастудыі пачыналі творчы шлях славетныя майстры айчыннага мастацтва: М. Данской, Я. Дзіган, І. Пыр'еў, Б. Бабачкін, Л. Кміт, М. Сіманав, Э. Гарын, І. Дунаеўскі.

Абавязкова трэба адзначыць, што з першых крокаў фарміраваўся паўнацэнны кінамастацтва — з усімі відамі і жанрамі, тэматычна разнастайны. Былі заяўлены ўсе тэмы, якія развівае сённяшняе кіно, у тым ліку і героіка-патрыятычная, традыцыя якой у беларускім кінамастацтве асабліва моцная.

— Плён працы дзеляў беларускага кіно за шэсць дзесяцігоддзяў — гэта шырокая панарама жыцця. Дзе адбіліся ўсе этапы нашай слаўнай гісторыі. Сродкамі кінамастацтва створаны партрэт савецкага чалавеча — у велічы барацьбы і здзяйсненняў. На жаль, Уладзімір Васільевіч, мы з вамі не маем магчымасці ў гэтай гутарцы падрабязна прасачыць, як ствараўся гэты партрэт. Кіно заўжды імкнулася ў гушчу падзей, дапамагала будаваць і змагацца. Тры з палавінай мільёны метраў адзнятай кінастужкі — сапраўдны подзвіг дакументалістаў, сярод якіх было нямагла нашых землякоў, у гады Вялікай Айчыннай. А дакументальныя кінакадры пасляваеннай хронікі — гэта ж найкаштоўнейшыя дакументы, летапіс адраджэння рэспублікі, занатаваны камерай М. Берава, У. Цеслюка, І. Вейняровіча... «Канстанцін Заслонаў» У. Корш-Сабліна і А. Файнцыммера — фільм, які ўваходзіць у наш «залаты фонд», хоць увогуле першае пасляваеннае дзесяцігоддзе было не лепшай часінай беларускага мастацкага кінамастацтва. Дастаткова сказаць, што за гэты тэрмін знята ўсяго дзевяць націскаў, ішло назалашванне вопыту,

асэнсаванне мінулага і рэчаіснасці на ясна новым узроўні. У 60-ыя гады адбыліся вялікія змены. Напэўна, гэты перыяд можна лічыць адраджэннем нашага кінамастацтва?

— З некаторымі агаворкамі... Хачу падкрэсліць пераемнасць уласных традыцый і жыватворны ўплыў рускага кінамастацтва. Маладая рэжысура 60-ых не з'явілася пачынальна. Ужо былі «Канстанцін Заслонаў», «Чырвоная лісца» У. Корш-Сабліна, «Гадзіннік спыніўся апоўначы» М. Фігуроўскага, Велізарны ўплыў на беларускіх творцаў аказалі фільмы «Ляццё жураўлі», «Балада пра салдата», «Лёс чалавеча» і іншыя выдатныя дасягненні не толькі савецкага, але і сусветнага кінамастацтва. Узнікла аб'ектыўная патрэба даследавання духоўнага свету, псіхалагічнага стану чалавеча на вайне, у іншых абставінах.

Але ж відавочна, што адбылася не простая змена пакаленняў. Маладая рэжысура заявіла сваё бачанне свету, самастойнасць творчасці. Варта нагадаць фільмы «Праз могілкі», «Я родам з дзяцінства», «Вайна пад стрэхамі» В. Турава, «Альпійская балада» і «Бацька» Б. Сцяпанавы, «Іван Макаравіч» І. Дабралюбава, «Зімародак» В. Нікіфарова і іншыя. І, на мой погляд, заканамерна, што моладзь, якая ярка дэбютавала ў 60-ыя гады, — сёння нашы вядучыя кінамаістры.

Я не выпадкова назваў стужкі на героіка-патрыятычную тэму. Жыццё і подзвіг герояў з народа заўжды былі асновай многіх лепшых твораў беларускага дакументальнага і мастацкага кінамастацтва. І тое, што новыя мастакі імкнуцца спасцігнуць вытокі народнага героізму, чалавечай мужнасці і нязломнасці, сведчыць пра неўміручасць подзвігу. А значыць, багатыя традыцыі нашага кіно жывуць і развіваюцца.

— Сапраўды, тэма Вялікай Айчыннай вайны і сёння з'яўляецца вядучай у беларускім кінамастацтве, па-ранейшаму вабіць творцаў. І гэта не проста «тэма», а маральны абавязак дзеляў кіно. Мабыць, таму ваенныя фільмы нашай кінастудыі часцей за ўсё спадарожнічае поспех. Чаго не скажам. Выбачайце за такі рэзкі пераход, пра экраннае ўасабленне сучаснага жыцця...

— Я б не рабіў такі катэгорычны вывад. Напэўна, ставіць фільмы на сучасную тэму цяжэй (Заканчэнне на стар. 4).

## ПРАВАФЛАНГОВЫ БЕЛАРУСКАЙ ПІЯНЕРЫ

У нашага дзіцячага піянерскага часопіса трохі незвычайная і паэтычная назва «Бярозка». У гэтым ёсць свая асаблівасць. Бярозка, як вядома, дрэва сціплай і разам з тым светлай прыгажосці. Вянону, пасля першага грому, майскай радаснай навалы, бярозка на вачах харашэе зелянінай гаркавата-клейкай маладой лістоў, яна залатая і трапяткая ў дзівосных восеньскія дні і печакана-казачная зімою, у сіняватым звоне інею.

Гэтую назву часопіс узяў пасля вайны, калі на беларускай зямлі, вызваленай ад фашысцкай навалы, зноўку абуджалася жыццё, калі на паражышчах паднімаўся хаты, калі на школьную парту ра-

зам з радасным і мірным промнем сонца лёг першы падручнік, якога беларуская дзятва чакала ўсе чатыры гады.

У гэты асветлены Перамогаю мірны год узнавіў сваё выданне і беларускі школьны часопіс «Іскры Ільіча» пад новаю назваю «Бярозка».

У беларускіх прымаўках і загадках кніжная старонка параўноўваецца з белым полем, а літары — з насеннем.

Менавіта з белага поля нашага часопіса ў шырокі і радасна-бясконцы свет дзіцячай фантазіі падняўся незвычайна ласкавы і светлы верш народнага паэта Беларусі Янкі Купалы «Хлопчык і лётчык», што так шчыра хваляваў першаад-

кывальніка касмічных далячын Юрыя Гагарына.

Цяпер яны, першапраходцы космасу, сталы аўтары нашага часопіса, сябры і дарадчыкі юных чытачоў і героі твораў, надрукаваных на старонках выдання. А з землякамі — двойчы Героямі Савецкага Саюза Пятром Клімуком і Уладзімірам Кавалёнкам — у нас свая піянерская і да таго ж даўняя дружба.

«Бярозка» далучае сваіх чытачоў да навуковай і тэхнічнай творчасці, дапамагае змалку выбраць дарогу ў жыццё. Яна вядзе займальную і зацікаўленую гаворку пра дасягненні навукі, расказвае пра слаўныя гераічныя подзвігі савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, адлюстроўвае мірную працу нашага народа, актыўна дапамагае піянерскай арганізацыі рэспублікі ўнесці свой важкі ўклад у выкананне рашэнняў XXVI з'езда КПСС, XIX з'езда ВЛКСМ і ў рэалізацыю патрабаванняў школьнай рэформы.

Як вядома, нараджаюцца не толькі людзі, нараджаюцца кнігі і часопісы. «Бярозка» нара-

дзілася 60 год назад, у снежні 1924 года.

Шэсцьдзесят... Гэта не мала як для чалавечага ўзросту, так і для яе вялікасі гісторыі. Гэта шэсцьдзесят, напоўненых творчай энергіяй, маладосцю, энтузіязмам год Савецкай улады, гэта адзінаццаць ударных і разам з тым трывожных пяцігодак. Я гавару — трывожных: адна з іх выпала на суровыя гады вайны. І тыя, хто ўступіў у рады юных ленинцаў у 1924, і тыя, хто быў равеснікам часопіса, як, напрыклад, народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў, падняліся на абарону роднай Айчыны.

Юныя чытачы часопіса, першы яго селькоры не па гадах сталелі і, выконваючы свяшчэнны абавязак перад Радзімай, сваё піянерскае абяцанне быць заўжды гатовым да барацьбы за справу Леніна, сталі вернымі памочнікамі старэйшых братаў і бацькоў у камсамольскім падполлі, у партызанскіх атрадах. Многія з іх сынамі палка прайшлі па вогненных дарогах вайны.

Пра веліч подзвігу беларускіх піянераў Марата Казея і

Колі Гойшыка, якія адалі сваё жыццё за перамогу Савецкай улады, «Бярозка» расказала ў пасляваенныя гады, як расказвае цяпер пра мужнасць юных Гаўрошаў і маладагвардзейцаў Афганістана і Сальвадора, Нікарагуа і Анголы...

Разам з усёй піянерскай краінай часопіс «Бярозка» пачынае новы этап Маршу юных ленинцаў «Салют, Перамога».

У падрыхтаваных да друку матэрыялах займаюць вялікае месца важныя гістарычныя падзеі, якія павінны неўзабаве адбыцца, — XXVII з'езд КПСС і 70-годдзе Вялікага Кастрычніка.

Калісьці вялікі Герцэн сказаў, што лёгка гаварыць разумныя рэчы з-за кафедры, цяжэй выхавашь адно сваё дзіця.

Думаючы над глыбокім сэнсам гэтых слоў, рэдакцыйная калегія, аўтарскі актыву часопіса разумеюць, якая ганаровая і разам з тым адказная задача стаіць перад тымі, хто піша пра дзіцей і для дзіцей, хто вядзе за сабою юныя сэрцы ў светлую краіну ведаў, пошукаў, у вялікую краіну — чалавечае жыццё.

Вячаслаў АДАМЧЫК,  
галоўны рэдактар  
часопіса «Бярозка».

## ПАД ВЕТРАМ НАДЗЕІ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1).

роднасць, без чаго літаратура становіцца пустацветам, толькі партыйная ідэянасць, а не нейкі абстрактны гуманізм даюць ёй і даўгавечнасць, і тую выключную папулярнасць, якой карыстаецца літаратура ў нашай краіне.

Вельмі важна, каб пісьменнік, ступіўшы цвёрда на творчую сцяжыну, як мага даўжэй не парываў сувязі з тым грунтам, які даў яму ў рукі будаўнічы матэрыял і інструмент — слова, з той глебай, якая жыцьцё яго творчасць веданнем жыцця, працоўнага і сямейнага побыту. Трэба імкнуцца як мага даўжэй заставацца ў грамадстве, сярод людзей, каб адчуваць асаблівую, самабытную атмасферу чалавечых узаемаадносін. Заўчасны пераход на «вольны пісьменніцкі хлеб» можа скончыцца небяспечнай хваробай — бястэм'ем, творчай немаччу.

Праўда, ёсць і дзейсны сродкі ад гэтай хваробы — публіцыстыка, якая не дае пісьменніку замкнуцца ў кругу аузкіх і асаблівых тэм, выводзіць яго на шырокія прасторы жыцця, знаёміць яго з героямі нашага часу — людзьмі працы, уключае ў бурную хаду падзей, ад якіх сёння залежаць справы міру на нашай планеце і будучыня ўсяго чалавецтва. А, як вядома, без зацяжнення ва ўсе жыццёвыя справы, у справы народа нельга стаць сапраўдным творцам.

Мы спадзяёмся, сказаў у заключэнне Максім Танк, што, ступаючы на пісьменніцкую ніву, вы будзеце не шкадаваць сябе, аддавацца дарэшткі выбранае творчай справе, якая з'яўляецца адначасова і грамадскай дзейнасцю, будзеце заўсёды адчуваць вялікую адказнасць перад чытачом, перад айчыннай літаратурай, азоравай імёнамі нашых волатаў-папярэднікаў, чарадзеяў слова, уладароў дум народных.

З хваляваннем слухалі пры-

сутныя і другога Майстра — народнага пісьменніка Беларусі, Героя Сацыялістычнай Працы В. Быкава. Васіль Уладзіміравіч таксама гаварыў аб неабходнасці лепш і глыбей вывучаць жыццё, асэнсоўваючы яго няпростыя праблемы. Безумоўна, на семінары, заўважыў ён, навучыць пісаць нельга. Тут можна атрымаць толькі элементарныя веды аб самой літаратуры, яе ролі ў грамадстве, але і без гэтага не можа быць пісьменніка. Кожнае пакаленне прыносіць з сабой нешта новае, таму трэба імкнуцца, каб, гаворачы пра час, заставацца індывідуальнасцю.

Творчых поспехаў, гарэння і неспакою жадалі ўдзельнікам семінара старшыня камісіі па рабоце з маладымі СП БССР Я. Сіпакоў, загадчык сектара мастацкай літаратуры ЦК КПБ С. Законнікаў, сакратар ЦК ЛКСМБ В. Драгавец, які таксама падкрэслівалі неабходнасць фарміравання з першых літаратурных крокаў выразнай сацыяльна-грамадзянскай пазіцыі, паказу ў творах шматграннага жыцця нашых сучаснікаў.

На адкрыцці семінара прысутнічалі сакратары праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі В. Зуёнак і Б. Сачанка, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Я. Янішчыц.

А потым пачаліся семінарскія будні — слуханне лекцый, работа творчых секцый. Па традыцыі, як і ў папярэднія гады, працуюць дзве секцыі — прозы, якую ўзначальвае вядомы празаік Г. Далідовіч, і паэзіі на чале з сакратаром Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР, паэтам М. Пракаповічам. Для ўдзелу ў рабоце секцый запрошаныя госці з братаў Украіны — сакратар камісіі па рабоце з маладымі Саюза пісьменнікаў УССР В. Кава, маладыя паэты М. Пшанічны, І. Малковіч, П. Гірнік, а таксама маскоўскі паэт-перакладчык П. Кошаль і карэспандэнт часопіса «Літаратурная ўчеба» В. Арцёмаў, якім, як кажуць, збоку лягчай вызначыць і вартасці, набыткі ў творчасці асобных аўтараў, і заўважыць пралікі. З'яўляюцца кансультантамі і вядомыя беларускія пісьменнікі.

Сёння ўдзельнікі семінара наведваюць Мінскі камвольны камбінат, прымуць удзел у літаратурным вечары, што адбудзецца на прадпрыемстве. Заўтра — сустрэча з маладымі прадстаўнікамі іншых творчых саюзаў рэспублікі, якую мяркуецца правесці ў Доме літаратара.

НАШ КАР.

## ПАНАРАМА ПАДЗЕЙ, ХАРАКТАРАЎ, ВОБРАЗАЎ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3).

жэй і, трэба прызнаць, што многія з іх не вызначаюцца самабытнасцю, неаўтарнасцю, адкрыццём няведанага. Часам творцам нестае творчай смеласці і мэтанакіраванасці ў асэнсаванні складаных з'яў рэчаіснасці. Але ж ёсць у нас і бяспрэчныя здабыткі. Дастаткова назваць такія творы, як «Сын старшыні», «Нядзельная ноч», «Паводка», «Белыя Росы». Апошнім часам работа нашых кінематографістаў у гэтым напрамку актывізавалася. Дастаткова сказаць, што палова ўсіх беларускіх фільмаў — пра сучасніка. Хочацца спадзявацца: творчы пошук абавязкова дасць плён. На гэта нас напэўнае пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб мерах па далейшым паляпшэнні ідэіна-мастацкага ўзроўню кінафільмаў і ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы кінематографіі», дзе гучыць заклік актывізаваць з'яўляюцца да сацыяльна значнай тэматыкі, паўней раскрываць сучасныя характары, маральныя праблемы, шматгранныя працэсы, якія адбываюцца ў грамадстве. Кіно павінна ўзнімаць значныя і маштабныя праблемы, абуджаць думкі і пачуцці. Фільмы павінны быць яркія, актуальныя, па-мастакі пераканаўчыя, якія б выходзілі ў гледача грамадзянскую актывнасць і сацыяльны аптымізм.

— Уладзімір Васільевіч, хацелася б у нашай гутарцы закрануць яшчэ адну надзвычайную тэму — беларускі кінамастацтва і беларуская літаратура, узаемадзеянне і ўзаемаўплыў. Думаецца, справядліва будзе звязаць многія дасягненні нашага кіно са здабыткамі нацыянальнай прозы. Самы «свежы» прыклад — прысуджэнне Дзяржаўнай прэміі СССР 1984 года экранізацыі «Палескай хронікі» І. Мележа, якую ажыццявіў В. Тураў.

— Нацыянальнасць кінамастацтва не вызначаецца чыста знешнімі прыкметамі, этнаграфічнымі ілюстрацыямі. Гэта жыццё на паверхні, а гутарка ж ідзе пра глыбокае даследаванне беларускага нацыянальнага характару, раскрыццё душы наро-

найбольш значныя, адметныя сваімі мастацкімі вартасцямі. Як вынік, стужкі, знятыя паводле іх, займаюць вядучае месца ў рэпертуары «Беларусь-фільма» — як па колькасці пастаноў, так і па ідэяна-мастацкім узроўні.

— На VI пленуме праўлення Саюза кінематографістаў рэспублікі, прысвечаным яўраў экранізацыі сучаснай беларускай прозы, узнімаўся пытанне пра неабходнасць стварэння багатай нацыянальнай кінадраматургіі. З трыбуны пленума гаварылася, што рост і ўдасканаленне беларускага кінамастацтва немагчыма без таленавітых, высокамастацкіх сцэнарыяў, напісаных нашымі пісьменнікамі, якія засвоілі законы гэтага жанру. Праблема па-ранейшаму актуальная?

— Так. Я мог бы значна пашырыць пералік імёнаў пісьменнікаў, па творах якіх пастанавлены фільмы, але толькі адзінкі з іх самі пішучы сцэнарыі. Большасць цураецца гэтай працы. Ужо не кажу пра стварэнне арыгінальных кінасцэнарыяў...

— Магчыма, у гэтым вінавата «негасціннасць» студыі?

— Тут больш сказваецца недастатковае веданне законаў кінадраматургіі, таго, што іншы раз называюць «рамэстам». Між тым, кінасцэнарыі — таксама літаратурны твор, які вымагае вобразнай ёмістасці слова, лаканізму. Вымагае спасціжэння законаў кінамастацтва. Праца ў кіно толькі ўзбагачае пісьменніка, і ў дадатак значна пашырае аўдыторыю ягоных чытачоў. А накіонт «негасціннасці»... Дзевяры кінастудыі заўсёды адчыненыя для беларускіх пісьменнікаў. Не пашанцавала яноўчы — не трэба ўзводзіць няўдачу ў заканамернасць. Магчыма, не знайшоўся аднадумца. Але ён абавязкова сустранецца, калі кантакты будуць пастаяннымі, калі замацуецца саюз пярэ і кінакамеры. І не варта высвятляць, хто перад кім у даўгу, гэта шкодзіць агульнай вялікай і пачэснай справе глыбокага спазнання жыцця, псіхалогіі, маральнага і духоўнага свету гурота нашага часу. Паспех тут залежыць ад таго, наколькі моцна мы згуртуемся вакол гэтай справы.

— Дзякуй вам, Уладзімір Васільевіч, за гутарку. А на заканчэнне дазвольце павіншаваць вас з вялікімі святамі!

— Дзякуй і вам. На свяце беларускага кіно гаспадарыць усе музы. Далейшае развіццё нашага кінамастацтва — надзённы клопат пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў і акцёраў. Перад намі пастаўлены вялікія задачы. Вырашаць іх — супольна!

Вёў гутарку А. ГАНЧАРОВ.

Здаецца, яшчэ зусім нядаўна ўсе мы з вялікім хваляваннем і адначасовай радасцю чакалі выхаду першага тома Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. І калі ён з'явіўся напярэдадні 50-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі — гэта таксама было свайго роду свята. Потым выхадзілі наступныя томы, нараджэнне сваёй, беларускай, энцыклапедыі становілася фактам паўсядзённасці, і ўсё ж перанейшаму не пакідала адчування гонару і задавальнення, што наша навукова-даследчыцкая думка ўзялася на такую высокую ступень, калі рэальнасцю становіцца ажыццяўленне падобных задач.

Сёння на кніжных паліцах большасці з нас ёсць і дванаццацітомная БелСЭ і кароткая энцыклапедыя ў пяці тамах. І розныя даведнікі энцыклапедычнага плана — яны ўжо выходзяць з грыфам рэспубліканскага выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Пётруся Броўкі. А калектыў яго працуе гэтак жа рупна, планава, натхнёна, як і раней. Сведчанне таму — першыя тры томы «Энцыклапедыі прыроды Беларусі». Пацвярджэнне гэтаму — энцыклапедычны даведнік «Меліярацыя». Адзіны ў сваім родзе ў Савецкім Саюзе. Ды і ў свеце таксама.

І ўсё ж, не памылімся, калі скажам, што ўсе, хто мае дачыненне да культуры, з асаблівым нецярпеннем чакалі выхаду першага тома «Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі». Ён з'явіўся параўнальна нядаўна — ладны том у строгім «энцыклапедычным» афармленні. Карычневага колеру вокладка, выразны шрыфт на ёй. Аб'ём тома — 109, 111 улікова-выдавецкіх аркушаў. Каля трох тысяч артыкулаў, змешчаных у межах слоў «А капэла — габелен. Калі пра габелен многія ведаюць, дык першае — не лішне растлумачыць. А капэла — гэта шматлікі пераважна харавыя спевы без інструментальнага суправаджэння. Ёсць у рэспубліцы калектывы, якія спецыялізуюцца пераважна на выкананні музыкі і а капэла. Гэта — Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР, Хор Беларускага тэлебачання і радыё, народны хор настаўнікаў Брэста.

Астатнія ж тысячы артыкулаў — багатая і разнастайная інфармацыя, якую — у тым сумненні быць не можа — з карысцю і з патрэбай для сябе выкарыстаюць дзеячы літаратуры і мастацтва, педагогі, студэнты гуманітарных факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў і ўсе чытачы, хто цікавіцца беларускай літаратурай і мастацтвам. А на іх у першую чаргу і разлічана новая энцыклапедыя, якая скарачана называецца ЭЛІМБел. Багата прадстаўлены ў тым і ілюстрацыйны матэрыял. Змешчана 1007 унутрытэкставых ілюстрацый, 48 уклеек каліграфічнага высокага друку (166 ілюстрацый), 24 уклеек глыбокага друку (168 ілюстрацый), 8 уклеек афсетнага друку (84 ілюстрацыі).

Ужо нават з першага тома яскрава відаць, якая вялікая работа праведзена па складанні гэтай унікальнай энцыклапедыі. Чытачоў, безумоўна, цікавіць, як рыхтаваўся даведнік, якіх прынцыпаў прытрымліваліся выдавецкія работнікі пры адборы матэрыялаў, якія задачы ставіліся пры складанні ЭЛІМБел. Гэтыя і іншыя пытанні закранае сёння ў гутарцы з галоўным рэдактарам выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Пётруся Броўкі, народным пісьменнікам Беларусі, Героём Сацыялістычнай Працы, членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР Іванам Пятровічам Шамякіным наш карэспандэнт.

— Іван Пятровіч, выхад першага тома энцыклапедыі супаў з 50-годдзем з дня адкрыцця Першага з'езда Саюза пісьменнікаў ССРС. Безумоўна, у гэтым супадзенні, можна сказаць, пэўная выпадковасць. Але ёсць і немалая заканамернасць. Заканамерна тое, што менавіта дзякуючы клопатам Камуністычнай партыі аб развіцці творчай дзейнасці самых шырокіх народных мас, такіх поспехаў дасягнулі літаратура і мастацтва, кіно, тэатр, іншыя галіны культуры. І ўсёй савецкай, зразумела, і беларускай — у прыватнасці. Ужо нават той факт, што выдаецца спецыяльная энцыклапедыя літаратуры і мастацтва, яскрава сведчыць аб тым, што ў нашай краіне творчасць з'яўляецца, вобразна кажучы, справай дзяржаўнай... Як тут не ўспомніць словы, якія прагучалі ў прамове таварыша Канстанціна Усцінавіча Чарненкі на юбілейным пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў ССРС 25 верасня 1984 года: «Савецкая культура паўстае сёння як арганічны сплаў духоўных каштоўнасцей, ствараемых усімі нацыямі і народнасцямі краіны. І таму зусім зразумела імкненне пісьменніка і мастака, музыканта і архітэктара аперціся на шмат-

вяковыя культурныя традыцыі свайго народа, глыбей і ярчэй адлюстроўваць жыццё свайго рэспублікі. Разам з тым мастацкая практыка пераконвае: чым цясней нацыянальная культура звязана з іншымі, чым больш інтэнсіўна ўбірае яна ў сябе тыя рысы духоўнага і мастацкага вопыту брацкіх народаў, якія набылі інтэрнацыянальнае значэнне, тым хутчэй і больш плённа яна развіваецца. Тым большы ўклад яна ўносіць ва ўзбагачэнне духоўнага жыцця ўсяго савецкага народа, усяго нашага грамадства»...

# ЭЛІМБЕЛ — НАЗВА ЗНАЁМАЯ...

— Я не думаю, што юбілей Саюза пісьменнікаў ССРС і выхад першага тома «Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі», супадзенне выпадковае. Калі быць больш дакладным, дык можна сказаць, што гэта выпадковая заканамернасць. Менавіта ў выніку стварэння, арганізацыі Саюза пісьменнікаў, той вялікай культурнай рэвалюцыі, якая была праведзена ў нашай краіне, узнікнення іншых творчых саюзаў, развіцця навукі пра літаратуру з'явіліся магчымасці вырашэння такой важнай і адказнай задачы, як выданне спецыяльнай энцыклапедыі літаратуры і мастацтва ў пяці тамах.

Сапраўды, развіццё літаратуры, мастацтва, усёй культуры ў нашай краіне з'яўляецца справай агульнадзяржаўнай. Нават не кожная высакарызгітая капіталістычная краіна можа дазволіць сабе выдаваць энцыклапедыю. У нас жа, у Беларусі, выйшла ўжо не адна энцыклапедыя. І гэта ў рэспубліцы, на тэрыторыі якой яшчэ нейкія семдзесят-восемдзесят гадоў не было ніводнага свайго выдавецтва. Калі да рэвалюцыі нашы пісьменнікі павінны былі выдаваць свае першыя кнігі ці ў Пецярбурзе, ці ў Кракаве, як гэта рабіла Цётка, калі раней не было ні свайго часопіса, калі выходзіла толькі адна газета «Наша Ніва», дык сёння мы дасягнулі такіх вышыняў у галіне культуры, літаратуры, навукі, мастацтва, што, як кажуць, голас наш чуен далёка. З другога боку, узнікае патрэба найбольш поўнага асэнсавання творчых поспехаў, набытых за гады Савецкай улады, узважвання таго, што і як зроблена. І гэта не простая цікавасць да дасягнутага. Гэта таксама свайго роду заканамернасць: ведаць, што ўжо ёсць і імкнуцца да новых творчых вышыняў. Чалавек культуры, усебакова развіты павінен ведаць і сваю літаратуру, і сваё мастацтва, тэатр, кіно...

На гэтым таксама акцэнтаваў сваю ўвагу таварыш Канстанцін Усцінавіч Чарненка ў прамове на юбілейным пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў ССРС: «Наогул, таварышы, якую сферу партыйнай, дзяржаўнай, гаспадарчай работы ні ўзяць, нідзе мы не можам пазбавіцца рухавіка наперад без апоры на глыбокія веды, на высокую свядомасць і культуру ўсіх працоўных. На велізарны духоўны, творчы патэнцыял, набыты накаленнямі савецкіх людзей».

— Энцыклапедыя называецца энцыклапедыяй літаратуры і мастацтва, але ж у ёй поўна прадстаўлены і іншыя галіны творчай дзейнасці. Калі ласка, Іван Пятровіч, падрабязней раскажыце пра сам прынцып адбору матэрыялаў для выдання...

— ЭЛІМБел — першая ў гісторыі беларускага народа шматтомная галіновыя энцыклапедыя літаратуры і мастацтва, якая гаворыцца ва ўступным артыкуле да першага тома «Ад рэдакцыйнай калегіі». Яна задумана як грунтоўны ўсебаковы даведнік па пытаннях развіцця беларускай літаратуры, фальклору, мовы і мовазнаўства, музыкі, выяўленчага мастацтва, архітэктуры, тэатра, кіно, эстрады, тэле- і радыёмастацтва. Энцыклапедыя ўяўляе сабой навукова-даведчае выданне, якое дазволіць прасачыць развіццё беларускай культуры — у самым шырокім значэнні гэтага слова — ад глыбокай старажытнасці, калі тэрыторыя нашай рэспублікі засялялі плямёны, пра жыццё якіх ведаем са шматлікіх

археалагічных даследаванняў — па сённяшні дзень, калі Беларусь дасягнула значных поспехаў у адзінай сям'і савецкіх народаў-братоў, узнікла багатая культура — нацыянальная па форме і сацыялістычная па змесце.

У ацэнцы з'яў культуры мінулага і сённяшняга, складаных творчых працэсаў пры стварэнні энцыклапедыі мы кіраваліся марксісцка-ленінскай метадалогіяй, вядомымі пастановамі ЦК КПСС і ЦК Кампартыі Беларусі па пытаннях развіцця літаратуры, прафесійнага і са-

мадзейнага мастацтва. Безумоўна, што асаблівую ўвагу ўдзялілі падрыхтоўцы артыкулаў, прысвечаных пытанням марксісцка-ленінскай эстэтыкі, ідэалагічнай палітыкі партыі ў галіне літаратуры і мастацтва, а таксама артыкулаў, у якіх разглядаюцца агульныя эстэтычныя паняцці і катэгорыі, гаворыцца пра тэарэтычныя высновы літаратуразнаўства, мастацтвазнаўства.

У энцыклапедыі аналізуюцца ўсе роды, віды, жанры і жанравыя разнавіднасці беларускай літаратуры і мастацтва — і тыя, што ўзніклі яшчэ ў старажытнасці, і тыя, што нарадзіліся ўжо ў наш час. Прыводзяцца вычарпальныя звесткі пра літаратурныя і іншыя творчыя арганізацыі, архівы, музеі, выдавецтвы, газеты, часопісы. І тыя, што існавалі раней, і тыя, якія працуюць, выдаюцца сёння. І, вядома ж, значнае месца ў ЭЛІМБел адведзена біяграфічным артыкулам.

— Але ж многія з гэтых звестак маюцца і ў «БелСЭ», і ў кароткай энцыклапедыі?

— Зразумела, пэўная частка артыкулаў названай тэматыкі змешчана ў выдадзенай 12-томнай універсальнай Беларускай Савецкай Энцыклапедыі і 5-томнай рэгіянальнай кароткай энцыклапедыі «Беларуская ССР». Аднак развіццё літаратуры і мастацтва, а таксама літаратура- і мастацтвазнаўства, што ў апошнія гады дасягнулі новых значных поспехаў, вымагалі стварэння спецыяльнага даведчага выдання, на старонках якога б знайшлося месца асяцэнню падзей і з'яў, якім не знайшлося месца ў папярэдніх энцыклапедычных выданнях. Не варта забываць таксама, што ёсць праблемы, якія патрабуюць свайго далейшага вывучэння і ўдакладнення.

У энцыклапедыях, якія ўжо выйшлі, усе гэтыя звесткі падаваліся больш спіслай і каротка. Прыкладу лічбы, якія, як кажуць, самі гавораць за сябе. У ранейшых энцыклапедычных выданнях было змешчана прыкладна 1700 артыкулаў па ўсіх відах літаратуры і мастацтва. У пяці ж тамах ЭЛІМБел — 12 тысяч артыкулаў. Прычым і большую колькасць бібліяграфіі. Асноўны прынцып, якім кіраваліся пры адборы прозвішчаў, — асабісты ўклад дзеяча ў развіццё літаратуры, мастацтва, архітэктуры, літаратуразнаўчых і мастацтвазнаўчых навук на Беларусі. Імкнуліся не абмінуць ніводнай значнай фігуры ў гісторыі нацыянальнай культуры. Уключэнне артыкулаў пра сучасных дзеячаў рабілася па ўзгадненні з адпаведнымі творчымі саюзамі рэспублікі.

Уключаны ў энцыклапедыю артыкулы пра ўсіх, хто мае званне «народны», «заслужаны». Раскажам пра творчасць усіх лаўрэатаў Ленінскай прэміі, Дзяржаўных прэмій ССРС і БССР, прэмій Ленінскага камсамола. Што датычыцца пісьменнікаў, кампазітараў, дык літаральна ўсім, хто сёння працуе творча актывна, будуць прысвечаны спецыяльныя артыкулы.

Знойдзе чытач звесткі і пра тых дзеячаў літаратуры і мастацтва, культуры, якія не з'яўляюцца беларусамі, жывучы за яе межамі, але творчасць іх у той ці іншай ступені звязана з нашай рэспублікай. Раскажам і пра перакладчыкаў, якія прапагандуюць нашу літаратуру на мовах сваіх народаў.

— Наўрад ці ёсць у краіне аналогі падобнай энцыклапедыі?

— Няма не толькі ў нашай краіне, але, бадай, і ва ўсім свеце. Ёсць, вядома, энцыклапедыі літаратурныя. Выходзілі і выходзяць і ў розных рэспубліках, і ў розных краінах аднатомныя даведнікі. Але каб спецыяльная энцыклапедыя літаратуры і мастацтва — пра такое чуць не даводзілася. Прынамсі, у нашай багатай бібліятэцы такога выдання няма.

— Зразумела, Іван Пятровіч, пры падрыхтоўцы такога унікальнага, сапраўды ўжо энцыклапедычнага выдання не абышлося і без цяжкасцей...

— Калі гаварыць пра цяжкасці, дык яны ў першую чаргу былі звязаны з тым, што не ўсе віды, роды і жанры літаратуры, мастацтва, культуры распрацаваны аднолькава. Ёсць, на жаль, пакуль што няма прагалаў. Увогуле, правільна будзе сказаць, што сама энцыклапедыя па-сваёму падштурхоўвае навуку, выводзіць на новы віток і гісторыю літаратуры, мастацтва і саму работу па аналізе пэўных твораў.

— Значыць, пры падрыхтоўцы энцыклапедыі былі выпадкі, калі выяўляліся новыя, раней невядомыя факты і звесткі?

— Адкрыццям нейкіх нечаканых мы, зразумела, не зрабілі, а вось шмат якія з'явы ўдалося вывучыць, асэнсаваць і глыбей, і шырэй, і прыцягнуць значную частку бібліяграфічнага матэрыялу, што раней не прыводзіўся. У апошнім, пятым, томе мяркуючы, укажаць, які працэнт новага матэрыялу выкарыстаны.

— Над энцыклапедыяй, як гэта відаць з першага тома, працаваў вялікі калектыў аўтараў. І не толькі беларускіх...

— Карыстаючыся выпадкам, хочацца праз «ЛіМ» падзякаваць у першую чаргу членам нашай рэдакцыйнай калегіі, без творчай дапамогі і падтрымкі якіх нам, безумоўна, было б вельмі цяжка справіцца з такім аб'ёмам работы. Заўсёды дапамагалі і дапамагаюць нам члены рэдакцыйнай калегіі і рэдакцыйнага савета. І, вядома, кожны том рыхтуецца пры ўдзеле нашых навуковых кансультантаў. Прозвішчы іх, як і прозвішчы членаў рэдакцыйнай калегіі, укажваюцца ў пачатку тома.

Увогуле ж, у картатэцы нашага выдавецтва значыцца не менш шасці тысяч аўтараў. Шмат хто з іх піша таксама па пытаннях літаратуры, мастацтва, культуры. Падкрэслію, што ЭЛІМБел з'яўляецца калектыўнай працай. У яе стварэнні прымалі ўдзел вядомыя беларускія пісьменнікі, літаратуразнаўцы, мовазнаўцы, фалькларысты, этнографы. Сярод іх навуковыя супрацоўнікі Інстытутаў літаратуры імя Янкі Купалы, мовазнаўства імя Якуба Коласа, мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР, а таксама вучоныя з Масквы, Ленінграда, іншых саюзных рэспублік. Шырока выкарыстоўваліся фонды ЦДГА БССР і ЦДГА Літоўскай ССР, ЦДВГА ў Маскве і іншых.

— І ўсё ж ці ёсць падставы гаварыць, што ЭЛІМБел — сапраўды ўніверсальны даведнік? Напрыклад, чытаю ў першым томе пра вядомага паэта і не бачу ніводнай назвы яго кнігі на рускай мове, не кажучы ўжо пра выданні на мовах іншых народаў ССРС. Што гэта — звычайны недагляд ці ёсць прынцыпы, па якіх групуюцца і падбіраюцца факты?

— Мы проста называем, на якія мовы перакладаліся творы таго ці іншага пісьменніка. А калі пачаць пералічваць усе кнігі, дык у некаторых вядомых літаратараў гэты спіс будзе ў некалькі дзесяткаў назваў. Энцыклапедыя ж не бібліяграфічны даведнік, у яе свае задачы, якіх мы, па меры магчымасці, і імкнуліся прытрымлівацца. Гэта аднак не значыць, што мы цалкам гарантаваны ад памылак. Пра ўсе заўважаныя недакладнасці будзе паведамляцца ў чарговых тамах.

— А калі падпісчыкі змогуць іх атрымаць?

— У пачатку наступнага года выйдзе другі том, у канцы яго — трэці. А ў 1986 — адпаведна ў пачатку і ў канцы года — убачаць свет чацвёрты і пяты томы.

— Магчыма, Іван Пятровіч, ЭЛІМБел выйдзе і ў перакладзе на рускую мову? А можа, на аснове яе будзе падрыхтаваны кароткі даведнік для рускамоўнага чытача?

— Такія выданні не плануюцца, але, калі будуць пажаданы чытачоў, магчыма, і сапраўды варта будзе выпусціць энцыклапедычны даведнік на рускай мове. Вы нам падказалі ідэю. Але гэта справа будучага.

— ...Вялікае дзякуй вам, Іван Пятровіч, за такі падрабязны расказ аб рабоце над ЭЛІМБел. Новых творчых поспехаў і ўсяму выдавецкаму калектыву, і вам асабіста.

Інтэр'ю ўзяў  
Алесь МАРЦІНОВІЧ.



В. БЫКАУ. Дажыць да світаньня. Аповесці. На іспанскай мове. М., «Радуга», 1984.

«Цяжкія рэзюміраваць творы Васіля Быкава: гэта азначала б не толькі пазбавіць іх каларыту, але і ахвяраваць асноўным — ахвяраваць маральным канфліктам ва ўсёй яго складанасці. Творчасць Васіля Быкава захапляе чытача», — сказана ў анатацыі.

У кнігу увайшлі аповесці «Дажыць да світаньня», «Абеліс» (перакладу Карлас Шэрман), «Сотнікаў» (перакладу Х. Лопес Ганівет), «Пайсці і не вярнуцца» (перакладу Х. Вента Маліна), Г. ЛЕСІК.



А. КУДРАВЕЦ. Другі варыянт. Аповесці. На балгарскай мове. Сафія, «Народна культура», 1984.

З творчасцю беларускага празаіка А. Кудравіча балгарскія чытачы раней былі знаёмыя дзякуючы асобным апавяданням, змешчаным у анталогічных зборніках «Дзесяць беларускіх апавяданняў» (1977) і «Пад пошум дубоў» (1981). Для выдадзенага сёлета зборніка яго выбраныя творы вядомы прапагандыст беларускай літаратуры ў Балгарыі Сімон Уладзіміраў пераклаў апавяданні «Мікола вярнуўся» і «Жулік», а маладая перакладчыца Лілія Лашава — апавяданні «Дзень перад святкам», «Другі варыянт», «Ігнат Сцяпанавіч Валпшэцкі», «Дзяўчынка з чорнымі вачыма» і аповесць «Раданіца».

В. НІКІФАРОВІЧ.

КРЫТЫКА, БІБЛІАГРАФІЯ

Гістарычная тэма ў беларускай літаратуры ў апошнія гады займае ўсё больш прыкметнае месца. Цікаваць да гісторыі ўсё больш і больш расце. Таму чытач заўжды шукае гістарычную прозу ў кнігарнях і

прысці ў літаратуру толькі цяпер, толькі на пачатку 80-х гадоў, калі ўжо набралася дастаткова канкрэтных фактаў, калі ў шырокай грамадскай (у гэтым ёсць і заслуга У. Караткевіча) абудзілася цікавасць да мінуўшчыны нашай зямлі. Цікаваць не толькі да сацыяльна-эканамічнай гісторыі, да гісторыі матэрыяльнай культуры, але і культуры духоўнай. Свед-

НАПЯРЭДАДНІ ПАЎСТААННЯ

бібліятэках, таму калі-нікالی карыстаюцца павышаным попытам творы-фантазіі на гістарычную тэму, зробленыя на фальклорнай, іншы раз нават на анекдатычнай, а не на фактычнай аснове.

Дзякуючы Уладзіміру Караткевічу гістарычная аповесць у беларускай літаратуры выйшла на быструю. Але на змену рамантычнай хвалі ў гэтым жанры павіна была прысці новая. Назавём яе рэалістычнай (хоць, вядома, тэрмін гэты вельмі ўмоўны).

І гэты новы напрамак мог А. Мальдзіс. Восень пасярод вясны. Аповесць, сатканая з гістарычных матэрыялаў і мясцовых паданняў. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1984.

чаннем таго новага працы па гісторыі мастацтва Беларусі, па гісторыі літаратуры, пра сувязі нашай культуры з культурай іншых народаў, якія маюць попыт у чытачоў.

Дарэчы, імкненне да рэалістычнага асветлення складаных момантаў гісторыі сваіх народаў тыповае не толькі для беларускіх пісьменнікаў, але і для белетрыстаў Эстоніі (Крос), Грузіі (Амірэджыбі). І гэтае асветленне гісторыі з новых пазіцый, пазіцый глыбіннага асэнсавання на аснове вывучэння не асобных, а ўсіх магчымых крыніц выразна праявілася ў новым, першым мастацкім творы вядомага гісторыка літаратуры Адама Мальдзіса «Восень пасярод вясны».

Сюжэт аповесці аўтар сказаў на старонцы 45 сваёй кнігі «Астравеччына, край дарагі...». Падзеі адбываюцца на працягу сутак у 1861 годзе, адразу ж пасля скасавання прыгоннага права, у час сялянскіх хваляванняў, у маленькім маёнтку Анелін, размешчаным на беларуска-літоўскім этнічным узмежжы. Тут сустрэліся рэвалюцыянер Вікенці-Канстанцін Каліноўскі, паэт Уладзіслаў Сыракомля (Людвік Кандраціў), артыстка Галена Маеўская і селянін Грыва. Напружаная і складаная сітуацыя, якая склалася перад паўстаннем 1863 года, уплывае на рашэнні герояў аповесці, на іх стаўленне да сялянскай рэформы, да вызваленчай барацьбы. Аўтар аповесці добра паказаў гістарычны фон той эпохі, становішча і пазіцыі розных тагачасных класаў і слоўляў у перыяд рэвалюцыйнай сітуацыі, іншы раз трагічныя супярэчнасці рэвалюцыянераў 1860-х гадоў, своеасабліва адносіны сялянства Беларусі да ўдзельнікаў паўстання 1863 года, а трэба сказаць, што ў большасці (75 працэнтаў) паўстанцы належалі да шляхты, да дваранскага саслоўя, як было дэдавана ў «Гісторыі Беларускай ССР» (том 2, с. 58—59). Сяляне-паўстанцы складалі 18 працэнтаў удзельнікаў, і то пераважна частка іх былі дзяржаўнымі сялянамі, дэкаласаванай шляхтай.

Сяляне ў аповесці А. Мальдзіса паказаны напярэдадні 1963 г. не насуперак фактам (як гэта зрабіў Ілья Кляз у «Пралесках»), не «рэвалюцыянерамі» і бунтаўшчыкамі супраць цара, а такімі, якімі яны

былі ў рэальным жыцці: супраць паноў, але за цара. Царскі ўрад з палітычнымі мэтамі правёў сялянскую рэформу 1861 г. на Беларусі і Літве на больш льготных для сялян умовах, чым у Расіі. Тут у 1863 г. часоваабавязанае становішча сялян спынялася, яны былі вызвалены ад паншчыны. Выкупныя плацяжы ім скарачаліся на 20 працэнтаў. Зямельныя надзелы сялян у Беларусі былі не зменшаны, а, наадварот, павялічаны на 24 працэнта, а ў некаторых паветах (з неўрадлівай зямлёю) і да 40 працэнтаў у параўнанні з надзеламі 1861 г. Усё гэта было зроблена, каб адцягнуць беларускіх сялян ад паўстання 1863 г., якое ахапіла тэрыторыю Польшчы, Літвы і Беларусі. У творы «Аб праве нацыі на самавызначэнне» У. І. Ленін у 1914 годзе пісаў пра пазіцыю ўкраінскага мешчаніна Драгаманава на кант паўстання 1863 г., «які выражаў пункт гледжання селяніна, настолькі яшчэ дзікага, соннага, які прырос да сваёй кучы гною, што з-за законнай нянавісці да польскага пана ён не мог зразумець значэння барацьбы гэтых паноў для ўсёрасійскай дэмакратыі». Гэтыя словы У. І. Леніна цалкам характэрныя для стаўлення большасці беларускіх сялян да паўстанцаў 1863 г. На Беларусі польскімі панамі для мужыка быў кожны тутэйшы шляхціц-католік.

Неадназначна падае А. Мальдзіс у сваёй аповесці і вобразы ксяндзоў, манахаў. Сярод іх ёсць і людзі, якія выступаюць за вызваленне народа з-пад царскага ярма.

ЛІТАРАТУРА—СРОДАК ВЫХАВАННЯ

Не першы год выдавецтва «Народная асвета» выпускае падпісную «Бібліятэку настаўніка беларускай мовы і літаратуры», у якой ужо выйшла нямала кніг, напісаных вядомымі вучонымі і даследчыкамі, выкладчыкамі вышэйшых навучальных устаноў, супрацоўнікамі навукова-даследчых

інстытутаў, што ўзняваюць надзвычайна праблемы выкладання літаратуры і мовы, выхавання падрастаючага пакалення. Нядаўна серыя папоўнілася чарговай кнігай — зборнікам метадычных рэкамендацый і распрацовак В. Ляшук «Урокі пазакласнага чытання». Аўтар добра вядомы тым,

хто працуе ў сярэдняй школе. В. Ляшук напісала шэраг артыкулаў, дапаможнікаў, асноўны змест якіх — прапаганда лепшых дасягненняў беларускай дзіцячай літаратуры сярод вучняў. Стварэнню гэтай кнігі таксама напярэднічала немала даследчыцкая работа. На працягу некалькіх гадоў аўтар вывучала вопыт педагогаў горада Брэста і вобласці, выкарыстала ўласныя назіранні з педагогічнай і навуковай дзейнасці. З'явіліся публікацыі на старонках «Настаўніцкай газеты» і часопіса «Народная асвета».

Матэрыял гэты, абагульнены і сістэматызаваны, пакаладзены ў аснову кнігі. Дапаможнік пабудаваны так, што дае магчымасць настаўнікам найлепш падрыхтавацца да правядзення пазакласных урокаў па

роднай літаратуры, акцэнтуючы ўвагу на найбольш значных творах, якія прыносяць карысць вучням чацвёртых — сёмых класаў. Менавіта для работ з гэтай катэгорыяй школьнікаў і разлічана кніга.

З якімі ж творамі прапануе В. Ляшук працаваць настаўнікам? З вучнямі чацвёртага класа прапануецца разглядаць народныя казкі, знаёміцца з цыклам апавяданняў Я. Брыля «Шчасце маленства», зборнікам В. Хомчанкі «Чырвоны мак», кнігай дзяцей, удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны «Ніколі не забудзем».

Яшчэ больш шырока выбар літаратуры для азнаёмлення ў пятым класе. В. Ляшук гаворыць пра ідэйна-мастацкія вартасці, важнасць праблематыкі аповесцей І. Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага», А. Ва-

КАРЫСНАЯ, ЦІКАВАЯ, ПАТРЭБНАЯ

Пачнём са спрэчкі. Разгарэлася яна зняцку, з мімаходзькім пытаннем: кніга «Промыслы і рамёствы Беларусі» — бестселер ці не? Як звычайна ў такіх выпадках, аматараў паспрачацца не бракавала. Даводзілі, пераконвалі пакуль хтосьці з найбольш памярковых не прапанаваў скарыстаць, у якасці суддзі энцыклапедыю. Але зварот да прызнанага арбітра не прывёў да той адзінай прымальнай высновы, калі пераможцы задаволены пасміхаюцца, а пераможаная ніякавата паціскае плячыма.

Дэфініцыя тэрміна «бестселер», гэтага прыхадзіла з туман-

ных берагоў Альбіёна, яшчэ больш распаліла дыскусію і скіравала яе ў непразлыя негры зымалогіі.

Але пакуль домыцца сімвалічнай коп'і, разгледзім лепш сам прадмет гаворкі. Выдавецкая анатацыя, гэты абавязковы і неабходны аксэсуар паліграфічнай прадукцыі, сцвярджае, што ў кнізе «разглядаецца адна з важных галін народнай вытворчай дзейнасці Беларусі — промыслы і рамёствы, паказаны шматлікія вопыты народнага майстэрства. Кніга багата ілюстравана. У кнізе знойдуць шмат карыснага ўсё, хто цікавіцца гісторыяй культуры беларускага народа». Як паказала знаёмства са зместам кнігі, яе вартасць вызначана аб'ектыўна. Вось хіба

толькі б паставіць побач са словам «карыснага» прыслоўе «цікава», прывёўшы іх у адпаведную граматычную форму. Словаспалучэнне «шмат цікавага і карыснага» надало б анатацыі адекватную зместу дакладнасць і большую інфармацыйную ёмістасць. У жыцці, як вядома, карыснае не заўсёды бывае цікавым, а цікавае — карысным. А між тым аўтарам удалося спалучыць гэтыя якасці. Значную ролю, зразумела, пры гэтым адыграў і сам багаты фактычны матэрыял, старанна літаральна па драбках сабраны ў архівах, у рэдкіх работах вучоных XVIII—XIX стагоддзяў і пад час этнаграфічных экспедыцый ва ўсе, нават самыя глухія, мясціны нашай рэспублікі.

Структурна «Промыслы і рамёствы...», як гэта відаць ужо з назвы кнігі, складаюцца з дзвюх частак, а яны — з дваццаці раздзелаў, кожны з якіх прысвечаны канкрэтнаму промыслу ці рамёству. Падзел усіх дапаможных вытворчых заняткаў на промыслы і рамёствы сёння мае чыста ўмоўны характар, бо, як адзначае ва ўводзінах старшыня рэдкалегіі кнігі член-карэспандэнт АН БССР В. Бандарчык, «адбылося збліжэнне промыслаў і рамёстваў, а тэрміны «рамёствы»

і «промыслы» сталі ўжывацца як блізказначныя словы».

Кожны раздзел («Збіральніцтва», «Паліўніцтва», «Бортніцтва і пчаларства», «Рыбалоўны промысел», «Вытворчасць і апрацоўка жалеза», «Шкарбства», «Вытворчасць вугалю, дзёгцю, смалы, паташу», «Вырабы з пняккі», «Сплаўны промысел», «Дрэваапрацоўчыя рамёствы», «Вырабы з кары, лубу, мачалы», «Пляценне», «Ганчарства», «Ткацтва», «Вышыўка», «Сукнаробства і шапавальства», «Гарбарства і кушнерства», «Выраб музычных інструментаў», «Апрацоўка каменя, коства, рагоў») выкананы як манграфічнае даследаванне, якое прасочвае развіццё таго ці іншага вытворчага занятку з моманту яго ўзнікнення да нашых дзён.

Чытач знойдзе тут падрабязныя звесткі пра спосабы і прыёмы, якія ўжывалі народныя майстры пры вырабе рэчаў штодзённага ўжытку і прылад працы, апісанне і малюнкі рамёснікаў інструментаў і прыстасаванняў, шмат якія з іх і цяпер здзіўляюць дасканаласцю канструкцыйнага вырашэння, прастатой і эканамічнасцю выканання, зручнасцю карыстання. Возьмем да прыкладу круцярку — прыстасаванне да свідравання адтулін у цвёрдых і

крохкіх матэрыялах. Пры дапамозе звычайных лучковага смяк, трубчастых костак і абразіўнага рэчыва, якое і цяпер шырока выкарыстоўваецца ў розных галінах прамысловасці для дасягнення найвышэйшага класу дакладнасці, людзі, што жылі на тэрыторыі сучаснай Беларусі яшчэ ў неаліце (6—3 тысячы гадоў да н. э.), пракручвалі ў каменных сякерах роўны, як з-пад цыркуля, адтуліны.

Многія майстры і зробленыя імі рэчы ўздзімаліся да ўзроўню сапраўднага мастацтва. Паказальная ў гэтым дачыненні паліўнічая торба (або, як цяпер называюць, ягдташ), пашытая з барсучынай шкуры. Яе, між іншым, згадвае пры апісанні паліўняў у паэме «Пан Тадэвуш» наш славуты зямляк Адам Міцкевіч.

Ананімны народны майстар, аўтар першай мадэлі, валодаў не толькі высокім прафесійным майстэрствам, але і адметным мастацкім густам. Без дадатковых іншародных дэталей аздаблення ён, выкарыстаўшы выключна толькі ўтыльныя часткі барсучынай шкуры — хвост, лапы, галаву — у якасці элементаў дэкору, стварыў надзвычай зручную і прыгожую рэч.

Высокім мастацкім густам вылучаюцца ткацкія вырабы, у якіх рытміка геаметрычных фі-

Аўтар паказвае падзел персанажаў на прыхільнікаў ліберальнага руху, прыхільнікаў рэформы (Уладзіслава Сыракомля) і рэвалюцыянераў (Каліноўскі), якія спачатку намагаюцца дзейнічаць разам. Адзін з рэвалюцыянераў, Людвік Звяждоўскі, вучыць маладзейшага за сябе Каліноўскага выбарачна стаячы і да царскіх чыноўнікаў, сярод якіх ёсць і спагадлівы да народа людзі («...апрача белага і чорнага колераў існуюць яшчэ сотні адценняў»; «нельга ўсіх чыноўнікаў мерцаць адной меркай»). І сапраўды, адзін з персанажаў аповесці, ашмянскі земскі траўнік калежскі асэсар Міхал Аляксандравіч Серабракоў робіць усё, каб выратаваць удзельнікаў падпольнай рэвалюцыйнай арганізацыі, бо спачувае іх дзейнасці.

Дарчы, Каліноўскі — не адзіная постаць паўстання 1863 г., якім ён калі-нікалаі выступае ў гістарычнай драме і прозе. Даўно ўжо настаў час не абмяжоўваць гісторыю адною фігураю на чале таго або іншага руху. Не адзін чалавек распальвае паўстанне; адзін, як кажуць, у полі не воін. Такага Каліноўскага — заземленага, роўнага сярод роўных — чытаць яшчэ не ведаў. Праўдзіва аўтар паказаў і іншых рэвалюцыянераў, якія старанна рыхтавалі паўстанне. Добра паказана таксама, што ў гістарычным плане аніякай «кітайскай сцяны» не было паміж беларускімі і літоўскімі вёскамі ў межах адных і тых самых паветаў і валасцей на Беларусі і Літве.

Аповесць напісана сакавітай

мовай з дыялектызмамі Віленшчыны. Каму ж іх лепей ведаць, як не ўраджэнцу Астра-веччыны Адаму Мальдзісу?

Сюжэт, на наш погляд, сцэнічны і кінематаграфічны: аповесць уяўляецца як бы на экране або сцэне. Тэатры і тэлебачанне шмат чаго страціць, калі не выкарыстаюць яе. Патрэбны і пераклад на рускую мову, каб не толькі беларускі чытач пазнаёміўся з новым творам.

Ёсць колькі пэўных, чыста фактычных, заўваг. На наш погляд, патрэбна кнізе невялікі тлумачальны слоўнік. Не кожны чытач ведае, што гэта за выданні «Віленская губернія», «Тыгоднік літэрацыі віленскай», не кожнаму вядома філаматы, філарэты, Канарскі. Нешта не верыцца, каб адно за чытанне «Современника» чалавек садзіў у турму. Гэта ж быў дазволены, легальны часопіс, а не «Колокол», скажам (с. 48). На старонцы 91 аўтар гаворыць, што Сыракомля ўспамінае навіны з апошніх нумароў «Кур'ера Віленскага», у якім нібыта надрукавалі, што «забілі прэзідэнта Францыі з пісталета ў поездзе». Але ж у 1861 г. у Францыі ўжо гадоў дзесяць як была Другая імперыя і на чале дзяржавы стаяў Напалеон III.

Гэтыя недагледы не ўплываюць на агульную ацэнку гістарычнай аповесці Адама Мальдзіса «Восень пасярод вясны». Чытач атрымаў добрую кнігу, якая чытаецца з цікавасцю, як кажуць, на адным дыханні.

Анатоль ГРЫЦКЕВІЧ.

сільвіч «Расці, Ганька», Я. Маўра «Палескія рабінзаны». Рэкамендуецца правесці ўрок па тэме «Пазыцыя працы ў вершах беларускіх пісьменнікаў», пагаварыўшы з дзецьмі пра вершы паэтаў розных пакаленняў, сярод якіх творы П. Броўкі, К. Кірэнькі, М. Лужаніна, Р. Барадуліна, А. Вярцінскага, У. Паўлава...

Першы ўрок у шостым класе прапануецца прысвяціць тэме «Я адплаціў народу, чым моц мая магла...», на якім трэба закрануць розныя аспекты творчасці Янкі Купалы, паказаць сувязь яе з жыццём народа. На наступных уроках школьнікам прыемна будзе пазнаёміцца з вершамі, прысвечанымі памяці М. Багдановіча, зборнікам апаўданаў І. Навуменкі «Верасы на выжарынах», апо-

весцю У. Нядзведскага «Хлопцы з другога корпусу».

Разнастайная тэматыка пазакласных урокаў і для сямі-класнікаў. У кнізе аналізуюцца аповесці І. Шамякіна «Першы генерал», Б. Сачанкі «Апошнія і першыя», гаворыцца пра пазіцыю гадоў Вялікай Айчыннай вайны, прасочваецца шлях, пройдзены беларускай байкай. Даюцца парадны настаўнікам, як лепш данесці да дзяцей значнасць таго ці іншага твора.

«Бібліятэка настаўніка беларускай мовы і літаратуры» папярняецца таксама кнігамі Я. Камароўскага «Беларуская мова. Арфаграфія», А. Лянсу «Вывучэнне тэорыі літаратуры ў школе», В. Протчанкі «Вывучэнне сінтаксісу ў школе».

Г. ШАРАМЕТ.

гур, абумоўленая тэхніка тцацтва, успрымаецца як меладыйны пошум лесу. Пластычнасцю формы, мяккасцю плаўных ліній пеццяць вока плечы з саломы і лазы-малакты кузубы ў рост чалавека. А вырбы ганчарства? Гэта — дзіўная сімфонія майстэрства чалавечых рук і прыгажосці.

Адметнай рысай народнага мастацтва з'яўляецца арганічнае спалучэнне функцыі і прыгажосці. І ніякага мастацтва дзеля мастацтва. Характэрна, што такое разуменне прыгажосці прасочваецца на працягу многіх стагоддзяў. На канкрэтных фактах і прыкладах усё гэта паказана ў кнізе.

«Промыслы і рамёствы Беларусі» — значная з'ява ў беларускай навуцы і культуры наогул, добры дарунак шырокаму колу чытачоў. Выкладчыкі і студэнты вышэйшых навучальных устаноў, настаўнікі і вучні сярэдніх школ знойдуць у ёй канкрэтны матэрыял па шмат якіх пытаннях матэрыяльнай культуры, мастакі, асабліва кіно і тэлебачання, народныя майстры і ўмельцы — апісанне разнастайных тэхнік выканання шматлікіх вырабаў і іх узору, маладыя пісьменнікі і журналісты ўзбагацяць свой лексічны слоўнік шэрагам вобразна-сакавітых слоў, якіх, дарэ-

чы, няма ні ў нарматыўным, ні ў слумачальным слоўніках беларускай мовы. А перад кожным, хто прачытае кнігу, пазнаёміцца з ілюстрацыямі, паўстане шырокая панарама працоўнага жыцця народа.

Не абышлося тут і без той слаўтай лямкі дзёгцю, што псеу бочку мёду. У нашым выпадку яе незайдросную ролю адыграў да смешнага малы тыраж — 1550 экзэмпляраў! Кніга па сутнасці не дайшла да прылаўка, прынамсі ў нашым слаўным стольным месце Мінску.

Што ж тычыцца спрэчкі, згаданай у пачатку, дык тут, сапраўды, язык аб зубы сточыш, пакуль сваё давядзеш. Эцыклапедыя (БСЭ, М., 1970) пераконвае, што бестселер — гэта «ходкая кніга, выдадзеная вялікім тыражом». Вялікі англійскі слоўнік (М., 1979) не звязвае сямантыку тэрміна «бестселер» з тыражом, разумеючы пад ім кожную «ходкую, сенсацыйную кнігу».

«Промыслы і рамёствы Беларусі» цалкам адпавядаюць апошняму вызначэнню, але, калі «ходкасць» абумоўлена зместам кнігі, дык «сенсацыйнасць» створае штучна тымі, хто аказаўся няздатным вызначыць сапраўдную вартасць кнігі і яе аптымальны тыраж. Ігар УГЛІК.

ВІНШУЕМ!

## Веніяміну РУДАВУ — 70

Пісьменніку Веніяміну Рудаву 17 снежня спаўняецца 70 гадоў. З нагоды юбілею праўдзівае СР Беларусі накіравала яму прывітальны адрас, у якім гаворыцца:

«Дарагі Веніямін Сямёнавіч! Вашы калегі па пярэдняй рады прывітаць Вас у сямідзесяты дзень нараджэння і шчыра павіншаваць з новымі творчымі набыткамі, якімі сустрэчаеце Вы свой юбілей — аповесцю «Напкан» і раманам «Временно исполняющий».

Вы нарадзіліся ў сяле Долінскім на Адэсчыне. Пасля заканчэння сярэдняй школы Вы пачалі працоўнае жыццё настаўнікам пачатковых класаў. А пасля была доўгатэрміновая служба ў пагранічных войсках, Вялікай Айчыннай вайны і зноў вахта на граніцы, але ўжо афіцэрам. Вы скончылі Вышэйшую афі-

цэрскую школу пагранвойск, вучыліся на юрыдычным факультэце Азербайджанскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Звольніўшыся з вайскавай службы, Вы працавалі рэдактарам

ная служба і старанная праца адзначаны ордэнам Чырвонай Зоркі і шматлікімі медалімі. Больш за трыццаць гадоў таку назвад Вы занялі літаратурнай творчасцю, якая трымае і



на Беларусі радыё, літкансультантам у рэдакцыі газеты «Вячэрні Мінск». Ваша бездакорная паграніч-

сёння. Багаты жыццёвы вопыт пад час службы на граніцы памножаны на талент празаіка дазволіў Вам стварыць аповесці «Прыгода на энскіх заставах», «Тусклое золата», «Мобілізаван партыя», «Вьюга», «Последний зов», «Его именем» — змястоўныя, праўдзівыя творы пра падзвігі тых, хто стаіць на варце свяшчэнных рубяжоў Савецкай Радзімы. Вашы раманы «Чужие ветры», «Черная Ганьча», «Перекресток» таксама пра будні і бальныя справы савецкіх пагранічнікаў.

Дарагі Веніямін Сямёнавіч! Шчыра вінуем Вас з юбілеем, жадаем Вам на доўгія гады добрага здароўя, далейшых поспехаў на творчай нівеі!»

Супрацоўнікі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далаучаюцца да гэтых пажаданняў.

# РОДНЫЯ КАРАНЫ

Іван Маркевіч мог бы стаць значным паэтам. Чаму гэта «мог бы»? Хіба ён не паэт? Так, паэт, але ён не паспеў сказаць тое, што мог бы сказаць. На вялікі жаль, Маркевіч рана пайшоў ад нас.

На творчым прыжыццёвым рахунку паэта ўсяго адна кніжка вершаў — «Камандзіроўка». І вось перад намі другая па ліку і апошняя, пасмяротная — «Васількі».

Трэба сказаць, што вершы І. Маркевічу даваліся нялёгка. Наравістае слова часта не слухалася яго, становілася на дыбкі. Яго трэба было ўтаймаваць, аб'ездзіць, падначальніць сваёй уладзе. Пра гэта, пра творчыя мукі расказана ў вершы «Урок».

Нью з дзяцінства думкай  
што ў жыцці надыйдзе час  
Калі я на аркушы паперы  
Напішу уласныя радкі.  
Неяк, заручыўшыся  
Верш свой у рэдакцыю  
Кансультант пярэ мне,  
Быццам плугам,  
Твор, як плугам, нава  
ўзараў.

Хоць заўвагі успрыняў  
Пустазелле думак  
Новыя радкі пшанічным  
На пачуццях жорнах  
пытляваў.

Хваляваўся —  
Зноў рэдактар верне.  
Вельмі ўзрадаваўся,  
Як аднак прышоў:  
«Ты, браток, цяпер,  
Здаецца, зерне  
У каласу пазізі знайшоў».  
Сапраўды, зярняты пазізі  
распапаны на кожнай старонцы зборніка. Паэту жадалася першароднага адчування навакольнага свету. Ён хацеў бы яго бачыць і успрымаць такім, якім ён успрымаўся ў дзяцінстве.

Чаравікі здымаю,  
І босы —  
І. Маркевіч, Васількі. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1984.

Па зямлі асцярожна іду.

Але так, як нельга двойчы ўвайсці ў раку, нельга вярнуцца ў дзяцінства. Такое магчыма хіба ў марэх ці ва ўяўленні. У стаялыя гады немагчыма жыць, як жылося ў дзяцінстве.

Амаль усе вершы І. Маркевіча спісаны, што называецца, з натуры. Найбольш тыя, дзе раскрываецца сельская тэма. У аснову асобных твораў пакладзены рэальныя факты. Маркевіч знарок падкрэслівае іх дакументальнасць. Нават у загалюках. Адзін з іх так і называецца: «Трагедыя 7 студзеня 1943 года». У гэты дзень фашысцкія карнікі спалілі родную вёску Маркевіча Каложыцу. Паэту назаўсёды запамніўся гэты страшны дзень. Таму ён і малое карціну спаленай вёскі адпаведнымі мастацкімі дэталімі.

Куксы чорныя — дрэваў  
Што да хат падступлі  
А над шэрым халодным  
Каміны — як байцам

Як працяг гэтых радкоў гучыць верш «Мне не хапае тых сяброў». Аўтар ужо стаў, мае сорак з нечым гадоў і з вышыні свайго ўзросту як бы глядзіць туды, у сваё дзяцінства, і бачыць самога сябе, віхрастага хлапчука, у гурце сяброў, якіх неўзабаве не стане.

Чытаючы і перачытваючы вершы, напісаныя на сельскую тэму, адчуваеш, што іх героі маюць рэальных прататыпаў, якія жылі ў роднай вёсцы паэта альбо жывуць яшчэ і сёння. Прыклад гэтаму — верш «Палагя». Сам па сабе твор нагадвае невялічку навелу. Але гэта не азначае, што верш набліжаецца да прозы. У ім тры персанажы: бабка Палагя, яе аднарукі сусед бабыль Мікола і Тарас. Твор гэты — пра своеасаблівую драму нашага мірнага часу, пра тое, як горка быць адзінокаму чала-

веку. Старой бабцы патрэбна рабіць мужчынскую работу: калоць на дрывы круглякі.

Быццам бы жалезная налада  
Ад яе сякера, як ад гумы —  
А Мікола бабцы толькі  
І далей пасунуўся —  
Галаву ў наўнер.

Мікола не можа памагчы бабцы, бо ў яго адна толькі рука.

Верш не можа не крануць сэрца чытача сваёй праўдзівацю, натуральнасцю гучання.

Тое, што І. Маркевіч добра ведаў вясковы побыт і вясковае жыццё, пацвярджае верш «Пастух». І не столькі вонкавымі дэталімі, як псіхалагічнай дакладнасцю ў абмалёўцы характару лірычнага героя. Пастуху, які «выводзіць польку — сем каласцаў хоць сам пускайся ў скокі тут», кабыць, зазначаюць: «Пасі не песнямі каровак, а сакавітаю травой».

Нямала свежых, па-мастацку ўдалых дэталей сустракаем у вершах І. Маркевіча. Прыкладам вось такія: «Помню сямку вузкую, як кладку, што вяла таёмна праз лужок», «Як гусі, праз шырокія пракосы, мы валюхаем гуртам да ракі» (гэта пра касцю), «Па ціхай вуліцы тваёй, няйначай, з мільён варажой салдатні прайшло». А вось зрокава дакладны вобраз: «Над дахамі шыбатымі бусламі тэлеантэны крылы развялі». Проста і разам з тым метафарычна гучыць радкі: «Гляджу на вёску і ў яе абліччы я пазнаю рэспубліку сваю». Такі пералік можна было б працягнуць.

Паэт умеў улавіць павышы свайго часу, выраза на бачыў аблічча свайго веку.

Дваццаты век, трымай  
Пачуўшы рокат рэакцыйных  
Над вёскай самалёт  
Пэралінеі сіні небасхіл.

Цягнула Маркевіча і да філасофскай развагі, абгульнення. Развага мела пад сабой цвёрды грунт, канкрэтная дэталі і рэаліі.

Стыхія нават дуб  
І ўзмахне ён галавой,  
Калі адзін яго хоць корань  
Паслабне ў сувязі зямной.

Кніжка «Васількі» сведчыць, аб тым, што ў асобе Івана Маркевіча мы мелі здольнага паэта.

Васіль МАКАРЭВІЧ.

## ЮБІЛЕЮ БЕЛАРУСКАГА КІНО

У кінастудыях горада-героя Мінска працягваецца фестываль беларускіх фільмаў. Гэта мерапрыемства, прымернаванае да 60-годдзя беларускага кіно, дае магчымасць глядачам пазнаёміцца з лепшымі мастацкімі і хранікальна-дакументальнымі стужкамі, створанымі кінематаграфістамі рэспублікі ў апошнія гады. Сярод іх мастацкія філь-

мы «Вазьму твой боль», «Людзі на балоце», «Подох навалніцы», «Наец бабінага лета», «Дрэвы на асфальце» і іншыя, а таксама творы кінадакументалістыкі «Рэйкавал вайна. Тры удары», «Заход-81», «Неўміручасць падзвігу», заключныя фільмы з цыкла «У вайны не жаночы твор»: «Тады я не плакала» і «Міласэрнасць», шэраг іншых стужак.

У кінастудыях адбываюцца сустрэчы з творчымі групамі кінастудыі «Беларусьфільм», праводзяцца тэматычныя паказы, арганізуюцца кінабачары, працуюць кіналекторыі.

У сувязі з 60-годдзем беларускага кіно аналагічныя мерапрыемствы адбываюцца па ўсёй рэспубліцы.

Г. РАКІТНЯК.

### 3 ПАЭТЫЧНАГА СШЫТКА

Вера ВЯРБА



## Няміга

Мой горад да плошчаў туліцца,  
Метро пад асфальтам гудзе.  
Ракою з зямлі гэта вуліца  
Адлікі вытокаў вядзе.

Чытаю яе, нібы кнігу,  
А голас Баяна пяе.  
Вякі не змянілі, Няміга,  
Ні дол, ні каменні твае...

І водгукі рускае славы,  
І слёзы жалобнай тугі  
Увабралі ад сечы крывавай  
Былыя твае берагі.

Здаецца, патокам няспынным  
Свой час не прыспешыла ты  
З тых дзён, як харобра джурныны  
Паставілі смерці чыты.

За князя: па волі і слову  
Малоцяць булаты-цапы.  
Палеглі ўдалыя галовы  
Зашмат на таку, як снапы...

О, колькі тых бед непараўных  
Прымала на грудзі зямлі!

Няміга, як плач Яраслаўны,  
У вечнасць цячэ спакая.

І рыпнуць гісторыі сходкі,  
Калі адгукнуцца гады, —  
На вуліцы нашыя продкі  
Шаломам зачэрпнуць вады.

Як горад накрые туманам,  
На сонца і боль даўніны  
У голасных песнях Баяна  
Завуць Яраслава сыны...

Асінаўка. Абідаўка. Запруддзе...  
Як назвы песень, вёсачкі былі.—  
Бярозы. Могілкі. Ля хаты студня,  
Дзе журавель да спадчыны зямлі.

Нібы ў маленстве, хочацца напіцца  
Вады студзёнай з поўнага вядра  
І цераз край замшлы нахіліцца  
На цьмянае прадонне серабра.

Адкуль павее холадам у вочы,  
Спалох дзіцячы заглушае ўскрык,  
Бо з глыбіні заплача, зарагоча  
Стары, як рэха, мудры вадзянік.

Наіўныя маёй бабулі чары  
Яшчэ жывуць у роднай старане,  
Хоць з цягам часу іншыя пачвары  
Палохалі, ды не звялі мяне.

Гады прайшлі, падобныя імгненням,  
А з памяці — кругамі па вадзе —  
Мой недавер да тых пераўтварэнняў,  
Што сустракала толькі між людзей.

Асінаўка. Абідаўка. Запруддзе...  
Вы — непаўторны ўвасабленні свет!  
Бяру ваду крынічную са студні,  
Якую выкапаў калісьці дзед.

Яна стаіць, адзіная, на месцы,  
Дзе некалі было маё жытло,  
А вадзянік на дне хавае месяц,  
Пакуль не згасне дзённае святло.

## Восень

Зімы прыкметаю жаданай  
Ужо маўклівыя палі  
І лістапад зачараваны  
Мароз уранку пабяліў.

Але зямля цяпло трымае.  
Апоўдзень грэецца ў мяжы,  
Вясну на жарты пераймае,  
Калі спяваюць каляжы.

Блакит праменьці сонца ззянне,  
Што свет здаецца маладзей.  
І поры года ў развітанні  
Падобны чымсьці на людзей.

Так восень светлай адзінотай,  
Нас пакідаючы, ідзе  
У шлях далёкі, незваротны,  
Вітаючы пагожы дзень.

Прывычны крок яе нячутны  
Зазімкам першым па расе.  
Непадуладная пакутам,  
Усмешку ясную нясе.

Нібыта ведае: расстанні  
Смуткуюць прагай навізны.  
Яна мінае ў спадзяванні  
За марай будучай вясны.

## Паводле Буніна

Як добра сэрцу быць свабодным,  
Калі шчаслівым нельга быць,  
І нават розумам халодным  
Жыццёвай горычы не збыць.

Страфа вядомая акрэсліць  
Мінулае шчырасцю хвілін:  
Сабаку вернага ля крэсла,  
Агнём палаючы камін.

Каму жаданне не вядома  
Таёмным поклічам душы? —  
Печ запаліць у стылым доме  
І жар, як памяць, варушыць.

Калі наблізяцца адразу,  
Каб аддаліцца назаўжды  
Усмешкі лёсу і абразы,  
Усе пражытыя гады.

І час без ценю красамоўства  
Прад'явіць доказы прыкмет —  
Прыватнасць зыбкую сярброўства  
І подласці трывалы свет.

Дарую ворагам міжволі  
Учынкамі сяброў спаўна.  
У прыхаваным даўнім болі  
Ёсць прысмак добрага віна.

Не долі чуюцца пагрозы —  
Завеі снежаньскай выццё,  
А дрывы трэскаюць з марозу  
І цішыня, як забыццё...

## Даўгі

Даўгі — шаўкі. І не загана  
Шаўкі насіць, як пазычаць.  
Па гэтай прымаўцы прыбрана  
У аksamіты я, відаць.

На грошы быў мой быт бязладны,  
Лепш за навуку дактароў.  
Праз іх спазнала я дакладна  
І дабрадзеяў, і сяброў.

Арыгінал звярала з тварам,  
Прыблізны сутнасці здала,  
Удзячная бязмерна скнарам  
За вартасць кожнага рубля.

Але суцешуся нямала:  
Нястачы ліха абміне,  
Аддзячу, у каго не брала  
І тым, хто вінаваты мне.

Бярыце шчодрою рукою  
Да лішняга — усё аддам.  
Багацце толькі непакоіць,  
Спакон багатага шкада.

За доўг жыцця не разлічыцца,  
Паставішы сваю цану.  
Ад шчасця можна адкупіцца,  
А смерць — ніхто не падмануў...

## Белы верш

Вы, ямбы мілыя, харзі,  
Да вас звяртаюся найперш  
І, закаханая, хварэю,  
Калі складаю новы верш.

## ПОШУКІ ЗНАХОДКІ

Смаленск, Малая Багаслоўская вуліца, дом № 5. Гэты адрас добра вядомы даследчыкам жыцця і творчасці Янкі Купалы. Менавіта там, недалёка ад храма Іаана Багаслова, помніка доўлідства 12-га стагоддзя, ад якога і атрымала най-

разнавец Валянціна Гапава, «памылка было б уяўляць Купалу гэтага часу адлучаным ад гулу жыцця, поўным нерашучасці і пасіўнага чакання... Жывое аблічча паэта паўстае шматгранна — і ў творчасці, і ў чалавечых сувязях з тымі, хто таксама глыбока быў заклапочаны справай рэвалюцыі і радзімы...»

...Што Аляксандр Чарвякоў, будучы «ўсебеларускі старас-

нізацыйную будову Камісарыяту і падкрэслівалася мэта яго дзейнасці: «садзейнічаць узняццю культурнага ўзроўню і палітычнай самасвядомасці Беларусі». Заканчвалася паведамленне такімі словамі: «Для ўстанавлення сувязі з абласным Саветам Заходняй вобл. на з'езд Саветаў у Смаленск прыехаў камісар па справах беларусаў т. Чарвякоў. Бачыць можна штодзень да 10 годз. рані-

А. Чарвякова, але там пра паездкі ў Смаленск падаюцца толькі агульныя звесткі, якім бракуе канкрэтнасці: «Чарвякоў шмат ездзіў у Смаленск. Тут ён сустракаўся з партыйнымі і савецкімі работнікамі, атрымліваў патрэбную інфармацыю пра становішча спраў на акупаванай нямецкімі войскамі тэрыторыі Беларусі, удакладняў і ўзгадняў асобныя пытанні». У архіве Белнацкома, які знаходзіцца ў Мінску, у Цэнтральным дзяржаўным архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР, удалося выявіць дакументы пра паездку А. Чарвякова ў Смаленск (ф. 4, воп. 1, спр. 24, арк. 26, 30—32). 10 красавіка Белнацком звярнуўся ў Камісію па эвакуацыі Масквы з просьбай выдаць А. Чарвякову «пропуск для свабоднага ўезду ў г. Маскву са Смаленска, куды ён, Чарвякоў, накіраваўся на з'езд Саветаў». 11 красавіка Белнацком накіраваў у Смаленск дзве тэрміновыя тэлеграмы. Адна — камісару чыгуначнага вузла, другая мела такі адрас: «Смаленск. Саўдэпу». У тэлеграмах Белнацком прасіў «зрабіць адпаведныя распараджэнні пра свабодны пропуск Камісара па справах Беларусі тав. Чарвякова, які накіроўваецца ў Маскву». Нарэшце, захаваўся і копія яшчэ адной тэрміновай тэлеграмы ў Смаленск, у рэдакцыю газеты «Звезда», але без даты. Тэкст яе вельмі кароткі: «Пропуск высланы». Што да іншых паездак А. Чарвякова ў Смаленск, то дакладна вядома паездка ў канцы 1918 г., калі аб'яшчалася Беларуска-Савецкая Рэспубліка і А. Чарвякоў падпісаў Маніфест Часовага рабоча-сялянскага Савецкага ўрада Беларусі. Не выключана, што былі і іншыя паездкі. На такую думку наводзіць пасведчанне, выдадзенае Белнацкомам 10 жніўня 1918 г.: «Гэтым Беларуска-нацыянальным камісарыят сведчыць, што праўдзінна гэтага ёсць тав. Чарвякоў Аляк-

сандр Рыгоровіч, якому даручаецца весці арганізацыю і агітацыю ў прыфрантавым палазе Беларусі...» (ф. 4, воп. 1, спр. 25, арк. 4). Магчыма, што ў час выканання гэтага даручэння А. Чарвякоў мог наведаць Смаленск.

Архіўныя росшукі не ўдакладнілі адраса, дзе спыняўся А. Чарвякоў у красавіку 1918 г. у Смаленску. Затое пашчасціла знайсці дакумент, які сведчыць, што сувязі Белнацкома з Я. Купалам існавалі ўжо ў той час. Выдавецкі аддзел Белнацкома 27 красавіка 1918 г. звярнуўся да шэрагу арганізацый і прыватных асоб, у тым ліку і да І. Луцэвіча, з просьбай даслаць у Інфармацыйны аддзел Наркамнаца РСФСР матэрыялы, якія маюць «гістарычны характар, а таксама паведаміць адрасы іншых арганізацый і асоб, якія могуць мець такія матэрыялы» (ф. 4, воп. 1, спр. 99, арк. 2—4). Гэты факт рабіў сустрэчу ў Смаленску Я. Купалы з А. Чарвяковым больш верагоднай. Не выключана, што яны пазнаёміліся ў Вільні, калі Я. Купала быў рэдактарам «Нашай Нівы», а А. Чарвякоў — студэнтэм Віленскага настаўніцкага інстытута.

Прышлося звярнуцца ў Дзяржаўны архіў Смаленскай вобласці, каб паставіць кропку ў гісторыі з Мала-Багамолаўскай вуліцай. Як паведаміў загадчык аддзела архіва М. Лявіцін, у Смаленску не было вуліцы Мала-Багамолаўскай, а была вуліца Малая Багаслоўская. Усё гэта дае падставу сцвярджаць, што ў красавіку 1918 года камісар Белнацкома А. Чарвякоў прыехаў у Смаленск і спыніўся ў Янкі Купалы, на вуліцы Малой Багаслоўскай, 5. Якой была сустрэча Я. Купалы з камісарам Белнацкома А. Чарвяковым — пакуль што можам толькі здагадацца. Але ўжо і сам факт такой сустрэчы паказальны.

Віталі СКАЛАБАН.

# ГІСТОРЫЯ З МАЛА-БАГАМОЛАЎСКАЙ ВУЛІЦАЙ

менне вуліца, восенню 1917 г. пасяліўся старшы рабочы 16-га дарожна-будаўнічага атрада Варшаўскай акругі шляхоў зносін Іван Дамінікавіч Луцэвіч. Менавіта там Янка Купала будзе жыць да студзеня 1919 г., да пераезду ў Мінск, у сталіцу толькі што абвешчанай Беларускай Савецкай Рэспублікі. У час Вялікай Айчыннай вайны хатка, дзе жыў пясняр, не ўцалела, і смаленскаму архівісту М. Лявіціну, аўтару гісторыка-літаратурнага нарыса пра смаленскі перыяд жыцця пясняра, старажылы змаглі толькі паказаць месца, дзе яна стаяла.

Янка Купала ў 1922 г. у лісце да свайго колішняга апекуна Б. Эпімах-Шыпілы ўспамінаў пра жыццё ў Смаленску: «Там, жывучы праз увесь цяжкі і жудкі 1918 г., я папраўдзе быў, як непрытомны». Але, як слушна падкрэслівае ў даследаванні «Перачытваючы «Спадчыну» Янкі Купалы» літарату-

та», у красавіку 1918 г. прыежджаў у Смаленск, мы ведаем, перш за ўсё, дзякуючы бальшавіцкай газеце «Звезда», якая ў нумары за 13 красавіка змясціла паведамленне пра дзейнасць Беларускага нацыянальнага камісарыяту (Белнацкома), камісарам якога і з'яўляўся тады А. Чарвякоў. Але чытачы, каб азнаёміцца з гэтым дакументам, не трэба шукаць «Звезду» за красавік 1918 г.: дастаткова разгарнуць 1-ы том зборніка дакументаў «Бэрацкія за Савецкую ўладу на Беларусі», дзе на старонках 76—77 і перадрукавана патрэбнае паведамленне: «Беларускі нацыянальны камісарыят пры Народным камісарыяце па справах нацыянальнасцей эвакуіраваны ў Маскву і часова размясціўся на Поварскай вул., д. № 52. Там жа размяшчаюцца і весткі камісарыяту — газета «Дзяніца» (ранішняя зорка). Далей расказвалася пра арга-

цы. Адрас: Мала-Багамолаўская, д. № 5». Як вынікае з абвесткі, А. Чарвякоў спыніўся ў Смаленску ў доме № 5 на Мала-Багамолаўскай вуліцы, удзельнічаў у рабоце 2-га з'езду Саветаў Заходняй вобласці, які праходзіў з 10 па 14 красавіка.

Вуліца Мала-Багамолаўская, 5... Смаленскі ж адрас Купалы — Малая Багаслоўская, 5... А раптам у зборніку дакументаў памылка? А раптам у «Звезде» ўказваўся Купалаў адрас — Малая Багаслоўская, 5? Тады можна будзе меркаваць, што камісар Белнацкома А. Чарвякоў спыніўся ў Смаленску ў Купалавым доме! Трэба азнаёміцца з першакрыніцай, «Звездой» за 13 красавіка. Не, складальнікі зборніка пры перадруку памылкі не зрабілі, у газеце таксама Мала-Багамолаўская, 5. Перачытваю кнігу гісторыка і пісьменніка У. Якутава пра

Вам, палахлівыя, як німфы,  
Няўлоўныя, нібыта сон,  
Жаданья заўсёды рыфмы,  
Таксама нізкі мой паклон.

Ужо зімы пара прыспела.  
Па лету сум нашу ў грудзях,  
І белы верш на колер белы  
Мне часта сніцца па начах.

Той верш, які наканаваў  
Імкненнем сэрца маладым,  
Рукой жыцця нерыфмаваны  
І не прачытаны нікім.

Ён сніцца мне зімовым полем,  
Што пераходжу напрасткі,  
І некрунуты белы колер  
Згадае белыя радкі.

Дзе не ляглі каханья цені,  
Разлукі здрады не было...  
Іду я ў свет на летуценні  
І непагаснае святло.

## Сінічка

Рабіны сёлета ўраділа —  
Прыкмета лютае зімы.  
Што людзям сталецца на дзіва,  
Галодным птушкам — на кармы.

Увішная мая сінічка,  
Ты будзіш на дасвецці сон:  
У шыбы стукнеш, як зінічка,  
Каб адчыніла я балкон.

Цябе частую, чым багата,  
Вітаючы знаёмы стук,  
І запрашаю шчыра ў хату,  
І прывучаю есці з рук.

Але пужлівая без меры,  
Сінічка снедае адна  
І, паглядаючы на дзверы,  
Здалёк садзіцца ад акна.

Нібы гаворачы: даволі,  
Што дармавое ем сама.  
Няхай галодная — ды воля,  
Чым сытая — але турма!

Я з гэтым меркаваннем згодна.  
Калі ў рэальнасць час вяртаў,  
Сябрыны зман і смак свабоды,  
Які пазт не паспытаў?

Замест надзеі меў патрэбу,  
Не мучыўся душой які? —  
І літасць, бы кавалак хлеба,  
Прымаў не з кожнае рукі...

Перажыву адчай змяркання,  
Трывогу мар увечары,  
Зімовай вуліцы маўчанне  
І белы снежань на двары.

Настрою змены і нягоды  
Перажыву шчаслівым днём,  
Пачуццям знешніх прахалоду  
І боль, апалены агнём.

За снежнем напярэймы студзень  
Спяшаецца ў дакладны час.  
Падзеі новыя і людзі,  
Магчыма, раз'яднаюць нас.

Ды не разлучыць у ранейшым  
Нас праўда памяці самой,  
І вобраз твой у кожным вершы,  
Як і туга мая, са мной.

Калі ў змярканні вечаровым  
Я чую водгалас завай,  
Памроіцца каханья слова,  
Якое нас перажывае.

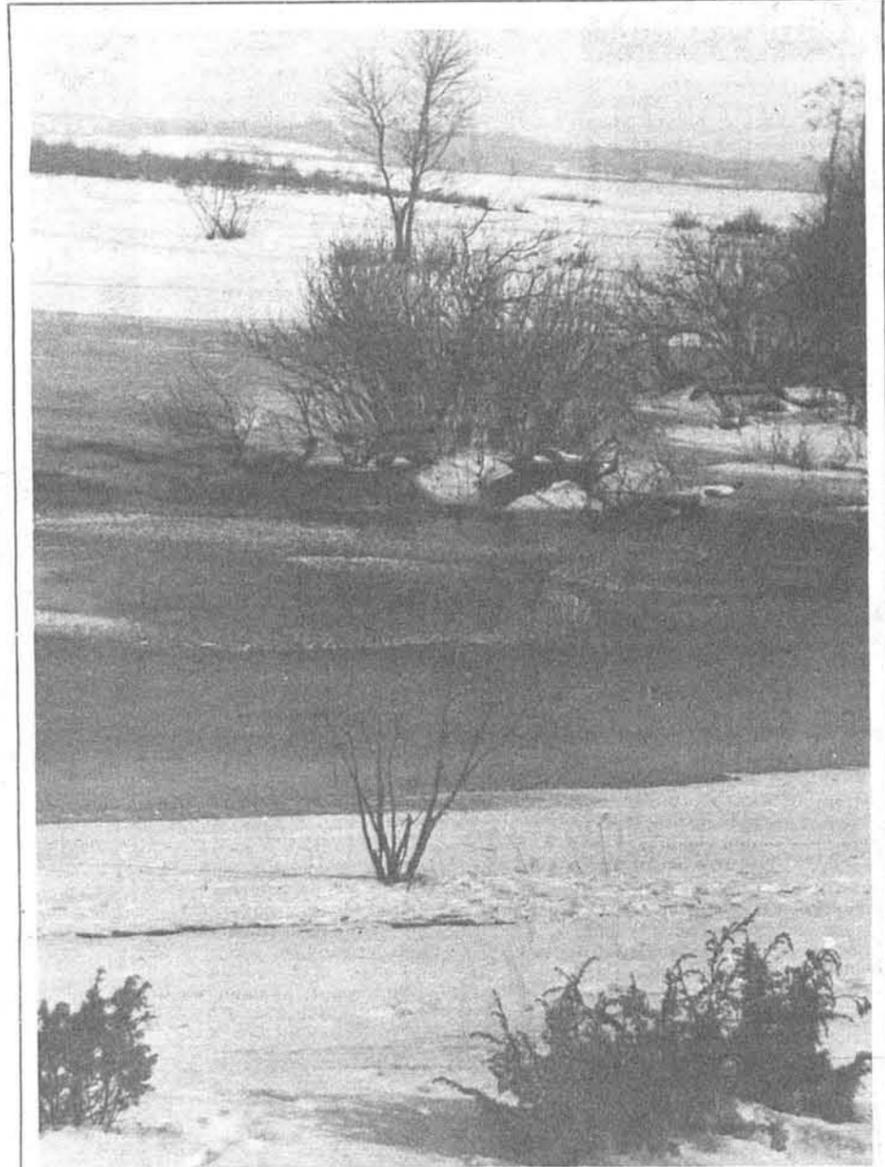
Каб мовіць паэтавай фракцыі,  
Дазволіў бліскучы Феб:  
— Кідайце, сябры, рэдакцыі,  
Ідзіце на вольны хлеб!

Паэту, як вольнаму, воля —  
Жаданьяў няздзейсненых край.  
Вядома, рэдактар — не доля,  
Але ж без рэдактара — рай!

На службе не лаўры — ядловец,  
Працуй за чужы ганарар,  
Удзячны ж табе пачатковец  
Пасля не вітаецца ў твар.

А воля, як песня на ганку,  
Ірвецца душа напрасткі.  
Не будзьяць ад самага ранку  
Старых графаману званкі.

І пішацца ўсім на здзіўленне,  
І п'ецца вада, як віно,  
Бо тое, што лічым натхненнем,  
Свабодай завецца даўно.



Вечарэе.

Фотаацюд Э. ЭЛЬКСІНА.

# КАЗІМІРОЎКА

«Уладак з Казіміроўкі» — псеўданім беларускага публіцыста і крытыка, аднаго з рэдактараў «Мінскага кур'ера» Уладзіміра Іванавіча Самойлы (1878 — пачатак 1940-х гадоў), якім ён на пачатку стагоддзя падпісаў свае артыкулы і карэспандэнцыі.

У гісторыю беларускай культуры Уладзімір Самойла ўвайшоў не толькі як таленавіты, прагрэсіўны журналіст, але і як літаратар, які ў ліку першых распознаў выдатны талент Янкі Купалы і многія гады падтрымліваў яго. Гэта Уладзімір Самойла садзейнічаў таму, што 15-га мая 1905 года ў газеце «Северо-Западный край» быў апублікаваны верш Янкі Купалы «Мужык».

Уладзімір Самойла быў аўтарам першых рэцэнзій на «Жалейку». «На вуліцы маладой Беларусі вялікае свята! — захоплена пісаў Самойла 23 жніўня 1908 года ў газеце «Мінский курьер». — Сонца жывой, сапраўднай паэзіі заглянула ў аконца цёмнай, беднай, але вялікай хаты беларускага народа...» У «Нашай Ніве» была апублікавана яшчэ адна рэцэнзія Уладзіміра Самойлы на «Жалейку», падпісаная псеўданімам «Уладак з Казіміроўкі».

З рэкамендацыйным пісьмом Уладзіміра Самойлы да Браніслава Эпімаха-Шыпілы Купала прыедзе 2 снежня 1909 года ў Пецярбург, каб папоўніць сваю адукацыю на агульнаадукацыйных курсах Аляксандра Чарняева.

З якой прычыны Самойла ўзяў сабе гэты трохслоўны псеўданім: «Уладак з Казіміроўкі»? Выбар быў не выпадковы: у свой псеўданім Самойла ўключыў назву фальварка Казіміроўка.

У канцы мінулага стагоддзя пры Бараўскім тракце, за дваццаць кіламетраў ад Мінска, на высокім берэзе Вячы, якая рабіла тут пятлю, чыноўнік у ранзе генерала Іван Іванавіч Самойла набыў невялікі фальварак Казіміроўку з лесам і заліўным лугам. Пазней, калі Іван Іванавіч Самойла стаў дырэктарам Мінскага рэальнага вучылішча, сям'я жыла ў доме на Юр'еўскай вуліцы, а летам перабірала на дачу ў Казіміроўку.

Казіміроўка Самойлаў увайшла па-свойму і ў жыццё Купалы. Як вядома, бацька паэта адзін час настойліва хацеў даць свайму першыню адукацыю. Колькі гадоў запар Яся вучылі «дарэктары». Сярод сваіх «дарэктараў» чацвёртым або нават пятым па ліку Купала называе ў аўтабіяграфічных пісьмах фельдфебеля. «...Этот учитель одному только и учил, что заставлял меня выучивать тропари и больше ничего, за что отец таскал ему кур и т. п.» І затым (паэт прытрымліваецца храналагічнай паслядоўнасці) спомнена Казіміроўка: «После фельдфебеля (кажется) из того же Прудича отец отдал меня к своим родственникам на хутор Мочаны, который граничил с фоль-

варком Казимирово (Казимироўка — мясцовая назва. — Л. П.) Самойлы (директора Мінскаго реального училища). Сын Самойлы Владимир Иванович приготовлял меня в реальное училище...»

Тое, што Уладзімір у час летніх канікулаў заняўся рэпетытарствам з вясковым падлеткам з суседніх Мачан — Ясем Луцэвічам, — не было нейкім выпадкам, выключэннем: у гэтай інтэлігентнай сям'і моладзь — гімназісты, студэнты — традыцыйна апыкалі якая-небудзь сельскага хлапчука, які цягнуўся да ведаў, да кніг. Дзякуючы апыкунству Самойлаў, а часам і прамой матэрыяльнай дапамозе, сёй-той з Мачанаў, з недалёкіх Пільніцы, Вячы, Бяларучаў паступаў постым у мінскія вучылішчы — рамеснае, камерцыйнае, рэальнае.

Дык вось, у памяці і тых, хто дзякуючы Самойлам, як кажучь, выбіўся ў людзі, і тых, хто бываў у фальварку (неймаўся касіць, працаваў у садзе), засталіся «самойлаўскія» кнігі — бібліятэка.

Дом у Казіміроўцы стаў на краі парку, ля спуску да ракі. Яго акружалі кветнікі, сад, далей цягнуўся лес. Дом быў аднапавярховы, драўляны (на пачатку трыццаціх гадоў яго перавезлі ў Мачаны пад школу). Калі меркаваць па падмурку, што захаваўся ў Казіміроўцы, па ўспамінах мачанцаў і пільнічан (цяпер гэта людзі ўжо даволі пажылога веку), дом Самойлаў быў вузкі, выцягнуты і, відаць, не вельмі ўтульны: з прахаднымі пакоямі. Праўда, бібліятэка знаходзілася ў аддаленым, ізаляваным ад астатніх пакояў, кабінце. Кнігі захоўваліся ў высокіх зашклёных шафах, ляжалі на вялікім сталі. І калі ўлічыць, што пад кнігі ў доме быў адведзен асобны пакой,

то, відаць, у самойлаўскай бібліятэцы налічвалася не адна сотня тамоў.

Яшчэ ў час беларускай акупацыі Казіміроўская бібліятэка загінула; у Мачанах, у Пільніцы засталіся лічаныя кнігі. Да нашага часу з гэтага вялікага збору дайшлі два нумары штомесячнага гістарычнага часопіса «Былое» (выдаваўся ў Пецярбурзе ў 1906—1907 гадах) пад адной цвёрдай вокладкай і буйнога фармату, масіўная кніга «Чудеса природы», памечаныя адной і той самай круглай пячаткай з надпісам па акружнасці «пячатка прыватнага жаночага камерцыйнага вучылішча» і ў цэнтры — «І. І. Самойла ў гор. Мінску». Пераплеталі і збіралі штомесячныя часопісы, мелася свая, фамільная пячатка-экслібрыс. Гэтыя факты зноў-такі гавораць аб тым, што да збору кніг Самойлы ставіліся сур'ёзна, і бібліятэка ў іх была немалая...

Есць у Купалы ў аўтабіяграфічных пісьмах заўвага: «Читатель книги я начал рано. Помню, еще в Прудиче, когда отец отправлял меня с сестрой на ночное (ночлег) пасти лошадей, я брал с собой книги и при свете костра или луны читал... Конечно, читал я без разбору все, что могло попасть под руку в глухой провинции, — от «Северо-Зап. каледаря» до «Философии польской истории».

Любоў да кніг, да чытання Купала пранёс праз усё жыццё. Не выпадкова нейкі час у Вільні, а пазней у Пецярбурзе Купала працаваў бібліятэкарам, а потым, асталываўшыся ў Мінску, сабраў сваю вялікую — на некалькі тысяч тамоў — бібліятэку. Але першую ў сваім жыцці сапраўдную бібліятэку трынаццацігадовы Ян Луцэвіч убачыў у Казіміроўскім доме, куды яго не мог не завесці рэпетытар Уладзімір Самойла. Магчыма, не раз яны

і займаліся ў кабінце-бібліятэцы, дзе было ўтульна, ціха. (У вядомую бібліятэку памешчыка Сігізмунда Чаховіча ў Малых Бясядах Ян Луцэвіч трапіць пазней, калі сям'я з Прудзішчаў перабярэцца на арэнду ў фальварак Селішча, трапіць ужо ведаючы цану кнігам, ужо адшукваючы іх па ўсёй акрузе).

Другая сустрэча і новае збліжэнне Яна Луцэвіча з Уладзімірам Самойлам адбыліся праз дзевяць гадоў пасля іх першага знаёмства. У вядомай ступені гэтаму садзейнічаў той факт, што ў 1904 годзе Янава маці пераязджае на арэнду ў фальварак Бараўцы, ад якога да Самойлавай Казіміроўкі не больш чым два кіламетры. І сам Ян у гэты час працуе непадалёк у Сёмкаве (маёнтак памешчыка Халкоўскага) практыкантам на бровары. Можна не сумнявацца, што ў гэты час, прыязджаючы ў Бараўцы да маці, Купала не раз хадзіў і за Вячу, у Казіміроўку, асабліва калі там бываў Уладзімір Іванавіч. Дарэчы, Уладзіслава Фрэнцаўна Луцэвіч у сваіх успамінах так і пісала, што, на радзіўшыся ў юнацтве, дружба Купалы з Самойлам цягнулася многія гады.

Захавалася і фатаграфія Купалы з дарункавым надпісам Уладзіміру Самойле, дзе ўдзячны пазт нямногімі словамі характарызуе, ацэньвае ролю ў яго жыцці «Уладака з Казіміроўкі»: «На довад шчырага шацунку і сардэчнай прыязні найлепшаму і найсправядлівейшаму свайму ўчыцелю дабрадзею Ул. Ів. Самойлу ад Янкі Купалы. Вільня. 16/XII-908 г. Шчасліў будзь, заслупнік бедных людзей. Жыві, дажывіся больш радасных дней. Я. Купала».

Леанід ПРАКОПЧЫК.

## У СВАТЛЕ РАМПЫ

На залітай яркім святлом сцэне, на фоне залатых купалоў Масквы белакаменнай размясціўся хор у святочных нацыянальных строях. «Слаўся, слаўся, ты, Русь мая!» — магутна і ўрачыста запаўняе залу музыка, вядомая кожнаму. Гучанне заключнага хору оперы «Іван Сусанін», як заўсёды, утварае асаблівую атмасферу прыўзнятасці...

роляў уражвалі стварэннем па-жыццёваму пераканальных вобразаў. Для М. Зюванова вобраз Сусаніна стаўся адным з яго лепшых дасягненняў. Ён укладваў у сваё выкананне багатыя чалавечыя пачуцці і патрыятычную годнасць. Цудоўны вобраз рускай дзяўчыны стварыла ў ролі Антаніды Н. Гусельнікава, а В. Фурс пераканаўча раскрыла патрыятычны вобраз Вані. Застаўся ў памяці і І. Сайкоў — выканаўца ролі Сабініна. Рэжысёр Б. Мардвінаў, які ажыццявіў



# ЗНОЎ ЗАГУЧАЛІ НЕЎМІРУЧЫЯ СТАРОНКІ

«ІВАН СУСАНІН» М. Глінкі ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР

Гістарычны трыумф вялікага народа, які вызвалі сваю зямлю ад захопнікаў. Гэтая тема, увасобленая ў творы М. Глінкі, загучала на поўны голас сёлета, калі наша рэспубліка адзначыла 40-годдзе вызвалення ад фашыскай навалы. І стваральнікі новай пастаноўкі «Івана Сусаніна» на беларускай сцэне прысвяцілі спектакль тым, «хто ратнай працай сваёй, гераічнай смерцю сваёй наблізіў светлы час вызвалення».

Знамянальна, што прэм'ера адбылася сёлета 1 чэрвеня — у дзень 180-годдзя Міхаіла Іванавіча Глінкі. Цэнтральнае тэлебачанне арганізавала паказ гэтага спектакля з нагоды юбілею кампазітара. «Іван Сусанін» адкрываў ліпенскія гастролі нашага тэатра оперы і балета ў Маскве, а ўвосень прагучаў на адкрыцці новага сезона ў Мінску. Спектакль заняў адметнае месца ў рэпертуары, а нашы аматары оперы атрымалі магчымасць слухаць геніяльную глінкаўскую музыку не толькі ў грамзапісах і ў эфіры.

Каля ста гадоў назад фрагменты «Івана Сусаніна» ўпершыню былі выкананы ў Мінску, а ў 1950 годзе дырыжор У. Пірадаў, рэжысёр Б. Мардвінаў і мастак С. Нікалаеў ажыццявілі пастаноўку твора на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР. Адзін з першых яе слухачоў, старэйшы беларускі музыкант Б. Смольскі ўспамінае:

— Работа над гэтым спектаклем была значным этапам творчай дзейнасці калектыву тэатра за перыяд з 1946 па 1951 год. Выканаўцы галоўных

у трыцятая гады пастаноўку гэтай оперы на сцэне Вялікага тэатра СССР, стварыў у Мінску спектакль, напоўнены духам гераізму і адданай любові рускага народа да Радзімы...

Пастаноўшчыкі цяперашняга спектакля (музычны кіраўнік і дырыжор А. Анісімаў, рэжысёр-пастаноўшчык Э. Пасынкаў, мастак І. Куства) імкнуліся ў сваёй рабоце да пошуку новай, але абавязкова па-мастацку апраўданай трактоўкі. Застацца верным задуме кампазітара і стварыць сваё і, адначасова, «глінкаўскае» ўвасабленне — задача сур'ёзная і складаная. Якім жа атрымаўся спектакль, гэта «айчынная героіка-трагічная опера», як абзначыў яе жанр аўтар?

Уражанне ад новай пастаноўкі як мастацкага цэлага стварэння супярэчлівае.

Работа рэжысёра прыцягвае імкненнем да дынамізацыі дзеяння, да сцэнічнай насычанасці кожнага эпізода. Напрыклад, у спектаклі Ваня з'яўляецца на сцэне ўжо ў першай дзеі; у эпізод у хаце Сусаніна ўведзены, апроч галоўных дзейных асоб, і іншыя персанажы (масоўка). Нетрадыцыйная мізансцэна — калі Антаніда спявае сваю каваліну, стоячы спіной да залы («Уж ты поле мое»). Яркім падаецца ў спектаклі з'яўленне ганца на балі ў знакамітым польскім акце — весткай пра апалчэнне Мініна.

Адна з самых значных праблем, што ўзнікаюць пры пастаноўцы «Івана Сусаніна», —

увасабленне харавых сцэн. Хор тут — актыўны ўдзельнік дзеяння, як бы зборны вобраз галоўнага героя. Праўда, пастаноўшчык мірыцца з акцёрскай псіўнасцю ў харавых сцэнах, асабліва ў такіх адказных, як першае з'яўленне палякаў, як эпізод расправы з Сусаніным. Гэта зніжае мастацкі ўзровень масавых сцэн.

Сцэнаграфія І. Куствай спалучае манументальнасць і лірызм, выяўляючы тым самым музычны стыль оперы. Аднак, афармленне карціны ў лесе выглядае, бадай, вельмі ўмоўным для класічнага твора. Ёсць прэтэнзіі і да кацыюма галоўнага героя оперы: хто перад намі — кастрэмскі селянін пачатку 17-га стагоддзя ці багаты купец канца 19-га?

У рэцэнзіях на першыя спектаклі, якімі дырыжыраваў А. Анісімаў, адзначалася высокая ансамблевасць усіх кампанентаў, строгаць і дакладнасць тэмпаў. Пад час маскоўскіх гастроляў самыя цёплыя словы былі сказаны ў друку пра выканаўцаў галоўных роляў: Я. Пятрова (Сусанін), Л. Колас (Антаніда), В. Цішыну (Ваня). Крытык С. Даўлекамава пісала ў «Московский правде»: «Рэдкі тэатр мае такую Антаніду, як Л. Колас, якая ўразіла найчыстым, цёплага гучання голасам і сапраўды лірычным светаадчуваннем». Разам з тым, крытыка адзначала і неправамернасць музычных «дадаткаў» да партытуры М. Глінкі, такіх, як антракт-уступ да польскага акта і «мантаж» з розных музычных эпізодаў перад хорам «Слаўся».

Праблема купюр і «дадаткаў» у класічных операх наогул адна з самых вострых. Безумоўна, выкананне партытуры «Івана Сусаніна» без адзі-

най купюры цяпер амаль немагчыма. Нават існуюць як бы ўзаконеныя пропускі сцэны Сабініна з атрадам у лесе; часам пад скарачэнне падпадае і трыо «Ах, не мне бедному» з эпілога. Ды, думаецца, што трыо, тема якога выкарыстана кампазітарам ужо ва уверцюры, адыгрывае важную ролю ў драматургіі оперы. Магчыма, таму А. Анісімаў і ўключыў тэму трыо ва ўступ да эпілога.

У гэтым сезоне опера выконвалася некалькі разоў. Многім давялося пабачыць за пультам іншага дырыжора, новых выканаўцаў партый. Аркестр пад кіраўніцтвам Л. Ляха гучыць мякка і пластычна, амаль заўсёды дакладна ў перадачы тэмпаў і дынамікі. Віртуозна выконваюцца польскія танцы (вылучу тут салістаў балета І. Душкевіч, Т. Шамета-вец, Я. Мініна).

Сусанін у выкананні М. Дружыны прываблівае душэўнай яснасцю, мудрай стрыманасцю. «Непаказная» любоў яго да дзяцей адчуваецца за кожнай фразай — у сцэне з Ванем, у квартэце. У перадсмертнай ары перад намі паўстае, як пісаў Б. Асаф'еў, «чалавек агромістай унутранай сілы і сардэчнай цеплыні». Праўда, хацелася, каб саліст ярчэй выявіў кантрастнасць паміж светлымі і трагічнымі эпізодамі ролі.

Партыя Антаніды заўсёды была выпрабаваннем майстэрства спявачак. Маладая артыстка Н. Касценка стварае жывы і светлы вобраз рускай дзяўчыны, спявае лёгка і музыкальна, без відавочных намаганняў спраўляецца з цяжкасцямі глінкаўскага вакальнага стылю.

Сапраўдную эстэтычную асаблівасць атрымліваюць слухачы ад майстэрства В. Цішынай. Ваня ў яе выкананні жыве на сцэне арганічна. Дзіцячая непасрэднасць, пазбаўленая ўсялякай патэтычнасці, перадаецца артысткай вельмі пераканаўча. У вакальных адносінах партыя выканана цудоўна.

На жаль, М. Галкоўскі — Сабінін пакуль што не раскрывае характар смелага воіна і пішчотнага жаніха Антаніды. Тэсітурныя цяжкасці партыі Сабініна адбіваюцца на інтанацыі і выразнасці спеваў артыста.

Выдатныя ансамблевыя старонкі глінкаўскай партытуры: трыо «Не томи, родимый», дуэт Сусаніна і Вані, квартэт «Мілая дзеці» гучаць у спектаклі чыста і зладжана.

Некалькі заўваг пра адносіны да слова. Многія фразы персанажаў гучаць няясна. Толькі, бадай, у спевах, В. Цішынай і М. Дружыны разбіраеш кожнае слова. Хор (асабліва мужчынская група) таксама не дбае пра выразную дыкцыю. У той жа час, цудоўная харавая fuga з пралога гучыць дакладна, натхнёна, маштабна, тэмбральна насычана.

Зразумела, паняцце ансамблевасці ў опернай пастаноўцы шырэ, чым проста рытмічнае, тэмбравае адзінства. Гэта, перш за ўсё, — агульнасць мастацкай мэты, дасягненню якой прысвяцілі свае намаганні ўсе ўдзельнікі спектакля. Значыць, ёсць зарука таго, што опера «Іван Сусанін» на беларускай сцэне з часам набудзе поўнае дыханне, бо спектакль пасля прэм'ернай «апрабачы» жыцьцём новай творчай сілы.

Іна ГУРАРЫЙ.

Фота А. ДЗМІТРЬЕВА.

## МУЗЫКА

скай сцэне дэбютавалі музыканты з Беларусі, якія не значацца ў штаце філармоніі. І не два-тры чалавекі — цэлы аркестр!

## ПОРУЧ З ПРАФЕСІЯНАЛАМІ

Штогод праходзіць у Ленінградзе традыцыйны фестываль «Асеннія рытмы», арганізаваны «Ленінцэртамі». У адрозненне ад многіх аналагічных святаў джазавай музыкі, ён збірае на выступленні толькі прафесійныя філарманічныя калектывы і салістаў. Сёлета гэта традыцыя была парушана: на ленінград-

Біг-бэнд эстраднага аддзялення Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі (кіраўнік і дырыжор І. Райхлін), складзены з навучэнцаў і педагогаў, выступіў на фестывалі з разнастайнай праграмай. У ёй былі прадстаўлены творы вядомых савецкіх джазавых кампазітараў Ю. Маркіна, І. Канцюкова,

славутых музыкантаў К. Бэйзі, Б. Стрэйхорна. Сюрпрызам для слухачоў аказалася арыгінальная апрацоўка песні І. Лучанна для сапрапа-сансфона і біг-бэнда (саліст А. Радзюкоў). У час выступлення мінчанам дапамагаў «гаспадар» фестывалю — вядомы ленінградскі музыкант Д. Галашчкін: ён кіраваў гучаннем, сядзячы за пультам гунаржысёра. Публіка шчодро апладыравала салістам мінскага аркестра: А. Матліну, І. Сафонаву, В. Эстрыну, і хоць адчуваўся ў выкананні яшчэ пэўная недасканаласць, музыкантам спадарожнічаў цёплы прыём.

Можна спадзявацца, што першая ластаўна беларускага джаза «зробіць надвор'е» і будзе спрыяць далейшаму развіццю гэтага жанру сучаснай музыкі ў рэспубліцы.

Ч. ПАРКЕР.



Дырыжыруе І. Райхлін.

Фота Я. РАСКОПАВА.

## ХАРЧОВАЯ ПРАГРАМА: ЗДАБЫТКІ, ПРАБЛЕМЫ...

Калісьці надзвычай самабытна палеская вёска Раздзялавічы была заснавана, як кажуць, у чорта на пятачку, удалыні ад вялікіх дарог. Доўгім і вузкім — усяго ў адну вуліцу — астраўком яна ўшчамілася паміж лясоў і балот, у вярхоўях ціхай і павольнай рачулікі Бобрык, зусім блізка — за якіх вёрст дванаццаць — ад Выганіўскага возера.

Бездараж была спрадвечным ворагам тутэйшых сялян. Зімою пакрыццямі зімнік так перамяцае сумёткі, што і на валах не праб'еша ў Ганцавічы. Вясной яшчэ горш — грэзь, плююцца. Не Раздзялавічы, а воўчая яма. З-за бездаражы ў мясцовай краме не заўсёды былі мыла, цукар, газа. Ды ўжо калі нехта і дэпільваў у райцэнтр, то набіраў запалак поўную торбу, каб і сабе хапіла, і каб суседзям было чым выручыць.

Усё жыццё раздзялаўцы пакутавалі ад малазямелья. Калі ёсць дзе ўваткнуць корчцыбулі ці пасадзіць якую капусціну, дык той двор лічыўся, прынамсі, шчаслівым. Таму палешукі з павагай адносіліся да зямлі, ашчаджаючы кожны яе шматок. Таму і будаваліся ў адну вуліцу, каб больш заставалася месца для агародаў...

Даўно тое было. Аднойчы балотныя абшары вакол Раздзялавіч абудзілі магутны гул экскаватараў і бульдозераў. Зашумела, загаманіла Палессе! Ад грукату, што нечакана спытлі адвечную цішыню раздзялавічкіх балот, воўчыя зграі, якія не давалі жыцця вяскоўцам, падаліся за Бобрык, углыб палескіх нетраў, дзе да пары да часу стаяла нечэпная аблога. За адну вяскую непраходную дрыгву прарэзалі магістральныя каналы, збіраючы з тарфянікў лішак вады і несучы яго ў Прыпяць. Але балота ёсць балота. Яно супраціўлялася, не давалася людзям.

— Балота было літаральна ўсюды, — згадвае цяпер старшы машыніст экскаватара перасоўнай мантажнай калоны № 63, Герой Сацыялістычнай Працы Віктар Паўлавіч Шапавал. — Яго даводзілася браць з боем. Траншэі закліталі грунтовыя вады, пад кожны аб'ект трэба было падсыпаць як не двухметровы пласт пяску. А будоўля такая, што не ўсю ваду вычарпаеш вёдрамі. Ды вёдры былі ў нас звычайным рабочым інструментам, пакуль будаўнікі не ўзялі магутную помпавую станцыю.

На былой дрыгве адна за адной падняліся першыя пабудовы саўгаса «Адраджэнне»: рамонтныя майстэрні, гаражы, кацельня. Раслі сцены жывёлагадоўчай фермы, былі заліты падмуркі жылых дамоў. Шырокі пляч уздоўж і ўпоперак скрэслілі траншэі каналізацыйнай сістэмы і водаправода, а дарожнікі Пінскай ПМК-15 пралалі з Хатыніч да Раздзялавіч шашу, па якой нават на «Жыгулях» пракеціцца адна любата.

Велізарная будоўля, што рэскінула на сотнях гектараў, выпрабавала людзей на стойкасць і мужнасць, загартоўвала іх характары. І балота скарала, адступала перад людскай сілай. Сярод першапраходцаў «палескай цаліны» быў і праслаўлены меліяратар Віктар Паўлавіч Шапавал. На Ганцаўшчыну ён прыехаў з Пружанскага раёна ў пачатку шасцідзясятых гадоў, калі на Палессі пачынаўся сапраўдны наступ на балоты. Упартых рук чалавека тады чакалі неабсяжныя забалаці за вёскамі Хатынічы і Раздзялавічы. На тымсячых гектараў за Дзяніскавічамі, Чудзінама, Будчай прасціралася дрыгва. «Бабовішча», «Загуменне», «Лебядзінае» і дзесяткі іншых забалочаных урочышчаў клікалі людзей да сабе. Нямога і нямаля — гэта ажно сорак тысяч гектараў

урадлівай нівы, якую ў раёне асушылі трохі пазней, на канец дзесятай пяцігодкі.

Лёгкай працы наогул не бывае. Але, бадай, самая цяжкая яна ў меліяратары. Вяскою і ўвосень яшчэ можна цярпець, а летам няма рады: дэпільваюць камары і сляпні, за дзень кабіна экскаватара так нагрэецца, што пот з твару сцякае цурком. Але на тое ж меліяратары — моцныя людзі! Метр за метрам прасоўваюцца па балоце экскаватар Віктара Паўлавіча, пакідаючы за сабой раўнюткія стужкі магістральных каналаў і «стрэлкі». Там, дзе ў дрыгве грузлі нават ласі, чалавек праходзіў. На самых топкіх, гіблых імшарынах пад гусеніцы клалі тоўстыя, як падняць, бярвенны — так званыя слані, і дрыгва

камі, як на дражджах, вырастаў новы пасёлак. Будаўнікі ўзвалі зернесушыльны ток, свірны, рамонтныя майстэрні. Крыху наўзбоч ад вытворчых памяшканняў падняліся трохпавярховая сярэдняя школа, гандлёва-бытавы цэнтр, добры дзесятак шматкватэрных жылых дамоў.

Забіты, заняпалы куток старога Палесся абнаўляўся, маладзеў проста на вачах, і гэта былі самыя шчаслівыя дні ў жыцці Віктара Паўлавіча. Якраз тады, калі новы саўгас рабіў першыя свае крокі, быў апублікаваны Указ аб прысваенні Шапавалу звання Героя Сацыялістычнай Працы.

Людзі шчыра, сардэчна віншавалі Віктара Паўлавіча, але многія з іх, бадай, нават і не здагадаліся, якой цаной даець

дома, не застаюцца без увагі партыйных і савецкіх органаў, народнага контролю. Аднак чаму так позна? На аднаўленне плошчаў, якія прыйшлі ў непригоднасць па віне асобных гаспадарнікаў, прыходзіцца затрачваць новыя сродкі, матэрыяльныя рэсурсы. А праца дзесяткаў меліяратараў, прычым надзвычай цяжкая праца, не прападала б марна, калі б кожны чалавек, як і адначалася на Пленуме ЦК КПСС, сапраўды з душой адносіўся да нашага галоўнага багацця — зямлі-карміцельніцы.

Выкананне даўгачаснай праграмы развіцця меліярацыі павінна стаць усенароднай справай. Тады менш будзе праблем, нявырашаных пытанняў. Пакуль што вялікія

яшчэ нямаля, і, несумненна, палажэнні і вывады, якія ўтрымліваюцца ў прамове таварыша К. У. Чарненкі і ў пастанове кастрычніцкага Пленума ЦК КПСС, з'яўца для кожнага сельскага працаўніка кіраўніцтвам у практычнай дзейнасці па ажыццяўленні эканамічнай стратэгіі партыі.

Цяпер жа мы зноў на некаторы час вернемся ў вёску Раздзялавічы. У той цёплы кастрычніцкі дзень Віктар Паўлавіч Шапавал і Павел Карпавіч Шуляк доўга хадзілі па тэрыторыі саўгаса «Адраджэнне», аглядалі новенькія, як з іголаккі, жывёлагадоўчыя памяшканні, любаваліся сучаснай школай, жылымі домамі.

— Сёлета ў саўгасе поўнасцю закончыўся комплекс работ па асушэнні забалочаных зямель, — раскаваў шанюўнаму гасцю Павел Карпавіч. — 7215 гектараў плошчаў — гэта ж вам не жартачкі. Ёсць дзе разгарнуцца тэхніцы!

Радуюцца раздзялаўцы пераменама, якія адбыліся ў іхняй вёсцы. Да слова скажаць, яны вырошчваюць цяпер высокія ўраджай. За поспехі ў раённым сацыялістычным спарбонніцтве па ўраджайнасці зерневых і нарыхтоўцы кармоў саўгасу «Адраджэнне» былі ўручаны два пераходныя сцягі райкома КПБ і райсавета народных дэпутатаў.

Праслаўлены меліяратар і сакратар партыйнай арганізацыі маладога саўгаса, які толькі робіць свае першыя працоўныя крокі, развіталіся надвечоркам. Аднадушнай была думка: толькі дзякуючы ім, пакарыцелям балот, да лепшага змяніўся лёс вёскі Раздзялавічы і яе жыхароў. Ды ці толькі Раздзялавіч? Куды ні пойдзеш, усюды на Палессі відаць радасныя перамены.

Непазнавальна змяніліся за апошні час і самі Ганцавічы: на ўскраінах выраслі жылныя мікрараёны, прамысловыя прадпрыемствы. Гародок ганцавічкіх меліяратараў таксама падняўся на былой пустцы, на адваваным і балота пляцы. Цешыцца вока шматпавярховыя дамы, светлыя карпусы рамонтных майстэрняў. Тут першапраходцы «палескай цаліны» жылі, тут працуюць. Адсюль кожны панядзелак яны адпраўляюцца на аддаленыя аб'екты — «Узыход», «Малькавічы», «Вярхоўе ракі Бобрык». Безумоўна, меліяратары натхнілі рашэнні кастрычніцкага Пленума ЦК КПСС, і яны імкнуцца павысіць прадукцыйнасць працы, палепшыць якасць меліярацыі.

А працоўныя здабыткі людзей сапраўды высокія. Напярэдадні свята Вялікага Кастрычніка многія меліяратары перасоўнай механізаванай калоны № 63 выканалі асабістыя пяцігодкі. У спісе правафланговых сацыялістычнага спарбонніцтва нездарма лічыцца машыніст карчавальніка Б. Швайко. Пры пяцігадовам заданні 7650 эталонных гектараў умоўнага ворыва ён выпрацаваў за тры гады і дзесяць месяцаў 9572 гектары. На 107,6 працэнта выканаў пяцігадовае заданне і другі трактарыст — М. Высоцкі. Сярод машыністаў экскаватараў адным з першых завяршыў пяцігодку М. Гаіцюкевіч. На свой рахунак меліяратар запісаў 272,5 тысячы кубічных метраў выкінутага грунту. І такіх паслядоўнікаў, ударнікаў камуністычнай працы ў Віктара Паўлавіча Шапавала дзесяткі.

Тут жа, на ўскраіне Ганцавіч, побач з добраўпарадкаваным гарадком меліяратараў, пачынаецца шырокая асфальтаваная шаша. Стралою рассякаючы палескія краявіды, яна імкне ў вёску Хатынічы і там, далей — дзесяць вёрст цераз лес — зліваецца з галоўнай вуліцай Раздзялавіч. З ранку да вечара шаша напоўнена гудам аўтамашыў, трактароў, аўтобусаў. Саўгас «Адраджэнне» расце, разбудоваецца, наступ на балоты працягваецца.

Віктар ГАРДЗЕЙ.  
Ганцавіцкі раён.

# Меліяратары

НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА

адступала перад магутнай тэхнікай.

У памяці Віктара Паўлавіча засталіся ці не самыя цяжкія, недаступныя аб'екты — «Чудзіна», «Хатынічы», «Бабовішча». Муціць, тут на гэтых аб'ектах, да яго і прыйшла сапраўдная працоўная сталасць, высокае ўмельства і майстэрства. Таварышы спачатку здзіўляліся поспехам Шапавала: кожную змену ў яго 150 працэнтаў выпрацоўкі. То было спачатку, а потым Віктар Паўлавіч пачаў выдаваць «нагара» і двухразовую норму грунту. За дзесятую пяцігодку ён наогул выканаў больш як два планы. Тое ж і цяпер, у новай пяцігодцы. Менавіта вялікае майстэрства дапамагае старшаму машыністу экскаватара дабівацца такіх высокіх здабыткаў, пра якія сёння ведае ўся рэспубліка.

Чалавек багатай і шчодрой душы, Віктар Паўлавіч ніколі не хаваў і не хавае сакрэтаў свайго прафесійнага ўмельства. Адным з першых у раёне ён стаў настаўнікам моладзі, на шырокую дарогу жыцця вывёў нямаля юнакоў. Вось і Васіль Шапавал — зямляк і цёзка Віктара Паўлавіча. За нейкі год малады экскаватарчык добра засвоіў усё, чаму яго вучыў вопытны і мудры настаўнік. Камсамалец працаваў шчыра, самааддана, і яго заўважылі, прысудзілі прэмію Ленінскага камсамала. Сёння Васіль з вялікай удачнасцю ўспамінае ўрок Віктара Паўлавіча. І не толькі ён. Аляксей Манчык — таксама выхаванец Шапавала. І таксама руплівы працаўнік, паважаны ў калектыве чалавек. Шмат чаму навучыліся ў Віктара Паўлавіча меліяратары Анатоль Саміла, Міхаіл Уласен, Мікалай Строк. І такіх набярэцца не адзін дзесятак.

— Нашу работу трэба любіць, — не раз гаварыў Віктар Паўлавіч сваім вучням. — І сэрцам, і душой. Без любові і бот не пашыеш. А тут — куды складаней. Дапусцім, я капаю канал. Лішняга руху не зраблю. Коўш быццам сам ведае, куды яму ўпасці ў забой, дзе выкінуць торф. Эканоміць час трэба на секундах, а секунда да секунды — гэта мінулы, і, у рэшце рэшт, не адзін «лішні» коўш вынутага грунту. Апроч таго, хлопцы, экскаватар вярта, як ляльку, дэглядаць. Кожную гайку рукамі перамацай...

У Раздзялавічах, на будаўніцтве буйнейшага на Палессі саўгаса «Адраджэнне», усё паўтарылася спачатку: гіблая дрыгва, слані, прамоклыя ад поту кашулі. Але магутныя машыны ўпарта прасоўваліся наперад. А побач з тарфяні-

ца яму кожная працоўная перамога. Калі ж падумаць, то хапіла ўсяго: былі стомленасць і расчараванні, крыўда і няўдачы. Не раз здаралася, што ложкам служыла падсцілка з есакі і хваёвых лапак, а домам быў які-небудзь незнаёмы лясцік востраў. Дзікія астравы сярод балот, дзе па начах трубілі ласі, заўсёды былі чымсьці падобнымі адзін на аднаго. Усё тыя ж бярозкі і аleshнік, пад нагамі блытаюцца багун і пахучы бабоўнік. А вечарамі на лясцістым востраве, страляючы іскрамі ў неба, весела гарэла цяпельца, каля якога, стаміўшыся за дзень, адпачывалі меліяратары.

Аднойчы Віктар Паўлавіч па справе ехаў у абноўленую вёску Раздзялавічы, дзе ганцавічкія меліяратары пакінулі такі прыкметны след. Стаялі апошнія кастрычніцкія дні. На дэлягатаў жаўцелі бярозкі, барвамі позняй восені дагаралі асінікі. У Маскве якраз закончыў работу чарговы Пленум ЦК КПСС, і хлопцы, што сядзелі побач у машыне, былі ўсхваляваны рашэннямі партыі па даўгачаснай праграме меліярацыі, павышэнні эфектыўнасці асушаных зямель. Не менш за меліяратараў быў усхваляваны і сакратар партарганізацыі саўгаса «Адраджэнне» Павел Карпавіч Шуляк, які сустрэўся каля новай канторы гаспадаркі.

— А гэта ж як здорва, што партыя вызначыла такія грандыёзныя планы на пераўтварэнні нашага палескага краю, — павітаўшыся, усклікнуў ён.

Віктару Паўлавічу запалі ў сэрца словы таварыша К. У. Чарненкі, сказаныя на Пленуме ЦК КПСС: «Перш за ўсё, таварышы, клопаты аб павышэнні прадукцыйнасці сельскай гаспадаркі патрабуюць іншых адносін да зямлі — аднаго з самых каштоўных нашых капіталаў. А ўжо да арашальных і асушаных зямель трэба падыходзіць яшчэ больш беражліва. На мове хлебароба гэта значыць укладзі ў палешаны гектар усё, што неабходна, укладзі ў яго ўсю душу, і тады зямля дасць шчодрую аддачу». Ці ж заўсёды так бывае? На жаль, не ва ўсіх калгасах і саўгасах умела і разумна эксплуатаюць асушаныя тарфянікі. Надта балюча бачыць дзесяткі гектараў меліяраваных зямель, якія штогод пустуюць, зарастаюць пустазеллем, паступова выходзячы са строю. Між тым, як падлічылі эканамісты, увод у эксплуатацыю кожнага новага гектара былых забалацей абыходзіцца дзяржаве прыблізна ў дзве тысячы рублёў. Факты безгаспадарчасці, вя-

прэтэнзіі ў хлебаробаў маюцца да службы, якая эксплуатае меліярацыйныя сістэмы. Паўсюдная бяда — дрэнны догляд каналаў. Яны зарастаюць, мялеюць, робяцца звычайнымі канавамі. Руслівамі рамандэрамі — ёсць такая прафесія — звычайна працуюць людзі пажылога ўзросту, якім цяжка нават абысці свой участак, не тое што абкасіць адноны, прывесці ў парадак асушальную сетку. Вельмі часта ўспраўленне меліярацыйных сістэм мала дае пра ўмелую эксплуатацыю мастоў на каналах, шлюзаў, труб-пераездаў. Быў такі факт. У вёсцы Малыя Круговічы на вадасховішчы выйшаў са строю шлюз. Вада выцекла, высыхлі каналы. Недахоп вільгаці адмоўна паўплываў на ўраджайнасць сельскагаспадарчых культур. Шлюз быў адрамантаваны толькі пасля таго, калі ў раённай газеце была надрукавана крытычная заметка. Заўважце: амаль праз год, як здарылася паломка. Безумоўна ж, падобных прыкладаў безгаспадарчасці можна прывесці значна больш.

Нахай не крыўдуюць меліяратары, але ёсць і іх віна, што асушаныя землі не адразу акупляюцца, што хлебаробы не дабіраюць шмат збожжа, кармоў. Гаворка тут, зразумела ж, ідзе пра нізкую якасць меліярацыйнага будаўніцтва. У свой час аўтару гэтых радкоў не адзін раз даводзілася быць на тарфяніках, падрыхтаваных да здачы ў эксплуатацыю. Цяжка і раскаваць, што тут робіцца. З зямлі паўсюдна тырчаць карчы, розныя ламакі, нават цэлыя бярвенні. Усе гэта заўважаюць, аднак прыёмная камісія, заплушчыўшы вочы на такі непарадак, падпісвае акт, і калгас прыступае да эксплуатацыі новага поля. Але якая гэта эксплуатацыя! Тэхніка без канца ламаецца, на вечер ляцяць дзяржаўныя грошы. Прайдзе яшчэ нямаля гадоў, пакуль тарфянікі, моцна захлапленыя драўніннымі рэшткамі, стануць нармальнай нівай. Часцей за ўсё самі калгаснікі не могуць саўладаць са зборам карчоў, і тады на падмогу ім прыязджаюць гараджане. А гэта зноў такі грошы, дадатковыя затраты.

Падобнага становішча магло б не быць, калі б меліяратары не стараліся выканаць плян любой цаной, а больш клапаціліся пра якасць асушэння балот. Моцна засмечанымі былі, напрыклад, меліяраваныя землі ў калгасах «Рассвет», «Радзіма» і некаторых іншых гаспадарках Ганцаўшчыны. Праблем у меліярацыйным будаўніцтве, як бачыце,

## ІШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ

Зноў я — наторы ўжо раз! — бяру ў рукі кніжку з чырвонымі, як агонь, літарамі на чорнай, як вугалле, вокладцы і чытаю-перачытваю... І зноў устаюць перад вачамі тыя жудасныя падзеі, якія адбываліся ў розных кутках нашай роднай Беларусі ў часы нямецка-фашысцкай акупацыі. Назва гэтай кніжкі — «Я з вогненнай вёскі...» Добрую справу зрабілі аўтары яе Аляксандр Адамовіч, Янка Брыль і Уладзімір Калеснін, сабраўшы і абагульніўшы страшныя матэрыялы — успаміны-сведчанні тых нямногіх відавочцаў, што выпадкова ацалелі ў вогненна-вёсках. Чытаеш іх — і мороз прабягае па скуры, сцінае дыханне і слёзы затуманяюць зрок. Няўжо магло такое быць?



# Сялючыцкая ТРАГЕДЫЯ

Але — было. Сам калісь бачыў з лесу, як гарэлі — разам з людзьмі — вёскі Сялючыцы і Беразнякі на маёй Петрыкаўшчыне. Не ведаю, можа, і мяне напаткаў бы лёс сялюкаўцаў і беразнякоўцаў. Іх палілі першымі. А мы, у нашых Бабунічах, за дванаццаць кіламетраў ад Сялючыц, глядзелі на дым і гадалі, што там такое так страшэнна гарыць. А праз дзень даведаліся, што гарэла, і падаліся ў лес, да партызан. І своечасова. Бо неўзабаве паднялося полымя над хатамі і нашай вёскай...

Даўно тое было. І Сялючыцы, і Беразнякі, і мае Бабунічы даўно падняліся з руін. Квітнее ў іх, як і паўсюль, новае жыццё, шчасліва жывуць там новыя людзі — нашчадкі тых, якіх жывымі палілі фашысты, нашчадкі тых, што са зброяй у руках змагаліся з ненавісным ворагам.

Але раны нашы на целе і ў душы не заживаюць. А падзеі ў свеце такія, што і не даюць ім загойвацца. Імпэрыялізм, найперш амерыканскі, замахваецца дубінай новай, на гэты раз яшчэ больш знішчальнай сусветнай бойні, якая пагражае ўжо не народам, а чалавечтву...

У кнізе з чырвона-крававымі літарамі на чорнай, як папалішча, вокладцы ўспомнены, вядома, не ўсе вогненныя вёскі. Не згадваецца ў ёй і трагедыя вёскі Сялючыцы, дзе было спалена жывымі 365 чалавек. Сялючыцы былі знішчаны якраз у дзень Вялікага Кастрычніка — 7 лістапада 1942 года...

Пасля вайны я шмат гадоў настаўнічаў у Капэцэвіцкім педвучылішчы і ў сярэдняй школе і штогод вазіў студэнтаў і вучняў у суседні сялючыцкі калгас «Зара камунізму» на ўборку сена і бульбы. І не адзін раз даводзілася чуць расказ жыхара вёскі Сялючыцы Івана Рыгоравіча Барысава аб тым, як фашысты палілі яго вёску і людзей. Іван Рыгоравіч Барысаў — адзіны чалавек, які цудам вырваўся з падаючай хаты і застаўся жывы. Я запісаў ягоны расказ — амаль слова ў слова.

Вось ён, гэты расказ, у тым выглядзе, як ён быў запісаны ўжо шмат гадоў назад. Цяпер, калі савецкі народ рыхтуецца да 40-годдзя нашай Вялікай Перамогі, мо варта будзе прыгадаць і гэты трагічны эпізод з нядаўняй гісторыі шматпакутнай і слаўнай зямлі нашай.

Расказвае Іван Рыгоравіч Барысаў:

— Было гэта на самы Кастрычнік. Прачнуўся я на світанні. Апрунуўся, выйшаў з хаты. У вёсцы было ціха і сумна. Наскуб я са стажка сена, занёс у хлём карове і толькі прычыніў дзверы, як чую: стрэл грывнуў. Вызірнуў я з-за плота на гароды, бачу: немцы абкружаюць вёску —

чалавек мо сто шнурам расцягнуліся.

Кінула мяне ў холад. Хуценька туснуў у хату, прысеў на ўслон, ля жонкі — яна хварэла і не ўставала. Дачухны мае Маруся і Волька ў адных сарочках глядзяць праз акно на вуліцу. Кажу жонцы пра немцаў, а яна мне: «Добра, Іванка, што ты дома. Разам памром. Паб'юць яны нас сёння».

Твар у жонкі белы, як палатно, рукі на грудзях дрыжаць. Ахапіла дрыготка і мяне — душа пачула бяду.

— Татка, да нас ідуць! — раптам усклікнула Маруся.

Адбеглі абедзве мае дачухны ад акна і селі на ложку

дзверы. І ў той жа момант праз вокны застрачылі аўтаматы. Божа, што тут учалося! Крык стаяў, плач, енкі і стогны. Людзі асядалі, падалі долу, адзін на аднаго — мёртвыя, параненыя, яшчэ жывыя...

Я адчуў, што Марусячына рука аслабла ў маёй руцэ і сама Маруся хіліцца на нечую спіну. Зразумеў: Маруся забіта. «Падаць, прыкінуцца мёртвым», — мільганула думка. Я наваліўся на Вольку, прыкрыў яе сабою. Угледзеў: сярод хаты між забітых сядзіць Жэнька, рыжаны сыноч майго суседа, па яго лобіку і скронях цячэ кроў, капае з падбародка, Жэнька адной рукай рану на галаве прыкрывае,

каля маці і мяне. Дзверы расчыніліся насцеж, і ў хату ўвайшло двое.

— А ну, жыва з хаты! — раўнуў адзін.

— Жонка хвора, не паднімецца, — сказаў я.

— Не паднімецца — і чорт з ёю. А вы — шнэлы!

Мяне з дзедзьмі выгналі на вуліцу. Глянуў я на свой двор, бачу: нясе немец з хлява ахапак саломы. Падышоў да акна, праламаў раму і ўкінуў салому ў хату. Запальніцай падпаліў. З выбітага акна і расчыненых дзвярэй паваліў густы шэры дым.

Маруся і Волька ўбачылі, што наша хата гарыць, заплакалі: «Ма-а-мачка!»

Выйшлі мы на вуліцу. Бачу я — адна за адною хаты ахутваюцца чорным дымам.

Пагналі нас у канец вёскі: нібы на нейкі сход. Людзі ішлі сем'ямі, маткі неслі малых на руках, большанькія дзеці самі ішлі.

З адной, ужо ахопленай полымем хаты выбеглі тры дзяўчынкі і пабеглі ўздоўж вуліцы. Адзін немец зняў з пляча карабін, стрэліў. Дзяўчынкі дабеглі да калодзежа і схаваліся за зрубам. Праз хвіліну бачу — адна з дзяўчынак перакулілася праз зруб і ў калодзеж. За ёю і астатнія дзве. Карнік, той, што страляў, пайшоў да калодзежа, дастаў з кішэні гранату і кінуў у яго. Пачуўся крык і глухі выбух. Фашыст ухмыльнуўся і пайшоў уздоўж вуліцы.

Потым я ўбачыў нашу настаўніцу Наталлю Сяргееўну. На руках яна несла свайго сына, яму было гадоў мо пяць. На хлопчыку былі трусікі ды сіняя матросачка. Побач з Наталляй Сяргееўнай ішла яе бабуля, гарбатыя, з кійком у руцэ. Яна ледзьве перастаўляла ногі. Хлопчык у сіняй матросцы ручкамі абхапіў матку за шыю, глядзеў назад, на немца, які іх падганяў, жаласліва прасіў: «Дзядзечка, не забівай нас! Не забівай, дзядзечка!»

Наталля Сяргееўна маўчала, бабуля яе хрысцілася, не паспявала за ўнучкай. Карнік, падганяючы, штурхануў яе. Бабуля, як цяжкі снап, упала на мёрзлую зямлю. Фашыст штурхануў яе яшчэ раз. Бабуля паспрабавала ўстаць, але сілы ў яе не хапіла. Тады фашыст праткнуў яе штыком і пагнаў далей Наталлю Сяргееўну з сыном на руках.

У канцы вёскі нас спынілі. Вёска гарэла, шэры дым засцілаў неба.

Пратрымалі так нас да паўдня. А пасля ўсіх, каля чатырохсот чалавек, падзялілі на дзве часткі і загналі ў хаты. Трымаючы за рукі Маруся і Вольку, я праціснуўся да глухой сцяны. У хаце было не прадыхнуць. Калі ў хату ўвапхнулі ўсіх нашых людзей, фашысты зачынілі і забілі

другую тузае забітага бацьку: «Татка, устань! У мяне кроў на галаве...»

Страляніна сціхла. Праз нейкі час праз вокны ў хату фашысты ўкінулі некалькі ахапак саломы, падпалілі і хутка пачалі забіваць вокны дошкамі, мусіць, каб людзі, што ацалелі, не палезлі ў вокны.

Тым часам параненыя, а таксама тыя, што прыкінуліся забітымі, як я, пачалі варушыцца і паўзці да акна і дзвярэй. Такіх у нашай хаце было з дваццаць. Я падхапіў Вольку і пацягнуў яе да акна. А там ужо і дошкі паспелі адбіць. Я хутчэй высадзіў Вольку на двор, выскачыў сам. «Адбяхыся ад хаты і кладзіся, бы забітая», — наказаў дачухцы. Сам пераскочыў праз плот і распластаўся — прыкінуўся мёртвым. Праз плот бачу: людзі, якія павыскокваля з хаты, мітусяцца па двары і Волька між імі. Нейкі высокі мужчына, ці не Савасцяня Іван, увесь у крыві, падняўшы ўгорку кулакі, крычаў: «Душагубы!.. Дабівайце!.. Усіх не спяліце... Прыйдзе пагібель і на вас...»

Карнікі, якія стаялі на выгане, пачулі крык, падбеглі да двара. Уччалася зноў страляніна. Пазабівалі ўсіх. Маю Вольку схавалі за рукі і ногі і кінулі ў шугаючае полымем акно. Як маё сэрца не лопнула, не ведаю, але ж не закрычыў...

Я ляжаў за плотам каля хаты, а нада мною гарэла страха, трашчалі і абломваліся латы. Нельга было цярпець гарачыні. Калі карнікі зноў адыхліся ад хаты, я пачаў паціхеньку адпаўзаць. Поўз да хлява, які стаяў зводдаль і якога карнікі чамусьці не падпалілі. У тым хляве зашыўся ў салому і затаіўся...

Перад захадам сонца карнікі пакінулі спалення і вынішчаныя Сялючыцы. Калі зусім сцімнела і стала да жудасці ціха — сабак фашысты пастралілі, а кароў і свіней пагналі, — я выплаў з хлява, падняўся на ногі, ступіў колькі крокаў і паваліўся.

Ачуняў на досвітку ад крыку і плачу людзей. Прышлі тыя, каго ўчора ў вёсцы не было. Пяцёра жывых сялюкаўцаў. Яны разграбалі вогнішчы, шукалі абгарэлыя косці пакунікаў, аплаквалі сваё гора.

220 хат было ў вёсцы, а засталася толькі сем. 365 ні ў чым не вінаватых нашых людзей было забіта і спалена...

Вось што мне ўдалося запісаць са слоў Івана Рыгоравіча Барысава, сялючыцкага Іосіфа Камінскага.

Нядаўна ж я даведаўся, што Барысаў, адзіны сведка сялючыцкай трагедыі, як і ацалелы сведка Хатынскай трагедыі Камінскі, памёр. Яшчэ і з гэтай прычыны захацелася згадаць яго жудасны расказ...

Міхась СТРАЛЬЧЭНЯ, настаўнік-пенсіянер.

## НАШ КАЛЯНДАР



Сёлета — 75 гадоў з дня нараджэння Сяргея Міхайлавіча КРЫВУЦА (1909—1945), беларускага савецкага паэта, Актыўны ўдзельнік рэвалюцыйнага руху ў былой Заходняй Беларусі. Друкаваўся ў прагрэсіўных заходнебеларускіх выданнях, Пісаў на беларускай, рускай, польскай і нямецкай мовах. Вершы змешчаны ў калектыўных зборніках «Мы іх не забудзем», «Крывёю сэрца», «Сцягі і паходні». У 1972 годзе выйшла кніжка «Дубон», укладзеная Р. Шырмам.



Сёлета — 70 гадоў з дня нараджэння Паўла Антонавіча ЛЕВАНОВІЧА (1914—1943), беларускага савецкага пісьменніка, Нарысы і апавяданні друкаваў з 1935 года. Выступаў таксама з вершамі. У 1938 годзе выдаў зборнік апавяданняў для дзяцей «Дружба».



Сёлета — 75 гадоў з дня нараджэння Аляксандра ЛІПНЕВАГА (Абрама Восіпавіча Ашаровіча) (1909—1933), беларускага савецкага пісьменніка. З нарысамі і апавяданнямі пачаў выступаць у дваццатых гадах. Друкаваўся ў газетах «Чырвоная змена», «Звязда», часопісах «Занлі», «Чырвоная Беларусь», калектыўных зборніках.



Сёлета — 75 гадоў з дня нараджэння Рыгора Ціханавіча ЛЫНЬКОВА (Рыгора Суніцы) (1909—1941), беларускага савецкага пісьменніка, Першую кніжку вершаў змясціў у 1926 годзе ў калектыўным зборніку «Бабруйскай філіі «Маладняка» — «Уздым». Перакнаў на беларускую мову апавяданне Л. Панцялева «Пакет», удзельнічаў у перакладзе выбраных твораў У. Маякоўскага.



Сёлета — 70 гадоў з дня нараджэння Міколы (Мікалая Паўлавіча) СЯМАШКІ (1914—1941), беларускага савецкага паэта. Выступаў з вершамі з 1932 года. Аўтар зборніка паэзіі «Шчырасць» (1939). Паасобна вершы друкаваліся пасля вайны ў кнігах «Мы іх не забудзем» і «Крывёю сэрца».



25 снежня — 80 гадоў з дня нараджэння заслужанай артысткі БССР Алены ЛАГОУСКОЙ, усё творае жыццё якой было звязана з Другім БДТ (Академічны тэатр імя Якуба Коласа). Амаль паўстагоддзя выконвала яна разнастайныя ролі ў спектаклях разам з калегамі, такімі ж выхаванцамі Беларускай драматычнай студыі, што ў 1926 г. склалі трупы другога рэспубліканскага драматычнага калектыву. Сярод роляў — Альжбета («Паўлінка» Я. Купалы), Марфа Пятроўна («Рускія людзі» К. Сіманова), Аўдоця («Плюць жаваранкі» К. Крапівы), Варвара, Квашня («Ягор Булычой і іншыя», «На дне» М. Горькага), Марыя («Раскіданае гняздо» Я. Купалы), Мар'я («Наваліцца будзе» паводле трылогіі «На ростанях» Я. Коласа), старая Зяньковіч («Юныя мсціўцы» А. Гутковіча і У. Хазанскага).

## ШЧЫРАЯ ГАВОРКА



Адзін з момантаў «Пастычнай пятніцы».

Фота А. КАЛЯДЫ.

Чарговая «Пастычная пятніца», што праходзіла па традыцыі ў Доме літаратара, сабрала аматараў паэзіі і песні. Вечар меў назву — «Паз і песня». Ішла шчырая, задушэная гаворка і аб тым, што ўжо набыта, гаварылася і аб далейшых творчых планах.

Удзельнікамі вечара былі самаратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР В. Зуёнак, паэты А. Грачанікаў і У. Някляеў, кампазітары Ю. Іваню і У. Буднін, вядомы музыкант-рэстаўратар старадаўніх музычных інструментаў У. Пузыня...

## РАСКАЗАЦЬ ПРА НАШЫ ХАТЫНІ

Сюжэт аднаго з гэтых здымкаў, здаецца, не мае ніякага дачынення да трагеды знішчонай фашыстамі вёскі. Стракатая грамада трапляе ў аб'екты партызанскага фатографа (у яго ролі акцёр-купалавец В. Манаеў), які старанна «рэжысіруе» гаманкую людскую пірамідку. Здаецца, зусім не баявая абстаноўка ў партызанскім лесе, дзе за гаспадароў — дасціпныя хлапчыны, усмешлівыя дзяўчаты, вясёлыя і мудрыя дзяды, сярод якіх апынуўся герой фільма Флёра Гайшун (у ролі здымаецца маскоўскі школьнік Аляксей Краўчанка).

На другім здымку — рэжысёр-пастаноўшчык фільма Элем Клімаў. І яшчэ фота: пісьменнік Аляксей Адамовіч гутарыць з жыхарамі вёскі Усяж Смаліцкага раёна, удзельнікамі масоўкі.

Работа над двухсерыйнай мастацкай карцінай «Ідзі і глядзі» завяршаецца. Мы паведамлялі ўжо, а зараз нагадаем, што ў яе аснове — «Хатынская аповесць» А. Адамовіча, сцэнарый напісаны рэжысёрам-пастаноўшчыкам Э. Клімавым і А. Адамовічам, аператар-пастаноўшчык фільма А. Радзіёнаў, мастак В. Пятроў, кампазітар А. Шнітке.

Рэжысёр Э. Клімаў свядома адмовіўся ад запрашэння на галоўныя ролі папулярных у глядача майстроў тэатра і кіно. Яшчэ да пачатку здымак у адным з інтэрв'ю ён гаварыў так: «Стылістычная задума

карціны досыць складаная. Уразліва-вобразная літаратура мае быць знятая як бы дакументальнай камерай. Людзі і акалічнасці павінны выглядаць як у хранікальных кадрах. «Разыграная» вайна — гэта абраз памяці пра вайну, скажэнне самой сутнасці таго, што адбылася».

Так, кожны кадр фільма паводле «Хатынскай аповесці» павінен поўніцца жывым болям і жудасным крыкам праўды аб вайне. Вось чаму ў многіх, і не толькі эпізадычных, ролях заняты непрафесійныя выканаўцы. Самыя розныя людзі ўдзельнічалі ў здымках. Калгаснікі, пенсіянеры, падлеткі і дзеці дашкольнага ўзросту, рабочыя, воіны Савецкай Арміі, шафёры, ІТР, курсанты Рэспубліканскай школы міліцыі...

Актыўнымі удзельнікамі масавых сцэн сталі жыхары колішняй партызанскай зоны, сведкі крывавых акцый, што чыніліся на акупіраванай гітлераўцамі тэрыторыі. Некаторым вяскоўцам давялося ў пэўным сэнсе «паўтарыць» перад кінакамерай свой асабісты лёс. І, аднаўляючы ў памяці перажытае, людзі сталі веку імкнуліся разам з пастаноўшчыкамі фільма сказаць праўдзівае слова пра невымерны боль, які прынесла на нашу зямлю мінулае вайна.

Вобразна-ёмкай і ўразлівай моваю кіно ўсе ўдзельнікі гэтай маштабнай работы выказваюць і актыўны грамадзянскі



заклік: ахоўваць і абараняць мір. Бо сама «Хатынская аповесць», літаратурны падмурак новага кінатворца, паказвае вобразна і пераканальна, якая гэта нялюдская з'ява — вайна, як забойства чалавека чалавекам цягне за сабой ланцуг усё новых забойстваў, ператвараючыся ў вялікае злачынства супраць прыроды.

Некалькі гадоў назад кніга А. Адамовіча была інсцэніравана ў Рускім тэатры БССР імя М. Горкага (спектакль «Вяртанне ў Хатын» у рэжысуры Б. Луцэнка). Неўзабаве з'явіцца і экранная інтэрпрэтацыя. Розніліся паміж сабой кніга і сцэнічнае відовішча, і кінасцэнарый. — Гэта зразумела. І напружанае жыццё на здымачнай пляцоўцы таксама «дыктавала» пэўныя карэктывы, падказвала новыя мастацкія акцэнтны, якія ўносіліся ў драматургічную канву будучай карціны.

Чым прывабіць глядачоў новае, экраннае жыццё «Хатынскай аповесці»? Аматыры мастацтва з нецярплівасцю чакаюць фільм «Ідзі і глядзі». Праца здымачнай групы неўзабаве будзе закончана. А першы паказ карціны мае адбыцца ў дні святкавання 40-годдзя Вялікай Перамогі нашага народа над фашызмам.

С. ВЕТКА.

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.



## АБ ДЗЕЦЯХ СУРОВАГА ЧАСУ

Здымкі гэтых эпізодаў вяліся на натурнай пляцоўцы «Беларусьфільма», у наваколлі Смаліч.

Партызанскі лагер. Маёр Калесніцаў (артыст Г. Гарбук), які прыбыў сюды са штаба, раптам заўважае: непадалёк ад зямлянак, пад навесам... ідзе зусім мірны школьны ўрок. Старэнькая настаўніца ля дошкі, прымацаванай да хвой; хор дзіцячых галасоў паўтарае па

складах: «Ма-ма...» Ці не першае, з чым звяртаецца маёр да камандзіра атрада Драгуна (артыст В. Філатаў) — што, маўляў, вы тут удумалі: баявое злучэнне — і дзіцячы сад?!

А пазней, калі маёр (ён прывёз узнагароды партызанам) будзе зачытваць перад усім атрадам спісы адзначаных медалём «За адвагу», з шарэнгі выйдзе хлапчук. На маёрава недаўменне адкажа сур'ёзна:

«Разведчык Пётр Дым». І атрымае з рук маёра баявы медаль. (У ролі юнага партызана Пецькі Дыма — мінскі школьнік Жэня Кунскі).

Зрэшты, не варта «раскараваць» фэбулу будучага фільма. Скажам толькі, што гэты фільм пад рабочаю назвай «Дзеці, якія ўцякаюць ад навалішчы» — новая рэжысёрская праца заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Ігара Дабралюбава па сцэнарыі Уладзіміра Халіпа. «Карціна прысвячаецца маім ровеснікам, чыё дзяцінства абпаліла вайна. Пастарасемся закончыць фільм да 40-годдзя Вялікай Перамогі», — удакладняе І. Дабралюбаў.

У фільме занята вялікая група акцёраў мінскіх тэатраў: С. Станюта, Г. Макарава, В. Белавосцік, Э. Гарачы, А. Аржылоўскі, Ю. Кухаронак, Г. Давыдзька і інш. І, зразумела, здымаюцца дзеці, у рабоче з якімі — а працаваць з імі на здымачнай пляцоўцы складана! — І. Дабралюбаў мае плённы вопыт. У супольнасці з рэжысёрам ужо не ўпершыню (прыгадаем хоць бы здымкі «Белых Росаў») працуюць аператар Рыгор Масальскі і мастак-пастаноўшчык Яўген Ганкін.

Тэкст і фота А. ДЗМІТРЫЕВА.



На здымках: 1. Рабочы момант (у цэнтры І. Дабралюбаў). 2. Урок у «лясной школе». 3. Народны артыст БССР Г. Гар-

бук і заслужаны артыст рэспублікі В. Філатаў у ролях Калесніцава і Драгуна. 4. Партызанскі разведчык Пецька Дым (сямікласнік Жэня Кунскі).



# БУКАВІНСКІ КАБЗАР

Сёлета адзначаецца 150 гадоў з дня нараджэння выдатнага ўкраінскага пісьменніка Юрыя Восіпа Фядзьковіча. Ён нарадзіўся ў Старыніцы-Путылаве на Букавіне і стаў самай выдатнай постацю ў заходнеўкраінскай літаратуры да з'яўлення магутнага Івана Франка. Менавіта Фядзьковіч сказаў грознае слова ўслед за Т. Шаўчэнкам, скіраванае супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту ўкраінцаў. «Горны салавей» па праву здабыў сабе славу букавінскага кабзара.



Каб больш яскрава намаляваць постаць Ю. Фядзьковіча, яго грамадскае значэнне, нагадаем некалькі гістарычных звестак.

Галічына ў 1387 годзе была заваявана польскімі захопнікамі. У 1772 г., у час падзелу Рэчы Паспалітай, заходнеўкраінскія землі адышлі да Аўстрыі. Такім чынам, мясцовы народ, які збырог за сабою старажытную назву русінаў, на працягу некалькіх стагоддзяў адчуваў жорсткі прыгнёт не толькі сваіх, але і польскіх, нямецкіх, румынскіх і венгерскіх паноў, уладнікаў, духавенства.

Чатыры ацэнагадовым хлопцам Ю. Фядзьковіч пайшоў з дому, каб бліжэй і глыбей пазнаць жыццё народа. Ён вандруе па Букавіне і Малдавіі, прагна ўспрымае скарбы вуснай народнай творчасці, сам цудоўна спявае песні, наладуе, сярбуе з салдатамі. Адначасова вывучае мовы (французскую, іспанскую, нямецкую), заходнеўрапейскую літаратуры. У 1852 г. ідзе ў аўстрыйскую армію і служыць у ёй больш за дзесяць гадоў. Пачынае займацца літаратурнай творчасцю. Яму прапачае славу нямецкамоўнага пісьменніка, бо першыя спробы ў паэзіі ён робіць па-нямецку. Але любіў да простых

людзей, роднай мовы павярнула яго на шлях служэння роднай украінскай культуры.

У 1862 годзе выходзіць зборнік «Вершы Іосіфа Фядзьковіча» на роднай мове. Калі ж у 1876 г. М. Драгаманаў выдае ў Кіеве яго «Аповесці», букавінскі псаляр становіцца агульнаўкраінскім пісьменнікам.

Ю. Фядзьковіч працаваў у розных літаратурных жанрах, яго перу належыць некалькі камедый і меладрам, гістарычныя п'есы «Доубуш» і «Хмяльніцкі». Але перш за ўсё Фядзьковіч — паэт, паэт лірычнага роздому і выразнай сацыяльнай скіраванасці. Найбольш Фядзьковіч паказваў гаротнае, трагічнае сялянскае і салдацкае жыццё. Яго вершы і паэмы прасякнуты антымілітарызмам і антымарнахісцкім духам. У іх гучыць сацыяльная, антырэлігійная і рэвалюцыйная матывы. Яго верш «Кожнаму таву, хто выракаецца свайго дому» ганьбіць здраднікаў, перабежчыкаў і тым самым моцна пераклікаецца з Шаўчэнкавым пасланнем «І мёртвым, і жывым...». Твор

«Да брата майго Алексі Чарніўскага» гучыць цалкам сімвалічна. Паэт звяртаецца да свайго пабраціма —цесляра, будаўніка мастоў. Мост у вершы выступае як сімвал яднання. Паэт заклікае да ўз'яднання зямель роднай Чырвонай Русі з Маларасіяй — Украінай.

У паэзіі Фядзьковіча ёсць нямала і элементаў сатыры, якія ішлі і ад народнай творчасці, і ад Кабзара. Якраз у такім духу выступае паэт супраць каталіцызму і папы («Страж на Русі»), піша сацыяльна-парадыійны твор на аснове царкоўнага гімна «О радуйся, прачыстая Марыя!» Радуйся, Марыя, бо... гіне салдат, жабуе дзіця, будзе цяжка удава... Пабудаваны на кантрасце жыцця беднаты і багачаў, гэты твор прагучаў як самы моцны пасля шаўчэнкаўскай сатыры. У паэмах «Дэзерцір», «Навабранчык», «Лун'ян Кабыліца» і іншых Ю. Фядзьковіч, адлюстроўваючы цяжкае жыццё народа, раскрывае прыгнёт шляхты, еднасць шляхты і імператара, прапачыць ім пагібель. Разам з тым ён паэтычна легендарных заступнікаў простага люду.

Ю. Фядзьковіч пакінуў і цікавыя празаічныя творы. Яны былі адной з першых спроб прозы ў заходнеўкраінскай літаратуры.

Леся Украінка, рэкамендуе Ю. Фядзьковіча шырокаму колу прагрэсіўнай рускай грамадскасці, пісала: «Прыгожы, чыста народны стиль, іранальная манера ставяць яго побач з Марка Ваўчок, у адзін рад з лепшымі не толькі маларускімі, але і ўвогуле рускімі пісьменнікамі». Цікавы водгук на творчасць Фядзьковіча пакінуў І. Тургенев. У лісце да М. Драгаманава ён пісаў, што ў балоце заходняй літаратуры творы Фядзьковіча ствараюць уражанне чыстай крынічнай вады.

Усёй сваёй творчасцю Фядзьковіч рыхтаваў глебу для нараджэння такіх выдатных прадаўжальнікаў яго справы, як І. Франко, В. Стафанік, В. Кабылянская, Пашыраючы гарызонты ўласнай літаратуры, ён перакладаў на ўкраінскую мову творы Е. Гётэ, Ф. Шылера, Г. Гейне, Г. Х. Андэрсена, братоў Грым, А. Пушкіна.

У свой час мне пашчасціла на пажоўклых прысвопаных амаль што стогадовым пылам старонках украінскай перыядыкі знайсці цікавыя звесткі пра радавод Ю. Фядзьковіча. Як высветлілася, стрывінным, моцным каранем роду Фядзьковічаў быў Іван Хвядковіч, які паходзіў з этнаграфічнай Беларусі.

Яго нашчадак Гарасім атрымаў у спадчыну ад бацькоў Воўкава Сяла ў Мінскім ваяводстве, ад якога нейкі час сям'я Фядзьковічаў мела прыдамак «Селіч». Дзеці Гарасіма жылі ў часы Запарожскай Сечи, адзін з сыноў служыў у Запарожскім войску гетмана Выгоўскага. За актыўны ўдзел у вызваленчай барацьбе ўкраінскага і беларускага народаў супраць шляхецкай Польшчы 1648—1654 гадоў, за смеласць і адвагу ён быў адзначаны ўзнагародай. Саўладальнікам Воўкавага Сяла быў і Тодар Гарасімавіч Фядзьковіч. Яго ўнук Тамаш меў двух сыноў — Івана і Міхала, якія аселі ў Галічыне. Міхал быў бацькам Адальберта Фядзьковіча, у сям'і якога і нарадзіўся сын Юрый...

На жаль, на Беларусі букавінскага кабзара ведаюць яшчэ недастаткова. Хочацца верыць, што слаўны юбілей пісьменніка прыцягне да яго ўвагу і чытачоў, і перакладчыкаў.

Таяцяна КАБРЖЫЦКАЯ.

## Юрый Фядзьковіч

### Думы мае

Думы мае русінскія, адкуль вы ўзяліся?  
Ці ў маім вы, можа, раі кветкамі віліся,  
Ці анёлымі вы ў небе у маім ляталі,  
Што збалелае мне сэрца дасюль калыхалі?  
Так, як пташка птушанятак вечарам калыша  
І ля іх і па-над імі крыжык божы піша,  
Каб урокі, злыя духі к ім не падступалі,—  
Так збалелае мне сэрца і вы калыхалі.  
Ні сямейкі і не жонкі. І сястрычка гіне,  
Што, бывала, выцірала слёзы сіраціне.  
І пайшоў я ў свет шырокі па кавалак хлеба,—  
Ой, як часта чуў, галодны:  
Ауюсь, непатрэба!  
А калі хто ў торбу кідаў сухар жабрачынны,

То адно каб пасмяяцца са слёзаў хлапчыны,  
І ці можна мне, бадзягу беднаму, здзіўляцца,  
Што ў жаўнеры за тры левы вырашыў прадацца?  
Што здзіўляцца? Гэта долі такое рашэнне.  
А як часам з чаравіка кроў цякла каменнем  
І пад розгаю катральскай успухалі плечы —  
Я тады свае ўсе раны думамі залечваў.  
Ой, як часта з жаўнера капрал насміхаўся!  
Ды ў Дунай не йшоў тапіцца, з ружжа не страляўся,  
Толькі ўзяў я ў рукі кобзу ды й пачаў спяваці,  
Наталіўшы ж сваё сэрца, з кобзаю лёг спаці.

### О радуйся, прачыстая Марыя!

У сінім моры сонца ярка тоне,  
Крываваы праменні шле ў прадонне:  
На хвілю ўгаманілася стыхія, —  
А там царкоўны звон паплыву над вёскай,  
А там зацёхкаў салавей па-свойску,  
Пад ветрам дрэвы загулі старыя:  
О радуйся, прачыстая Марыя...  
О радуйся, прачыстая Марыя!  
Вунь малады жаўнер на дол зваліўся,  
Яго мундзір крывёю арасіўся,  
Не змог расстрэльваць, то яго — другія...  
Таварышы дамоўку пракапалі  
І на спачынак беднага паклалі:  
Не скажа, як настане літургія:  
О радуйся, прачыстая Марыя...  
О радуйся, прачыстая Марыя!  
Пад плотам удава гаротна плача,

Аплакае сябе, свой лёс жабрачы,  
Сядзяць і плачуць побач з ёй малыя,—  
Ды ўрэшце змоўклі, слёз не люцьць больш горкіх,  
Адны над імі ціха плачуць зоркі.  
Званы замоўклі, толькі вецер вые...  
О радуйся, прачыстая Марыя.  
О радуйся, прачыстая Марыя!  
Вунь там блукае гора-сірацінка  
Без таты, мамы, бедная дзяўчынка,  
Дачасна голад ёй магілу рые.  
Зайці на хутар хоча, бедалака,—  
Куркуль спускае на яе сабаку;  
Бяжыць, упала, кроў ёй тварык мые...  
О радуйся, прачыстая Марыя.  
О радуйся, прачыстая Марыя,  
Я ж — не магу... Бо ўсё ж душу я маю!  
Хіба я боль на радасць памяню,  
Калі пакуты бачу ўсе зямныя?  
А як жыцця майго замкнецца кола  
Труной, дзе немата, і тлен, і холад,  
Дзе ноч не плача, дзе ўсё цемнець крыве,—  
О радуйся, прачыстая Марыя!  
З украінскай мовы пераклаў  
В. РАГОШША.

## З НАРОДНЫХ КРЫНІЦ

### У СВЕТА ПА ТАНЕЦ ПРОДКАЎ

Дальбог, можна было пазайздросціць той амаль васьмідзясцігадовай бабулі, якая з кійком у руцэ па-маладзецку «асядлала» якуюсыці дзіўную жывёліну і спрабавала ўтаймаваць яе. А наўкол народ падбэдзёрваў старую... Менавіта гэтае імгненне самабытнага тан-



Гумар быў заўсёды часцінкай народнага танца...

ца і спыніў фотааб'екты аднаго з удзельнікаў фальклорнай экспедыцыі, у якой летам у час канікул пабывалі студэнты-харэографы Мінскага інстытута культуры. Дзесяткі фотаздымкаў на стэндзе ў фале расказалі гасцям пра тую цікавую паездку па вёсках Гродзеншчы-

ны, пра тое, як мілья, добрыя, а часам незгаворлівыя і недаверлівыя захавальнікі даўніны паступова раскрывалі свае творчыя сакрэты моладзі. Па кадрах можна меркаваць: дзяды і бабулі ў глыбіні душы былі вельмі задаволены, бо ўсё ж спатрэбіліся іх сакрэты



У павольным карагодзе.

Фота В. КУДРАЎЦАВА.

для сур'ёзнай справы...  
Думаю, не трэба тлумачыць, што справа збору і апрацоўкі танцавальнага фальклору сапраўды сур'ёзная, што беларускі народны танец яшчэ трэба вывучаць і вывучаць, што не скарыстаныя дасюль фальклорныя багаці чакваюць сваіх

сённяшніх даследчыкаў. І яны ідуць у народ.  
Для студэнтаў - харэографу Мінскага інстытута культуры такія паездкі па абласцях рэспублікі сталі ўжо традыцыйнымі. Банк фальклору — так называюць Галіновую навукова-даследчую лабараторыю бела-

# «Я ВЯРНУЎСЯ ЖЫВЫ З ВАЙНЫ...»

Завяршаецца работа над двухсерыйным тэлефільмам «Меншы сярод братоў». Пастаноўшчыкі — вядомыя беларускія майстры, лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі СССР рэжысёр Віктар Тураў і апэратар Дзмітрый Зайцаў; мастак Алім Мацвяйчук, музыку піша іх сталы партнёр па творчасці, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Алег Янчанка. Сцэнарый напісаны Рыгорам Бакланавым па матывах яго аднайменнай апавесці.

Чаму менавіта гэты літаратурны матэрыял прывабіў стваральнікаў новай стужкі? Расказвае рэжысёр-пастаноўшчык В. Тураў:



Апэратар Д. Зайцаў.

— На працягу пяці гадоў наша творчая група захоплена працавала над экранізацыяй самабытнай прозы Івана Паўлавіча Мележа, яго «Палескай хронікі». Звярнуўшыся да матэрыялу гістарычнага, так ці інакш імкнуліся суаднесці яго з днём сённяшнім. Ды, зразумела, «часавая дыстанцыя» паміж тагачасным жыццём і канкрэтнымі цяперашнімі праблемамі адчуваецца. І вось — сустрача з творам Бакланава, дзе ўвасобіўся трывожны роздум нашага сучасніка менавіта пра дзень сённяшні. Праз гэты матэрыял мы паспрабавалі звярнуцца да сваіх будучых глядачоў з пытаннямі, якія ставіць перад кожным неаб'яўчаным чалавекам час, жыццё.

«меншага сярод братоў», самага любімага ў сям'і. Ён задумваецца над уласным лёсам: «Я вярнуўся жывы з вайны, на якой загінуў мой брат Косця... З вайны, дзе палеглі цэлыя пакаленні пакінуўшы нас пасля сябе! Нам... Мне падаравана другое жыццё...» Ці дастойна распарадзіўся ён гэтым жыццём? А, магчыма, хопіць мужнасці на сумленныя перамены ў сваіх сямейных і службовых адносінах, хоць большая частка гадоў пражыта?

Аснова стужкі быццам саткана з сумненняў героя (у яго ролі — Ігар Ледагораў), з назіранняў яго над блізкімі, над калегамі, са спрэчак з уласным «я», з ягоных разваг пра сэнс існасці... Па сутнасці, гэта будзе манафільм: на экране павяяцца і іншыя персанажы, але герой прысутнічае ці не ў кожным кадры.

Як своеасаблівы камертон пільні думак героя, яго ўнутраным маналагам мы ўводзім у фільм песні Уладзіміра Высоцкага: у іх своеасабліва, тэлевізіяна-еміста выяўляюцца рысы часу.

Ці захавецца ў стужцы ад-



Рэжысёр-пастаноўшчык В. Тураў.

метнасць літаратурнай першакрыніцы, наколькі пераканальны будзе вобраз героя — панажа экран. А пакуль — фотакадры, зробленыя пад час здымак фільма «Меншы сярод братоў».



У кадры акцёры І. Ледагораў (Ілья Канстанцінавіч) і Л. Абаленцкі (прафесар Дамрачоў). Тэкст і фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

рускай танцавальнай творчасці гэтай ВДУ — папоўнілі ўжо запісы з экспедыцый па Магілёўшчыне, Гомельшчыне, Брэстчыне. Але ж не толькі запісы самабытных напам'ятоваў танцаў на мэце інстытуцкіх даследчыкаў — фэлікларыстаў. І гэта яркая засведчыў вечар «Чатыры пары года», арганізаваны на пачатку снежня кафедрай харэаграфіі і студэнтамі трэцяга курса МІКА (мастацкі кіраўнік — выкладчык В. Бяляева).

У невялікай аўдыторыі № 115, інтэр'ер якой быў аформлены пад сялянскую хату, сабралася шмат запрошаных на вечар гасцей. Сярод іх бачу народную артыстку БССР А. Нікалаеву, кампазітара Валерыя Іванова, пісьменніка Алеся Петрашкевіча, іншых дзеячаў мастацтва і культуры. «Да нас прыехалі кіраўнікі вядомых самадзейных танцавальных калектываў з усіх абласцей рэспублікі, — сказала на адкрыцці вечара загадчык кафедры харэаграфіі, прафесар Ю. Чурко. — І гэта не выпадкова. Сёння ў аматар-

скіх калектывах, ды і ў прафесійных таксама, існуе вострая патрэба ў самабытным арыгінальным танцы, праблема пашырэння рэпертуару. Вось мы і вырашылі перадаваць лепшыя нашы пастаноўкі тым, хто ў гэтым зацікаўлены. Нумары праграмы, якія вы ўбачыце сёння, не чысты, аўтэнтычны варыянт фальклору, а ягонае сцэнічнае апрацоўка, якую ўвасаблялі самі студэнты... Імкненне ўдзельнікаў канцэрта быць на сцэне гранічна праўдзівымі, рэальнымі, простымі, як у жыцці, імгненна зблізіла нас, глядачоў, з выканаўцамі і іх мастацтвам. Пачынаеш верыць, што хоць цяпер кожны з прысутных гатовы пайсці скакаць у тым вясёлым, святочным, рознакаляровым карагодзе. Ды і самому хочацца гуляць у снежкі ў «Масляніцы» або кінуцца ў скокі ў вясковых польках «Праз нагу» ці «З падкіндасам». Дарэчы, убачылі мы і тую незвычайную жывёліну, якую — памятаеце? — уціхамірвала бабуля з фотаздымка. Толькі на гэты раз

жартоўную харэаграфічную сцэнку на аснове беларускага народнага танца «Кабылка» выконвалі вучні бабুলі — студэнты-трэцякурснікі...

Дваццаць тры пастаноўкі пачылі мы на вечары «Чатыры пары года». І гэтыя паўтары гадзіны радасці, якія падарылі нам гаспадары інстытута, суправаджаліся шчырымі гарачымі воплескамі. І яшчэ. Дзевяць нумароў набылі ў гэты вечар і так званыя «пакупнікі» — кіраўнікі аматарскіх калектываў рэспублікі. Сярод іх — «Дожджык», «А мы лён расчэшам», «Рэпка», «Пераскачы, дарогі!», «Цапы», «Танец з крынкай» і іншыя ў пастаноўцы студэнтаў І. Багданавай, І. Шуліка, Н. Мандрык, Т. Гусакоўскай, В. Ільінскага, К. Зубіка. Неўзабаве арыгінальны харэаграфічны кампазіцый з'явіцца на самадзейных сцэнах клубу і палацаў культуры Беларусаў.

Так, плённымі былі вандрожкі па Гродзеншчыне для ўсіх нас!

Л. КРУШЫНСКАЯ.

## УВАГА: КОНКУРС!

Міністэрства культуры СССР, Саюз кампазітараў і Саюз пісьменнікаў СССР, Саветкі камітэт абароны міру і ЦК прафсаюза работнікаў культуры сумесна з рэспубліканскімі міністэрствамі культуры, саюзамі кампазітараў і пісьменнікаў праводзіць Усесяюзны конкурс на стварэнне песень у гонар 40-гоодззя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Лепшыя песні будуць прэміраваны і набыты Міністэрствам культуры СССР або рэспубліканскімі міністэрствамі культуры і рэкамендаваны да выканання, выдання і запісу на грамплацінкі.

Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца прафесійныя кампазітары і паэты.

На конкурс прадстаўляюцца песні розных жанраў, для любых складаў выканаўцаў (сольныя, харавыя, прызначаныя як для прафесійнага, так і для масавага выканання), напісаныя пасля 1 студзеня 1984 года. Тэксты ў песнях могуць выкарыстоўвацца як новыя, так і раней апублікаваныя.

Конкурс праводзіцца ў тры туры: I тур — з 1 снежня 1984 года па 1 студзеня 1985 года ў саюзных рэспубліках міністэрствамі культуры, саюзамі кампазітараў і пісьменнікаў; II і III туры праводзіцца ў Маскве з 15 лютага па 1 сакавіка 1985 года.

Творы без інструментальнага суправаджэння прадстаўляюцца ў выглядзе харавой партытуры ў 2-х экзэмплярах, з суправаджэннем — у выглядзе клавіра (2 экз.), для акардына-інструментальных ансамбляў — у выглядзе партытуры (1 экз.) і клавіра (2 экз.).

Рукапісы накіроўваюцца на конкурс пад дэвізам (без пазначэння прозвішча аўтараў музыкі і тэксту). Падтэкставаны клавір песні ў 2-х экзэмплярах мае быць выразна аформлены чорным чарнілам (тушшу) з прыляжэннем тэкстаў песень у 4-х экзэмплярах, надрукаваных на машынкы. Калі тэкст песні напісаны не на рускай мове, трэба прыкласці 4 экзэмпляры падрэдкаў перакладу на рускую.

Адначасова з рукапісным матэрыялам пад тым жа дэвізам прыкладаецца заклеены канверт, у якім захоўваюцца прозвішчы аўтараў (кампазітара і паэта), іх поўныя імёны і імёны па бацьку, дакладныя адрасы; для апублікаваных тэкстаў неабходна пазначыць выхадныя дадзеныя.

Журы конкурсу, кіруючыся высокімі крытэрыямі ацэнкі, вызначае прэміі найбольш значным па ідэяна-мастацкім узроўні песнямі, выбранымі на заключны этап конкурсу.

Рукапісы песень для ўдзелу ў рэспубліканскім туры накіроўваюцца на адрас: 220010, Мінск, Савецкая, 9, Міністэрства культуры БССР. Рэпертуарна-рэдакцыйная калегія, «На конкурс песні ў гонар 40-гоодззя Перамогі». Матэрыялы неабходна даслаць не пазней чым 25 снежня 1984 года.

### Кансультацыя УААП

## ПРАВА НА АЎТАРСКАЕ ІМЯ

Адным з правоў, якія належыць аўтару, з'яўляецца права на імя. Расказвае, як рэгулюецца гэтае права заканадаўствам?

А. Е. ВАЗЛІЦКІ.

Аўтарскае права складаецца з комплексу асобных правоў аўтара, адным з якіх з'яўляецца права на імя. Гэтае права заключаецца ў тым, што пры кожным выкарыстанні твора павінна ўказвацца імя аўтара.

Выключэнне складае выкарыстанне твора выяўленчага мастацтва, а таксама фатаграфічных твораў у прамысловых вырабах, калі, у адпаведнасці з пунктам 4 артыкула 492 Грамадзянскага кодэкса БССР, указваецца імя аўтара неабавязкова.

Аўтар можа розным чынам вызначыць спосаб укавання свайго імя. Ён можа апублікаваць твор пад сваім уласным імем, пад умоўным імем (псеўданімам) або наогул без укавання імя (ананімна). Незалежна ад выбранага спосабу за аўтарам захоўваецца права аўтарства і ўсе іншыя аўтарскія правоўтвара.

Права аўтара на спосаб абазначэння свайго імя павінна строга захоўвацца і пры далейшым выкарыстанні твора (перавыданні, выданні ў перакладзе).

Імя, ініцыялы, прозвішча, а таксама псеўданім аўтара павінны ўказвацца ў той паўнаце, якая ўстаноўлена для дадзенага выдання самім аўтарам. Напрыклад, «У. І. Іванчык», «Уладзімір Іванчык» або «У. Іванчык».

Пры выданні кнігі ў перакладзе на рускую мову з адной з моў народаў СССР або з замежнай мовы імя і прозвішча аўтара прыводзіцца ў рускай транскрыпцыі. Акрамя таго, імёны і прозвішчы аўтара пелікладных твораў указваюцца і на мове арыгінала на адвароце тытульнага ліста або ў звестках, Гэта дасягаецца, напрыклад, шляхам узаўважэння тытульнага ліста арыгінальнага твора.

Калі твор напісаны некалькімі аўтарамі, то пры выданні іх імёны прыводзіцца ў паслядоўнасці, устаноўленай самімі аўтарамі. У выпадку ўзнікнення наогул гэтага рознагалосся паміж аўтарамі, вырашэцтва ўказвае прозвішчы аўтараў у алфавітным парадку.

Імя аўтара павінна ўказвацца і пры выданні твораў, створаных у парадку выканання службовага задання, нават калі гэтыя творы выпускаюцца ад імя навукова-даследчых інстытутаў, вышэйшых навуковых устаноў і іншых арганізацый.

Выпадкі выпуску твораў без

укавання імя аўтара на практыцы сустракаюцца параўнальна рэдка. Звычайна ў такім выглядзе творы публікуюцца ў перыядычным друку. Пад рэдакцыйнымі перадавымі артыкуламі, якія змяшчаюцца ў газетах і часопісах, як правіла, імя аўтара не ўказваецца. Гэта робіцца для таго, каб паказаць, што ў артыкуле выражаецца меркаванне рэдакцыйнай калегіі. Тут парушэння аўтарскага права няма, паколькі пытанне аб публікацыі артыкула без укавання імя аўтара рэдакцыя загадзя ўзгадняе з аўтарам.

Калі на выданне твора заключаецца пісьмовы дагавор, то пытанне аб выпуску твора без укавання імя аўтара павінна быць агаворана ў асобных умовах дагавора.

Творы пад псеўданімам выдаюцца даволі часта. У аўтара можа быць мноства прычын, у выніку чаго ён жадае выступіць у літаратуры пад псеўданімам, а паколькі гэтае асабістае права гарантавана законам, то выдавецтва не павінна перашкаджаць аўтару свабодна выбіраць псеўданім і выпускаць пад ім свае творы.

Абмежаванні тут магчымы толькі ў тым выпадку, калі нарастанне псеўданімам закранае інтарэсы іншых асоб. Напрыклад, аўтар выбірае псеўданім, які супадае з імем дзяржаўнага або грамадскага дзеяча або іншага вядомага аўтара. Тым самым аўтар можа ўвесці ў зман чытачоў адносна аўтарства той асобы, імя якой ён узяў у якасці псеўданіма.

У спалучэнні з псеўданімам не можа ўказвацца вучонае ступень, навуковае або ганаровае званне. Выключэнне складаюць выпадкі, калі псеўданім быў укаваны ў пастанове аб прысваенні ганаровага звання. У такім выпадку аўтар можа выступаць пад псеўданімам у якасці носьбіта гэтага ганаровага звання.

Аўтар у любы час можа раскрыць свой псеўданім і апублікаваць твор пад сваім грамадзянскім імем.

Раскрыццё псеўданіма або ананіма (публічнае аб'яўленне сапраўднага імя аўтара) выдавецтвам дапускаецца толькі з дазволу аўтара або па патрабаванні судова-следчых органаў.

Права аўтара на імя бестэрміновае. Яно не пераходзіць у спадчыну. Пасля смерці аўтара яго імя, ініцыялы, прозвішча, псеўданім павінны ўказвацца на творах у той паўнаце, якая была ўстаноўлена самімі аўтарам у папярэдніх, прыжыццёвых выданнях.

С. ШУСТ,  
старшы юрысконсульт  
БРА УААП.

**НА АБСЯГАХ КУЛЬТУРЫ**

Шэфства — паняцце шырокае. Тым больш, калі яно адбываецца ў творчым жыцці. У такім выпадку адкрываюцца вялікія магчымасці для ўзаемных кантактаў, абмену думкамі, дапамогай у той ці іншай справе. Сувязі паміж купалаўцамі і трантараводцамі, якія працягваюцца не першы год, у гэтым сэнсе не выключэнне. Артысты галоўнага тэатра рэспублікі часта бываюць у рабочых, служачых, інжынераў, тэхнічных работнікаў прадпрыемстваў, паказваюць у мясцовым Палацы культуры свае лепшыя



**НА КУПАЛАЎСКОЙ СЦЭНЕ — АМАТАРЫ**

спектаклі. Жаданыя госці яны і ў чырвоных кутках, заводскіх інтэрнатах.

Але асабліва моцныя кантакты ў купалаўцаў з самадзейнымі актэрамі — артыстамі лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі і Усесаюзных фестывалю самадзейнага мастацтва Народнага тэатра Палаца культуры МТЗ. У шэфскім дагаворы актэраў з заводам адзначана, што самадзейныя артысты маюць права называць свае лепшыя работы на сцэне тэатра імя Янкі Купалы. Вядома, каб заваяваць гэтае права, трэба, каб спектакль, што будзе вынесены на прафесійную сцэну, валодаў высокімі ідэйна-мастацкімі вартасцямі, адпавядаў тым надзвычайным задачам, што ставяцца перад мастацтвам на сучасным этапе.

Адна з апошніх работ народнага тэатра — спектакль па драме В. Распуціна «Жыві і помні». Рэжысёр-пастаўшчык М. Шутаў падышоў да яе як да п'есы выразнага псіхалагічнага плана, засяродзіўшы асноўную ўвагу на ўважлівым раскрыцці характару, прачытання душы галоўнага героя.

Спектакль «Жыві і помні» прысвечаны 40-годдзю Вялікай Перамогі, і атрымаў права паказу на прафесійнай сцэне. І вось у адзін з вечароў трантараводскія артысты завіталі ў тэатр, на спектаклях якога бываюць рэгулярна, вучацца майстэрству ў любімых актэраў. Сустрэча гэтая ператварылася ў сапраўднае свята творцаў-аднадумцаў.

Да гэтай звярнулася народная артыстка БССР М. Захарэвіч. Яна павіншавала іх з вялікім гонарам, што аказаны ім: права выступіць на прафесійнай сцэне, гаварыла аб высокай місіі тэатра ў далучэнні людзей да вышэйшай культуры, падрыхтавала плённасць шэфскіх узаемасувязей купалаўцаў і трантараводцаў.

На гэты звярнуў увагу і намеснік дырэктара Мінскага трантарнага завода па быце А. Бялугін. Ён таксама адзначыў, што артысты тэатра імя Янкі Купалы даўно сталі на прадпрыемстве сваімі людзьмі, цікавіцца справай працоўнага калектыву, дапамагаюць самадзейным артыстам у падрыхтоўцы чарговых спектакляў, гутараў з асобнымі актэрамі, падказваючы, як лепш ужываць у вобраз, раскрыць яго. Аляксей Якаўлевіч уручыў купалаўцам ганаровыя граматы прадпрыемства, якімі

яны ўзнагароджаны за плённы шэфскія сувязі з трантараводцамі.

Гасцей віталі маладыя актэры тэатра імя Янкі Купалы З. Белахвосцін і А. Гарцуеў, выканаўшы песню, якую стварылі самі. Калі пачаўся спектакль, на гэты раз купалаўцы аказаліся ў сваім родным доме ў ірыху нязвычайнай ролі глядачоў, але хутка асвоіліся і ўважліва сачылі за тым, што адбывалася на сцэне, каб потым выказаць свае думкі пра новую работу самадзейнага калектыву, дапамагчы выканаўцам

і добрай парадаў, і сяброўскімі заўвагамі.

**В. ЛОГАЧ.**

На здымках: Гасцей вітае народная артыстка БССР М. Захарэвіч. Намеснік дырэктара Мінскага трантарнага завода па быце А. Бялугін уручае ганаровую граматы дырэктару тэатра імя Янкі Купалы І. Вашкевічу. Спяваюць З. Белахвосцін і А. Гарцуеў. Сцэна са спектакля «Жыві і помні» ў пастаўцы трантараводцаў на купалаўскай сцэне. Фота Ул. КРУКА.

**І ПЭНДЗЛЕМ, І РАЗЦОМ**

Умее працаваць пэндзлем і разцом самадзейны мастак В. Сібілеў. Ён працуе ў цэخу намплектэйкі вытворчага аб'яднання «Гомсельмаш». Яго тут ведаюць як ініцыятывага, удумлівага работніка, а таксама як чалавека, які вольны час аддае мастацкай творчасці — разьбе па дрэве, графіцы, чаканцы. Людзі працы — героі яго твораў.

А іх у Васіля Рыгоравіча нямала. Творы В. Сібілева прадстаўлены на ВДНГ у Маскве. Есць яны і ў Літаратурным музеі Янкі Купалы, часта экспануюцца на рэспубліканскіх выстаўках народнай творчасці. Нядаўна мне давалося бачыць у Гомельскім абласным краязнаўчым музеі, з якой цікавасцю аглядалі работы Васіля Рыгоравіча наведвальнікі, якія прыехалі з суседняй Бранскай вобласці.

Цяпер В. Сібілеў заняты работай над ажыццяўленнем новай задумы. Васіль Рыгоравіч — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Да 40-годдзя Перамогі ён вырашыў падрыхтаваць графічныя партрэты баявых таварышаў, з якімі прайшоў па цяжкіх франтавых дарогах, зрабіць барэльефы, якія б адлюстравалі найбольш памятных падзей ваенных дзён. Выкананне задуманага В. Сібілеў лічыць сваім абавязкам перад памяццю тых, хто не вярнуўся з вайны — сяброў — аднапалчан.

**М. САЛАУЕУ.**

**3 САМАДЗЕЙНАСЦІ — У ПРАФЕСІЯНАЛЫ**

Хвалюючая вестка прыйшла ў народны хор Брэсцкага электралімбавага завода: іх таварыш па захапленні, былы работнік аддзела забеспячэння Віктар Рубан стаў артыстам музычнага тэатра горада Арджанікідзе. Прыгожым голасам Віктар захапіўся раней працаўнікі завода. Цяпер, паспяхова вытрымаўшы конкурсны адбор, ён прыняты ў трупы, выконвае сольныя партыі ў операх «Тоска», «Чыо-Чыо-сан». З поспехам выступіў былы артыст-аматар у «Лятучай мышы» І. Штрауса ў пастаўцы заслужанага дзеяча мастацтваў Г. Шахаўскай.

У народным хоры элентралімбавага завода, які пачаў дзейнічаць па ліку творчы сезон, шмат таленавітых людзей. Моцным, прыгожым голасам валодае салістка Марыя Абрамчук. Вершы піша Уладзімір Пашковіч, музычныя апрацоўкі — Раіса Басалай.

**М. ГОРСКІ.**

**3 ДАПАМОГАЙ КНИГАКЛУБА**

Шахцеры і будаўнікі, урачы і настаўнікі, работнікі бытавога абслугоўвання і ганд-

лю з задавальненнем прыходзяць на заняткі літаратурнага клуба «Субяседнік», які працуе пры салігорскай кнігарні, што знаходзіцца на вуліцы Казлова. У праграме гэтага клуба лекцыі: «Ідэалагічная барацьба і літаратура», «Фарміраванне новага чалавека — важны фронт барацьбы за камунізм», «Клубы кнігалюбаў — адна з форм аб'яднанняў па інтарэсах чытачоў» і іншыя.

На чарговых занятках слухачы пазнаёміліся з лекцыяй «Кніга на вайне», з якой выступіла адназначна сакратар гарадской арганізацыі кнігалюбаў Т. Дэусава. А майстар вытворчага навучання ГПТВ-69 В. Нос прысвечыў сваё выступленне абаронцам Радзімы, пра якіх расказана ў кнігах.

Дзейнасць клуба «Субяседнік» станоўча ўздзейнічае на выкананне плана па продажы літаратуры, — расказвае дырэктар кнігарні В. Ражко. — Кожны месяц мы рэалізуем кніг на 28—30 тысяч рублёў.

**У. ЧАРКАСАУ.**



3 14 па 23 снежня 1984 г.  
17 снежня, 20.05

ДЗЕННІК УСЕСАЮЗНАГА АГЛЯДУ самадзейнай мастацкай творчасці, прысвечанага 40-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Выступаюць прадстаўнікі Віцебскай вобласці.

17 снежня, 21.35  
Беларускаму кінематографу — 60 год. Сустрэчы ў Доме кіно.

18 снежня, 19.45

«ЛЯ РАСКРЫТАЙ ПАРТЫТУРЫ». Прагучыць «Іспанская рапсодыя» Ліста ў выкананні Мінскага камернага аркестра і лаўрэата Міжнародных конкурсаў піяніста М. Петухова.

Дырыжор — заслужаны артыст БССР В. Катаеў.

19 снежня, 18.30  
«У СЯМ'І АДЗІНАЙ». Расказваецца пра подзвіг узбекскага паэта Султана Джурі, які загінуў на беларускай зямлі. У перадачы выступаюць паэты П. Прыходзька, К. Цвірка, В. Шымук.

Вершы паэта чытае артыст В. Галуза.

19 снежня, 20.05  
«3 КАГОРТЫ ПАЧЫНАЛЬНІКАУ».

Перадача прысвечана народнай артыстцы БССР В. У. Галіне — адной з тых, хто ствараў тэатр БДТ-1 — сёння Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Пра яе жыццё і творчасць павядуць гаворку народныя артысты БССР З. Браварская і Ю. Сідараў, доктар мастацтвазнаўства А. Сабалеўскі.

21 снежня, 20.30  
«ЗАСВЕДЧАНА ПАМЯЦЦЮ».

Перадача прысвечана творчасці І. Чыгрынава.

22 снежня, 12.45  
«СЛОВА — ПАЭЗІЯ».

Свае новыя вершы чытае С. Грахоўскі.

22 снежня, 15.20  
«НАВІНКІ КНИГАРНІ».

Вядучая — паэтэса Н. Тулупава.

22 снежня, 17.45  
Творчы вечар заслужанай артысткі БССР Н. Багусласкай.

22 снежня, 23.15  
«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦЦАЦІ».

Музычная праграма з удзелам артыстаў савецкай і зарубежнай эстрады.

23 снежня, 10.45  
«НАШЫ ГОСЦІ».

Іграе ансамбль старадаўняй музыкі «Мадрыгал».

У праграме творы Ласа, Франка, Морлі, дэ Монтуса, дэ Прэ, Шайдта.

23 снежня, 18.00  
«КАМЕРТОН».

Чарговы выпуск музычнай праграмы, прысвечаны IX з'езду кампазітараў БССР. Размову вядуць кампазітары С. Картэс, Л. Шлег, В. Памазав. Прагучаць фрагменты 5-й сімфоніі «Да міру» Я. Глебава, 2-й сімфоніі Д. Смольскага, араторыі «Янка Купала» В. Памазова, іншыя творы беларускіх кампазітараў.

23 снежня, 20.15  
«ПА ВАШЫХ ПРОСЬБАХ».

Канцэрт па заяўках энергетыкаў. У ім выступаць В. Нарэйка, Л. Бржозовская і Ю. Траян, Г. Бяседайна, С. Кульпа, А. Пугачова, М. Барскі, валантэры інструментальны ансамблі «Верасы» і «Верныя сябры», ансамбль «Руская песня», духавы аркестр Украінскай ССР.



В. ІПАТАВА. ПЕРАКАТ. Апавяданні. Мн., «Мастацкая літаратура», 1984. — 1 р. 30 к.

М. ГІЛЬ. ТЭЛЕГРАМА З КАВАЛЕВІЧ. Апавесці. Мн., «Мастацкая літаратура», 1984. — 1 р. 30 к.

П. БІТЭЛЬ. ПАЭМЫ. Мн., «Мастацкая літаратура», 1984. — 3 р. 50 к.

Э. АГНЯЦВЕТ. НА ДВАРЫ АЛІМПІАДА. Вершы. Мн., «Юнацтва», 1984. — 30 к.

БАЦЬКАУ ДАР. Беларускія народныя геральдычны і фантастычныя назкі. Мн., «Юнацтва», 1984. — 1 р. 20 к.

НАРОДНАЯ СПАДЧЫНА. Складальнікі А. Фядосік і Г. Пятроўская. Мн., «Народная асвета», 1984. — 40 к.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэляў БССР, Мінск.

**«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»**

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12  
АТ 23827 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназначна сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела мастацтваў — 33-21-53, аддзела арганізацыйна-масавай работы — 33-19-65, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апавяданні, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэр'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыцы ў двух экзэмплярах. Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Віктар КАВАЛЕНКА, Уладзімір НЯФЭД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Віктар ТУРАУ, Паўла УКРАЇНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЕУ.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.